

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
DEVLET VE SOSYAL ADALET ALGILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Münevver SOYYIĞIT

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fikret EFE

HAZİRAN-2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
DEVLET VE SOSYAL ADALET ALGILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Münevver SOYYİĞİT

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet

**“Bu tez sınavı 23/06/2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. Fikret EFE	BAŞARILI
Doç. Dr. Neşide YILDIRIM	BAŞARILI
Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR	BAŞARISIZ

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	MÜNEVVER SOYYIĞIT
Öğrenci Numarası	:	1360Y59017
Enstitü Anabilim Dalı	:	SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL DEVLET VE SOSYAL ADALET ALGILARI
Benzerlik Oranı	:	%22

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

Münevver SOYYIĞIT
20.06.2020
İmza

Sakarya Üniversitesi ..... Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Fikret EFE

Tarih: 20/06/2020.

İmza:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında tecrübesiyle bana yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Fikret EFE'ye değerli katkıları için saygılarımı sunarım. Aynı zamanda tezimi titizlikle inceleyen, çalışmama değer veren, yapıcı eleştirileriyle katkı sunan kıymetli hocam Doç. Dr. Neşide YILDIRIM'a şükranlarımı sunarım.

Bu araştırma dört yıllık bir emeğin sonucu olup bu uzun ve zorlu süreçte bana her daim destek olan, tam pes edecekken çalışmamı sürdürmem için beni motive eden halam Züleyha'ya ve teyzem Hanife'ye varlıkları ve emekleri için en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca beni yetiştiren anneme ve babama teşekkür ederim.

Saha çalışmamda benimle birlikte olan kardeşim Rumeysa ve Hamza'ya, kuzenim Betül'e özveride buldukları için teşekkür ederim. Hem saha araştırmasında yanımda olan hem de teknik destek sağlayan kardeşim Salih'e yardımları için ayrıca çok teşekkür ederim. Tezimi bitirmem için beni cesaretlendiren eşime ve kuzenim Feyzanur'a teşekkür ederim.

Kendisine ayırmam gereken zamandan fedakarlık yapıp anlayış göstererek çalışmamı tamamlamamı sağlayan koca yürekli küçük oğlumdan beni affetmesini dilerim ve teşekkürlerin en büyüğünü oğluma ederim.

Münevver SOYYIĞIT

23/06/2020

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1.Sosyal Devlet Kavramı	5
1.1.1.Sosyal Devlet ve Sosyal Harcamalar	6
1.1.2.Sosyal Devlet ve Küreselleşme.....	13
1.1.3.Sosyal Devletin Gerekliliği	17
1.1.4.Sosyal Devlet ve Hayırseverlik Anlayışı.....	19
1.2.Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi.....	22
1.2.1.Dünyada Sosyal Devletin Gelişimi	22
1.2.2.Türkiye’de Sosyal Devletin Gelişimi	25
1.3.Sosyal Devlet Modelleri ve Türkiye.....	32
1.3.1.Esping-Andersen Sosyal Devlet Modelleri Sınıflandırması.....	33
1.3.2.Cinsiyet Temelli Sosyal Devlet Modelleri Sınıflandırması.....	37
1.3.3.Güney Avrupa Refah Rejimleri	39
1.3.4.Türkiye’nin Refah Rejimi Sistemi	42
1.4.Sosyal Adalet Kavramı	44
1.5.Sosyal Devlet ve Sosyal Adalet İlişkisi	53
1.6.Türkiye’de Sosyal Devletin Yansıması Olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.....	56
BÖLÜM 2. METODOLOJİ	59
2.1. Yöntem.....	59

2.2. Hipotezler	59
2.3. Evren ve Örneklem	61
2.4. Veri Toplama Tekniği	62
2.5. Sınırlılıklar	68
2.6. Verilerin İşlenmesi ve Çözömlenmesi	68
BÖLÖM 3. BULGULAR VE YORUM.....	69
3.1. Sosyo-demografik Bulgular	69
3.1.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları	69
3.1.2. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları	69
3.1.3. Katılımcıların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları	70
3.1.4. Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımları.....	70
3.1.5. Katılımcıların Yetiştiiğİ İllere Göre Dağılımları	71
3.1.6. Katılımcıların Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan Yararlandıkları Hizmet Türlerine Göre Dağılımları.....	71
3.1.7. Katılımcıların Ailelerin Gelir Düzeylerine Göre Dağılımları	72
3.1.8. Katılımcıların Hane Halkı Kişİ Sayılarına Göre Dağılımları	73
3.1.9. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımları	73
3.1.10. Katılımcıların Sosyal Güvenlik Durumlarına Göre Dağılımları.....	74
3.1.11. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları	75
3.1.12. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	75
3.2. Hipotez Bulguları	76
3.2.1. Birinci Hipoteze İlişkin Bulgular	99
3.2.2. İkinci Hipoteze İlişkin Bulgular	101
3.2.3. Üçüncü Hipoteze İlişkin Bulgular	105
3.2.4. Dördüncü Hipoteze İlişkin Bulgular	106
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109

KAYNAKÇA.....	118
EKLER.....	124
ÖZGEÇMİŞ.....	130

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AB22	: Avrupa Birliğine Üye 22 Ülke
AB28	: Avrupa Birliğine Üye 28 Ülke
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
B.y.s	: Başka Yerde Sınıflanamayan
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BAĞ-KUR	: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BBC	: British Broadcasting Corporation
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
GENEL-İŞ	: Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
KGK	: Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar
KMO	: Kaiser Meyer Olkin
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
KYK	: Kredi ve Yurtlar Kurumu
NEET	: Eğitimde ve İstihdamda Yer Almayan Gençler
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
Ort.	: Ortalama
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
S.B.F	: Sosyal Bilimler Fakültesi
SAGP	: Satın Alma Gücü Paritesi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu

SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDTK	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEDMEM	: Türk Eğitim Derneğinin Düşünce Kuruluşu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
USD	: United States Dollar
Vb.	: Ve Benzeri
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Avrupa Ülkelerinin Sosyal Harcamalar Bakımından Sınıflandırılması	7
Tablo 2 : 2018 Yılı Eğitim Durumlarına Göre Yoksulluk Oranları.....	8
Tablo 3 : Sosyal Koruma Harcamaları; 2016, 2017 (Milyon TL)	9
Tablo 4 : AB Ülkelerinde 2008 ve 2018’de Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Kişilerin Oranı.....	10
Tablo 5 : AB Ülkelerinin 2019 Yılına Ait Brüt Asgari Ücret Miktarları (Euro).....	28
Tablo 6 : AB28 Ülkelerinin ve Türkiye’nin 2017 ve 2018 Yıllarındaki Ortalama Eşdeğer Net Geliri (Euro)	29
Tablo 7 : 2019 Dünya Refah Sıralaması	31
Tablo 8 : Esping–Andersen’in Refah Devletlerini Dekomüdifikasyon Derecelerine Göre Sınıflandırması	35
Tablo 9 : Esping-Andersen’in Üç Tür Refah Kapitalizmi	36
Tablo 10 : 2019 Yılı Bazı AB Ülkelerinin ve Türkiye’nin Cinsiyete Göre İstihdam Oranları	41
Tablo 11 : Güney Avrupa Refah Rejimindeki Ülkelerin GSYH’nin Yüzdesi Olarak Sosyal Harcamalar	43
Tablo 12 : Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı %20’lik Gruplar, 2017,2018.....	50
Tablo 13 : 2017 Yılında AB Ülkelerinde ve Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliği (P80/P20 Oranı)	51
Tablo 14 : 2018 Yılı Eğitim Seviyelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Yıllık Eğitim Harcamaları (USD, SAGP)	54
Tablo 15 : 2019 Yılında Bazı AB Ülkelerinin ve Türkiye’nin Cinsiyete Göre Genç İşsizlik Oranları	55
Tablo 16 : Sosyal Yardım Programları	57
Tablo 17 : İstanbul Üniversitesi Öğrenci Sayısı	62
Tablo 18 : Sosyal Devlet Algısı Varyans Tablosu.....	63
Tablo 19 : Sosyal Devlet Algısı Faktör Ağırlık Matrisi.....	64
Tablo 20 : Sosyal Adalet Algısı Varyans Tablosu.....	65
Tablo 21 : Sosyal Adalet Algısı Faktör Ağırlık Matrisi.....	65
Tablo 22 : Asgari Sınırlar Varyans Tablosu.....	66

Tablo 23: Asgari Sınırlar Faktör Ağırlık Matrisi.....	66
Tablo 24: Sosyal Hizmet Yeterliliği Varyans Tablosu	67
Tablo 25: Sosyal Hizmet Yeterliliği Varyans Tablosu	67
Tablo 26: Cinsiyet Durumu	69
Tablo 27: Yaş Durumu	69
Tablo 28: Sınıf Durumu	70
Tablo 29: Doğum Yeri Durumu.....	70
Tablo 30: Yetiştığı İl Durumu	71
Tablo 31: KYK'dan Yararlanılan Hizmet Türü Durumu	71
Tablo 32: Aile Gelir Durumu	72
Tablo 33: Hane Halkı Kişi Sayısı Durumu.....	73
Tablo 34: Aylık Gelir Durumu	73
Tablo 35: Sosyal Güvenlik Durumu	74
Tablo 36: Anne Eğitim Durumu	75
Tablo 37: Baba Eğitim Durumu.....	75
Tablo 38: Anket Formu B Grubu Analizi	77
Tablo 39: Anket Formu C Grubu Analizi	79
Tablo 40: Anket formu D Grubu Analizi	85
Tablo 41: Anket formu E Grubu Analizi.....	94
Tablo 42: Anket formu F Grubu Analizi.....	98
Tablo 43: Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki.....	99
Tablo 44: Öğrencilerin Yetiştığı Şehir ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki	100
Tablo 45: Öğrencilerin Sosyal Güvence Durumları ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki	100
Tablo 46: Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki	101
Tablo 47: Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki	102
Tablo 48: Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki ..	102
Tablo 49: Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki	103

Tablo 50: Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki	104
Tablo 51: Öğrencilerin Yetiştikleri Şehir ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki	105
Tablo 52: Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ile Asgari Sınırları Yeterli Görmeleri Arasındaki İlişki.....	105
Tablo 53: Öğrencilerin Yetiştikleri Şehir ile Asgari Sınırları Yeterli Görmeleri Arasındaki İlişki.....	106
Tablo 54: Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Sosyal Hizmetleri Yeterli ve Kaliteli Olarak Görmeleri Arasındaki İlişki.....	107
Tablo 55: Öğrencilerin Yetiştikleri Şehir ile Sosyal Hizmetleri Yeterli ve Kaliteli Olarak Görmeleri Arasındaki İlişki	108

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: İstanbul Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyal Devlet ve Sosyal Adalet Algıları			
Tezin Yazarı: Münevver SOYYIĞİT		Danışman: Doç. Dr. Fikret Efe	
Kabul Tarihi: 23.06.2020		Sayfa Sayısı: 123	
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet			
<p>Küresel olarak günümüzde ülkelerin en büyük sorunlarından birini sosyal devlet ve sosyal adalet/adaletsizlikler konusunda yaşanan problemler oluşturmaktadır. Devletler ise bir yandan sosyal refahı sağlamaya yönelik uygulamalarla toplumsal dengeyi sağlamaya çalışmakta bir yandan da küreselleşen piyasanın gücüne karşı mücadele etmektedirler. Bu çalışmada sosyal devlet ve sosyal adalet bağlamında üniversite öğrencilerinin, sosyal devlet ve sosyal adalet uygulamalarına ilişkin algıları ele alınmıştır. Bu araştırma sosyal devlet ve sosyal devletin nihai hedefi olan sosyal adalet bir arada ele alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın amaçlarından biri öğrencilerin, sosyal yardım uygulamalarını devletin mecburi görevi olarak görüp görmediklerini tespit etmektir. Bu araştırmanın bir diğer amacı ise öğrencilerin, devletin sosyal adaleti sağlamaya yönelik uygulamalarına ilişkin tutumlarını ölçmektir.</p> <p>Çalışma kapsamında literatür taraması yapıldıktan sonra İstanbul Üniversitesi'nde öğrenim gören 420 öğrenci ile anket çalışması yapılmıştır. Veriler SPSS 22 analiz programıyla analiz edilmiş olup istatistiksel olarak One-Way ANOVA, TUKEY ve T-test kullanılmıştır. Araştırmanın temel bulgularından biri öğrencilerin ağırlıklı çoğunluğunun toplumda sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşündüğü şeklindedir. Çalışmanın başka bir temel bulgusu ise öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyal yardımları devletin mecburi görevi olarak değerlendirdiği biçimindedir.</p>			
Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Adalet, Sosyal Yardımlar, Sosyal Devlet Algısı, Sosyal Adalet Algısı			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Perceptions of Social State and Social Justice of Istanbul University Students			
Author of Thesis: Münevver SOYYIĞİT		Supervisor: Assoc. Prof. Fikret Efe	
Accepted Date: 23.06.2020		Number of Pages: 123	
Department: Social Work			
<p>Globally, one of the biggest problems countries are facing are the problems of social state and social justice / injustices. On the one hand, states try to achieve social balance through practices aimed at achieving social welfare, and on the other hand, they struggle against the power of the globalizing market. In this study, perceptions of university students about social state and social justice practices in the context of social state and social justice are discussed. This research was carried out by considering social state and social justice, which is the ultimate goal of social state, all together. One of the aims of this study is to determine whether students consider social assistance practices as a compulsory duty of the state.</p> <p>Another aim of this study is to measure students attitudes towards the implementation of the state towards social justice. After the literature review, 420 students studying at Istanbul University were surveyed. The data were analyzed with SPSS 22 analysis program, One-Way ANOVA, TUKEY and T-test were used statistically. One of the main findings of the study is that the majority of the students think that there are social injustices in the society. Another key finding of the study is that the vast majority of students consider social assistance to be the compulsory duty of the state.</p>			
Keywords: Social State, Social Justice, Social Assistance, Perception of Social State, Perception of Social Justice			

GİRİŞ

Konu ve Problem

Günümüzde ülkelerin en büyük problemlerinden birini sosyal devlet ve sosyal adalet/adaletsizlikler konusunda yaşanan sorunlar meydana getirmektedir. Toplumlarda meydana gelen sosyal adaletsizliklerin fazlalığı toplumsal dengesizlik oluşturarak huzursuzluk meydana getirmektedir. Devletler ise bir yandan sosyal refahı sağlamaya yönelik uygulamalarla toplumsal dengeyi sağlamaya çalışmakta bir yandan da piyasanın gittikçe artan gücüne karşı savaşılmaktadır. Burada dikkat çeken husus kaynakların etkin ve verimli kullanılmasında devletlerin gösterdiği başarıdır. Sosyal politikaların oluşturulması ve uygulanması konusunda devletlerin göstermiş olduğu performans aynı zamanda devletlerin geleceğini de şekillendirmektedir.

Bu araştırmada, sosyal devlet ve sosyal adalet bağlamında üniversite öğrencilerinin sosyal devlet ve sosyal adalet algıları ele alınmıştır. Araştırmanın temel problemi; sosyal devlete ilişkin uygulamaları üniversite öğrencilerinin nasıl algıladığıdır. Ayrıca sosyal devletin nihai hedefinin sosyal adalet olduğu düşünüldüğünde sosyal devletin sosyal adaleti ne ölçüde gerçekleştirebildiği üniversite öğrencilerinin algılarından yola çıkılarak irdelenecektir.

1982 Anayasası'nın ikinci maddesine göre; "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir." Anayasa'nın ikinci maddesi, değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez olarak yine Anayasa'nın dördüncü maddesi ile güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla sosyal devlet Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerindedir. Sosyal devlete yönelik hizmetleri vatandaşlarına sunmak devletin temel görevleri arasında yer almaktadır.

Sosyal devletin en önemli amaçlarından biri toplumun refah seviyesini artırmak ve sosyal adaleti sağlamaktır. Bu amaçla refah devleti çeşitli düzenlemelerle toplumsal dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Sosyal hukuk devleti insan onurunun korunması amacıyla yurttaşlarına iyi bir yaşam sunmayı hedeflemektedir.

Amaç

Toplumun önemli bir bölümünü etkileyen sosyal adaletsizlikleri tartışmak, sosyal devlet alanındaki uygulamaları gençlerin bakış açısıyla ele almak bu araştırmanın temel amaçlarındandır. Gençlerin sosyal adalet ve sosyal devlet algıları gençler için herhangi bir girişimde bulunacak tüm birimler için çok önemli olduğundan bu konu hakkında detaylı bir araştırma yaparak bu birimlere kaynaklık etmek amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sosyal devlet ve sosyal adalet hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmektir. Sosyal devlet ve sosyal adalet ilişkisi ele alınarak üniversite öğrencilerinin sosyal devlet ve sosyal adalet ilişkisi hakkında düşüncelerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın bir diğer amacı bireylerin sosyal devleti nasıl algıladıkları ve ifade ettiklerini saptamaktır. Sosyal yardımların, devletin zorunlu görevleri arasında olarak mı yoksa hayırseverlik olarak mı değerlendirildiği üniversite öğrencilerinin bakış açısından yola çıkarak incelenmektedir. Bu araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin sosyal adalet sorunu olarak gördükleri uygulamalar tespit edilerek bu konularda atılması gereken adımların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Önem

Üniversite öğrencilerinin sosyal devlet ve sosyal adalet algıları üzerinde araştırılma yapılmak istenmesinin ana nedeni şimdiye kadar Türkiye’de üniversite öğrencilerine yönelik sosyal devlet ve sosyal adalet algısı konusundaki araştırmaların çok kısıtlı olmasıdır. Literatür incelendiğinde sosyal devlet, sosyal adalet, sosyal devlet ve sosyal adalet arasındaki ilişki üzerine birtakım araştırma bulunmaktadır. Fakat sosyal devleti ve sosyal adaleti insanların algısı üzerinden inceleyen araştırma sayısı çok sınırlıdır.

Yapılan literatür çalışması sonucunda araştırma ile doğrudan ilgili Yıldırım’ın (2011) doktora çalışmasına “Üniversite Gençliği ‘Sosyal Adalet’ten Ne Anlıyor? Sosyal Adalet İlkeleri Bağlamında Bir Eğilim Belirleme Araştırması” rastlanmıştır. Yıldırım, araştırmasında Miller tarafından oluşturulan sosyal minimum, eşit vatandaşlık, fırsat eşitliği ve adil dağıtım olmak üzere dört sosyal adalet ilkesinden hareketle üniversite öğrencilerinin sosyal adalet algısını saptamaya çalışmıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma

Programı (UNDP) tarafından 2008 yılında çeşitli illerde yapılan “Gençliğin Durumu Araştırması” da konumuz açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma sonucunda insani gelişme raporu hazırlanmıştır. Ayrıca Güç (2015) tarafından doktora tezi olarak yapılan “Refah Devleti’nin Gelişimi ve Türkiye’de Refah Devleti Algısı: İstanbul İlinde Bir Alan Araştırması” adlı çalışma konumuz açısından önemlidir. Güç, araştırmasında refah devletinin meşruiyeti konusunda vatandaşların algısını tespit etmeye çalışmıştır. Güç, çalışmasında bölüşüm kararları konusunda vatandaşların devlete yetki verip vermediğini, sosyal devlet uygulamalarına hangi vatandaşların daha çok destek verdiğini araştırmıştır.

Bu araştırma sosyal devlet ve sosyal devletin nihai hedefi olan sosyal adalet bir arada ele alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle diğer araştırmalardan önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Türkiye için önemli bir sorun olduğu düşünülen sosyal devlet uygulamaları ve sosyal adaletsizlikler üniversite öğrencilerinin anket sorularına vermiş olduğu cevaplar üzerinden tespit edilmiştir. Gençlerin sosyal devlet ile sosyal adalet algılarının ve farkındalık düzeylerinin tespiti, toplumun farkındalık seviyesinin saptanması açısından öngörülebilir bulunma imkanı verebilecektir. Nitekim üniversite öğrencileri belli bir entelektüel birikime sahip olmakla birlikte toplumsal olaylara karşı daha duyarlı olması beklenmektedir.

Bu araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin sosyal devlet ve sosyal adalet algısı ölçülerek daha sonra bu konu hakkında çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynak olacaktır. Ayrıca hükümetler tarafından gençlere dair sosyal politika üretilirken bu araştırmanın neticesinde elde edilen bulgulardan yararlanılması umulmaktadır.

Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Bu çalışma kolaylamasına örnekleme yoluyla gerçekleştirilen survey bir araştırmadır. Veri toplama tekniği olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu üniversite öğrencilerinin kişisel bilgilerini, Türkiye’deki sosyal devlete ve sosyal adalete yönelik değerlendirmelerini içermektedir.

Araştırmanın evrenini; İstanbul Üniversitesi'nde örgün eğitim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencisi olan birinci öğretim ve ikinci öğretim olmak üzere 73.832 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Beyazıt merkez yerleşkesindeki hukuk fakültesi, iktisat fakültesi, siyasal bilgiler fakültesi, eczacılık fakültesi, iletişim fakültesi ve mimarlık fakültesinde eğitim gören 420 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan yöntem, hipotezlere, evren ve örnekleme, veri toplama tekniğine, sınırlılıklara, verilerin işlenmesi ve çözümlenmesine ilişkin daha geniş bilgiye metodoloji bölümünde yer verilmiştir.

BÖLÜM 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Sosyal Devlet Kavramı

Sosyal devlet kavramına dair ilk ortaya çıktığı dönemden itibaren pek çok tanımlama yapılmıştır. Sosyal devletle ilgili pek çok tanımın yapılmış olması sosyal devletin kapsamının çok geniş olması ve günün koşullarına göre değişkenlik göstermesiyle ilgilidir. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel pek çok değişiklik sosyal devletin yeniden düşünülmesini ve yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir.

Vatandaşların sosyal durumlarıyla ilgilenen ve onlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamakla görevli olan devlete sosyal devlet denir (Soysal, 1986:224). Bir başka tanıma göre ise sosyal devlet, devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini gerekli ve meşru gören bir anlayıştır (Özbudun, 2019:99). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere sosyal devlet, vatandaşlarına asgari bir yaşam seviyesi sunmak hedefiyle piyasaya müdahale eden devleti ifade etmektedir.

Sosyal devlet kavramındaki “sosyal” kelimesi “toplumsal” kelimesiyle anlamdaş değildir fakat sosyal kavramı, varlığı tehlikede olan sınıflara destek verme anlamında “yardım” kavramına da indirgenemez. Sosyal devlet, ne yalnız bir “sosyal yardım devleti” ne bir “sosyal politika devleti” anlamına gelmektedir. Sosyal devlet, geleneksel devletçilik ile endüstri çağının toplumsal yaşamı arasındaki paradokstan doğan bir devlettir (Gören, 2014:34). Sosyal devlet sanayi devriminin bir ürünü olup geleneksel devlet tanımlamalarından farklıdır.

Sosyal devlet, toplumda daha fazla eşitlik yaratmak ya da var olan eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için sosyal ve piyasa aktörlerinin olumsuz etkilerini yok etmeyi hedefleyen bir devlet biçimidir (Ruggie, 1984:11 akt. Dedeoğlu, 2009:42). Sosyal devletin gerçekleştirmeye çalıştığı en mühim konulardan biri toplumsal eşitliği sağlamaktır. Toplumsal eşitliğin sağlanması için devletin ekonomik hayata müdahalesi zorunlu hale gelmektedir.

Briggs'e (1961:14) göre sosyal devlet şu üç şeyi bilerek ve isteyerek gerçekleştiren devlettir:

- ❖ Bireyin refah düzeyini piyasadan bağımsız olarak biçimlendirmek.
- ❖ Hastalık ve işsizlik gibi olası problemlerden kaynaklanan riskleri minimum düzeye indirerek aile içi krizleri engellemek.
- ❖ Dini, dili ve ırkına bakılmaksızın herkesin problem yaşamadan sosyal hizmetlere erişimini mümkün kılmak (akt. Aydın ve Çakmak, 2017:4).

Sosyal devlet hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm vatandaşlarının refah seviyelerini yükseltmeyi amaçlar. Sosyal devlet piyasanın ortaya çıkaracağı öngörülmuş tüm olumsuzluklara karşı vatandaşlarını koruyarak bir çeşit paratoner görevi görmektedir. Sosyal devlet vatandaşlarına insan onuruna yaraşır bir yaşam sunmayı taahhüt eder. Dolayısıyla vatandaşlarının refahını sağlamak için sosyal devlete birçok sorumluluk düşmektedir. Refah devletinin vatandaşlarına iyi bir yaşam sunabilmesi için gerektiğinde piyasaya müdahale etmelidir.

Sosyal devlet en sınırlı şekliyle bile devletin ekonomiye müdahalesini ve hem çalışma hakkı ve emeğin koşulları açısından, hem de gelirin yeniden bölüşümünde belirli bir eşitlik ve adalet arayışını yansıtmaktadır (Koray, 2017:24). Gelirin yeniden dağıtılması sosyal devletin temel görevlerindedir. Buradaki temel problem gelirin yeniden nasıl daha adil dağıtılacağı noktasındadır. Eşit yeniden bölüşümün adil olmayacağı açıktır.

Devletin refah sağlayıcı olarak ulaştığı en yüksek seviye refah devleti formu olup refah devleti, toplumu meydana getiren tüm bireylerin refahının en üst düzeye çıkarılabilmesi için sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, gelir dağılımı, eğitim, sağlık, konut, çevre, kentleşme vb. pek çok değişkenin üreticisi ve düzenleyicisi olma durumundadır (Moon, 2004 akt. Güney, 2018:921). Sosyal hizmetler, refah devleti için temel görevi üstlenmektedir. Toplumların refah düzeyi sosyal hizmetlerin etkinliği ölçüsünde artış göstermektedir.

1.1.1.Sosyal Devlet ve Sosyal Harcamalar

OECD, sosyal harcamaları, aileyi ve ferdi, refah düzeyinin düşmesine sebep olan her türlü olumsuz durumdan korumak için, kamu kuruluşları ya da özel kuruluşlar

tarafından verilen destekler ve finansal katkılar olarak tanımlamaktadır (Aydın ve Çakmak, 2017:8). Sosyal devleti, devlet kavramından ayıran en önemli faktör sosyal harcamalardır. Buradan hareketle bir devletin sosyal harcamalara ayırdığı payın büyüklüğü, sosyal devletin etkinliği hakkında fikir verebilmektedir.

Sosyal harcamalar yapılırken kaynakların doğru ve etkin kullanılması büyük önem arz etmektedir. Eğitime yönelik sosyal harcamalar gençler ve Türkiye'nin geleceği açısından hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla eğitim harcamaları piyasanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek en verimli şekilde düzenlenmelidir. Türkiye'de eğitim sistemindeki yetersizliğin sonucu olarak, mezun öğrencilerin sahip olduğu beceriler ile işgücü piyasasının talep ettiği beceriler arasında büyük bir uyumsuzluk bulunmaktadır (Erdayı, 2009:145). Söz konusu bu uyumsuzluğun giderilmemesi, eğitime yönelik yapılan sosyal harcamaların doğru bir şekilde kullanılmamasına neden olmaktadır. Eğitim alanında istikrarlı sosyal politikaların üretilmesi gerekliliği, Türkiye'nin önemli tartışma konularındandır.

Tablo 1: Avrupa Ülkelerinin Sosyal Harcamalar Bakımından Sınıflandırılması

Sosyal Harcama Oranı %	Sosyal Refah Devleti Özelliği	Avrupa Birliği Ülkeleri
%30 ve Üstü	Çok Güçlü	Danimarka, Almanya, Fransa, Hollanda, İsveç
%30-%25	Güçlü	Norveç, İsviçre, İtalya, Portekiz, Belçika, Avusturya, Finlandiya, Birleşik Krallık, Yunanistan,
%25-%20	Orta Güçte	İspanya, Kıbrıs, Lüksemburg, İrlanda Macaristan, Slovenya, İzlanda, Hırvatistan
%20-%15	Zayıf	Estonya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Malta, Polonya, Romanya, Slovakya
%15 Altı	Yetersiz	Türkiye, Letonya

Kaynak: Eurostat verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur (Toprak, 2015:170).

Tablo 1'e göre sosyal harcama oranı %30 ve üstü olan Danimarka, Almanya, Fransa, Hollanda ve İsveç Avrupa Birliği ülkeleri arasında sosyal refah devleti özelliği açısından çok güçlüdür. Bu ülkeleri sosyal harcama oranı %30-%25 olan Norveç, İsviçre, Portekiz, İtalya, Yunanistan, Belçika, Avusturya, Finlandiya, Birleşik Krallık gibi refah devleti özelliği açısından güçlü ülkeler izlemektedir. Sosyal harcama oranı %25-%20 olan İspanya, Kıbrıs, Lüksemburg, İrlanda, Macaristan, Slovenya, İzlanda ve Hırvatistan gibi ülkeler diğer AB ülkelerine göre refah devleti özelliği açısından orta güçtedir. Estonya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Malta, Polonya, Romanya ve Slovakya gibi ülkelerin sosyal harcama oranı %20-%15 olup sosyal devlet özelliği açısından zayıf niteliktedir. Sosyal harcama oranı %15 altı olan Letonya ve Türkiye ise AB ülkelerine göre sosyal refah devleti özelliği açısından yetersizdir.

Sosyal harcama oranları belirlenirken kısa, orta ve uzun vadede planlar yapılması gerekmektedir. Günü kurtaran popülist politikalar kısa süreliğine çözüm sağlasa da uzun vadede fayda sağlamamakta ve sorunu ortadan kaldırmamaktadır. Yoksullara yönelik aynı olarak yapılan sosyal yardımlar (gıda, yakacak, giysi vb.) gününbirlik fayda sağlamakta fakat yoksulluğu ortadan kaldırmaya yetmemekte ve yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılmasını engellememektedir. Eğitim alanında yoksul ailelerin çocuklarına yönelik sosyal harcamaların arttırılması uzun vadede yoksulluğu azaltacağı beklenebilir. Nitekim yoksulluk eğitim seviyesi düşük bireylerde daha çok görülmektedir. TÜİK'in 2018 yılı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması bunu destekler niteliktedir.

Tablo 2: 2018 Yılı Eğitim Durumlarına Göre Yoksulluk Oranları

Eğitim Durumu	Yoksulluk Oranı %
Okur-yazar olmayanlar	27,5
Herhangi bir okuldan mezun olmayanlar	23,6
Lise altı eğitilmişler	12,1
Lise ve dengi okul mezunları	5,8
Yükseköğretim mezunları	2,2

Kaynak: TÜİK (2019a)

Tablo 2'ye göre okur-yazar olmayanların %27,5'i, herhangi bir okuldan mezun olmayanların %23,6'sı yoksuldur. Yoksulluk oranı lise altı eğitilmişlerde %12,1, lise ve

dengi okul mezunlarında ise %5,8'dir. Yükseköğretim mezunları ise %2,2 ile yoksulluk oranının en az olduğu gruptur.

OECD ülkeleri arasında, devletin eğitim kurumlarına öğrenci başına en az harcama yaptığı ülke Türkiye'dir. 2015 yılında güncellenen verilere göre, Türkiye'de ilkokuldan üniversite düzeyine kadar öğrenci başına yapılan kamu harcamaları, 4.652 dolar olup bu 10.391 dolar olan OECD ortalamasının yarısından azdır (Altuntaş, 2018). Türkiye'de eğitim alanında yapılan sosyal harcamaların miktarının OECD ortalamasının üstünde olması yoksulluğun azaltılmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de 2016 ve 2017 yılında yapılan sosyal koruma harcamaları aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 3: Sosyal Koruma Harcamaları; 2016, 2017 (Milyon TL)

	2016 Harcama	2016 %	2017 Harcama	2017 %
Sosyal koruma harcamaları toplamı	336520	100,0	382639	100,0
İdari masraf ve diğer harcamalar	5744	1,7	7108	1,9
Sosyal koruma yardımları toplamı	330776	98,3	375531	98,1
Hastalık/Sağlık bakımı	91330	27,1	103077	26,9
Engelli/Malül	11982	3,6	13317	3,5
Emekli/Yaşlı	162139	48,2	185036	48,4
Dul/Yetim	39615	11,8	44684	11,7
Aile/Çocuk	12319	3,7	14891	3,9
İşsizlik	8172	2,4	8672	2,3
Sosyal dışlanma b.y.s	5218	1,6	5853	1,5

Kaynak: TÜİK (2019b)

Tablo 3'e göre sosyal koruma harcaması 2016 yılında 336 milyar 520 milyon TL iken 2017'de %13,7 artarak 382 milyar 639 milyon TL oldu. 2017 yılında sosyal koruma harcamalarının 375 milyar 531 milyon TL ile %98,1'ini sosyal koruma yardımları oluşturdu. Sosyal koruma yardımlarında ise en büyük harcama 185 milyar 36 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalar oldu. Bunu 103 milyar 77 milyon TL ile

hastalık/sağlık bakımı harcamaları izledi. Sosyal koruma yardımlarında en az harcama 5 milyar 853 milyon TL ile sosyal dışlanma başka yerde sınıflanamayan harcamalar oluşturdu.

TÜİK tarafından işsiz; referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan bireylerden iş aramak için son dört hafta içinde iş arama yollarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki bireyler olarak ifade edilmektedir. Sosyal koruma harcamalarını gösteren tablo 3'e göre işsizlik için yapılan sosyal koruma yardımları, toplam sosyal koruma harcamalarının %2,3'ünü oluşturmaktadır. 2020 yılında en düşük işsizlik maaşı 1.177 TL, en yüksek işsizlik maaşı ise 2.354 TL olup bu miktar vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçimlerini sağlaması için kısıtlı gözükmektedir. Dolayısıyla işsizlik için ayrılan sosyal koruma yardımlarının arttırılması gerekliliği bu konuda önem arz etmektedir.

Sosyal dışlanma, bireylerin toplumsal hayattan uzaklaşacak düzeyde maddi ve manevi yoksunluk içinde bulunmalarını, haklarını ve hayatlarını gözetecek kurumlardan ve sosyal destekten mahrum olmalarını tanımlamaktadır (Çakır, 2002:83).Sosyal dışlanma yoksulluktan daha geniş bir kavramı ifade etmektedir. Son yıllarda özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelerde sosyal dışlanma hakkında çalışmalar yapılmaktadır. Aşağıdaki tabloda Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde 2008 ve 2018 yılındaki yoksulluk ve sosyal dışlanma tehlikesi altındaki bireylerin oranı gösterilmiştir.

Tablo 4: AB Ülkelerinde 2008 ve 2018'de Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Kişilerin Oranı

Ülkeler	2008	2018
AB ort.	23.7	21.7
Birleşik Krallık**	23.2	22.0
İrlanda	23.7	22.7
Almanya	20.1	18.7
Belçika	20.8	19.8
Hollanda	14.9	16.7
Avusturya	20.6	17.5
Fransa	18.5	17.4

Lüksemburg	15.5	21.9
İsveç	16.7	18.0
Danimarka	16.3	17.4
Finlandiya	17.4	16.5
İtalya	25.5	27.3
Portekiz	26.0	21.6
İspanya	23.8	26.1
Yunanistan	28.1	31.8
Bulgaristan	44.8	32.8
Çekya	15.3	12.2
Estonya	21.8	24.4
İrlanda**	23.7	22.7
Hırvatistan*		24.8
GKRY	23.3	23.9
Letonya	34.2	28.4
Litvanya	28.3	28.3
Macaristan	28.2	19.6
Malta	20.1	19.0
Polonya	30.5	18.9
Romanya	44.2	32.5
Slovenya	18.5	16.2
Slovakya**	20.6	16.3
İzlanda***	11.8	12.2
Norveç	15.0	16.2
İsviçre	18.1	17.4

Kaynak: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10163468/3-16102019-CP-EN.pdf/edc3178f-ae3e-9973-f147-b839ee522578>

*2008 verileri Hırvatistan'ı içermez.

**2018 yerine 2017 verileri kullanılmıştır.

***2018 yerine 2016 verileri kullanılmıştır.

Tablo 4'e göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki insanların oranı Birleşik Krallık'ta 2008'de %23.2 iken 2018'de %22.0, İrlanda'da 2008'de %23.7 iken 2018'de %22.7 olup iki ülkede de bu risk altındaki kişilerin oranı azalma eğilimi göstermiştir.

Tablo 4'e göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki kişilerin oranı Almanya'da 2008'de %20.1 iken 2018'de %18.7, Belçika'da 2008'de %20.8 iken 2018'de %19.8, Avusturya'da 2008'de %20.6 iken 2018'de %17.5, Fransa'da 2008'de %18,5 iken 2018'de %17,4 olup dört ülkede de bu risk altındaki bireylerin oranı azalmıştır. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki kişilerin oranı Hollanda'da 2008'de %14.9 iken 2018'de %16.7, Lüksemburg'da 2008'de %15.5 iken 2018'de %21.9 olup her iki ülkede de bu risk altındaki bireylerin oranı artmıştır.

Yukarıdaki Tablo 4'e göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki insanların oranı İsveç'te 2008'de %16.7 iken 2018'de %18.0, Danimarka'da 2008'de %16.3 iken 2018'de %17.4 olup bu risk altındaki bireylerin oranı artma eğilimi göstermiştir. Finlandiya'da ise yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki kişilerin oranı 2008'de %17.4 iken 2018'de %16.5 olup bu risk altındaki bireylerin oranı düşmüştür.

Yukarıdaki Tablo 4'e göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı İtalya'da 2008'de %25.5 iken 2018'de %27.3, İspanya'da 2008'de %23.8 iken 2018'de %26.1, Yunanistan'da 2008'de %28.1 iken 2018'de %31.8 olup bu risk altındaki kişilerin oranı artmıştır. Portekiz'de ise yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı 2008'de %26.0 iken 2018'de %21.6 olup bu risk altındaki kişilerin oranı önemli bir düşüş göstermiştir.

Tablo 4'e göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı Bulgaristan'da 2008'de %44.8 iken 2018'de %32.8 olup büyük bir düşüş göstermiştir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı Çekya'da 2008'de %15.3 iken 2018'de %12.2, İrlanda'da 2008'de %23.7 iken 2018'de %22.7, Letonya'da 2008'de %34.2 iken 2018'de %28.4 olup bu risk altındaki kişilerin oranı azalma eğilimi göstermiştir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma tehlikesi altındaki bireylerin oranı Estonya'da 2008'de %21.8 iken 2018'de %24.4, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde 2008'de %23.3 iken 2018'de %23.9 olup bu risk altındaki kişilerin oranı artmıştır. 2008 yılı verileri olmamakla birlikte yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki kişilerin

oranı Hırvatistan'da 2018'de %24.8 olmuştur. Litvanya'da ise yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı 2008'de ve 2018'de %28.3 olup değişkenlik göstermemiştir.

Tablo 4'e göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki kişilerin oranı Macaristan'da 2008'de %28.2 iken 2018'de %19.6, Malta'da 2008'de %20.1 iken 2018'de %19.6, Polonya'da 2008'de %30.5 iken 2018'de %18.9, Romanya'da 2008'de %44.2 iken 2018'de %32.5, Slovenya'da %18.5 iken 2018'de %16.2, Slovakya'da 2008'de %20.6 iken 2018'de %16.3 olup bu risk altındaki bireylerin oranı azalmıştır.

Tablo 4'e göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı AB'ye üye olmayan İzlanda'da 2008'de %11.8 iken 2018'de %12.2, Norveç'te 2008'de %15.0 iken 2018'de %16.2 olup bu tehlikesi altındaki kişilerin oranı artma eğilimi göstermiştir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı AB'ye üye olmayan İsviçre'de ise 2008'de %18.1 iken 2018'de %17.4 olarak bu risk altındaki kişilerin oranı azalmıştır.

Tablo 4'e göre 2008 yılında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki insanların oranı en düşük %11.8 ile İzlanda olup ikinci sırada %14.9 ile Hollanda, üçüncü sırada ise %15.0 ile Norveç yer almaktadır. 2018 yılında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı en düşük %12.2 ile İzlanda ve Çekya'da bulunmakta olup ikinci sırada %16.2 ile Norveç ve Slovenya bulunmaktadır. 2018 yılında yoksulluk ve sosyal dışlanma tehlikesi altındaki kişilerin oranının en düşük olduğu üçüncü ülke ise %16.3 ile Slovakya'dır.

Tablo 4 genel olarak değerlendirildiğinde Avrupa Birliği ülkelerinde 2008 yılında %23.7 olan yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki bireylerin oranı 2018 yılında %21.7 olarak azalma eğilimi göstermiştir.

1.1.2.Sosyal Devlet ve Küreselleşme

1980 sonrası dönemin başında neo-liberal küreselleşme ortamına hakim olan piyasa köktendinciliği Türkiye'de de geçerli olup bu dönem özellikle sosyal devlet anlayışının şiddetle eleştirildiği ve "her şeyi devletten beklemeye alışmış" bir milletin piyasayla terbiye edilmesi fikrinin benimsendiği bir dönem olmuştur (Buğra, 2008:198). 1940-

1945 yıllarında başlayan refah devletinin altın çağı olarak nitelendirilen dönem 1975-1980 yıllarında sona ermiştir ve tüm dünya küreselleşmenin etkisi altına girmiştir. Küreselleşme sosyal devlete şiddetli bir darbe vurmuş ve devletler refah politikalarını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmışlardır.

Küreselleşme yarışında sosyal devletin piyasa karşısında yenik düştüğü anlaşılmaktadır. Küreselleşme yarışında öne geçmek için iki mekanizma kullanılmak zorundadır. Bu mekanizmalar; en düşük vergi oranı ve uysal işgücünün istihdamıdır (Aydın ve Çakmak, 2017:16). Bu iki mekanizmayı kullanmayı başaran küresel şirketler sosyal devlet karşısında zafer kazanmış durumda gözükmektedir.

Küreselleşme, işgücü piyasasında sermayenin üretimini dünyada düşük maliyetli bölgelere kaydırması, gelişmiş ülkelerde enformasyon ve bilgi işçisi talebini artırırken imalat sanayinde istihdamın daralmasına sebep olmuş ve işsizliği yapısal bir niteliğe dönüştürmüştür (Uyanık, 2008:209). Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki sermayedarlar artık üretimlerini kendi ülkelerinde değil, işçi maliyetlerinin düşük olduğu ülkelerde yapmaktadırlar. Ucuz iş gücünün olduğu ülkelerin başında ilk akla gelen Çin olmaktadır. Globalleşmenin büyük bir ivmeyle arttığı son yıllarda Çin'deki mevcut şartlar küresel sermayedarların iştahını kabartmıştır. Çin'deki iş gücü potansiyeli büyük şirketlerin niteliksiz işçi ihtiyacını büyük ölçüde karşılamaktadır. Mevcut durum şirketlerin niteliksiz elemana değil, donanımlı ve eğitimli elemana ihtiyacını arttırmış olup bu hususta eğitim kilit öneme sahip olmuştur.

Küreselleşme sürecinin hız kazanmasında enformasyon teknolojileri büyük bir rol oynamış, bilgi ve hizmet işleri ile işçileri yaşanan süreçte önem kazanmış, mavi yakalı işçiler ve imalat işleri eski önemlerini kaybetmeye başlamışlardır (Uyanık, 2008:218). Globalleşme istihdamın eksenini mavi yakalılardan beyaz yakalılara kaydırmıştır. Bu eksen kayması bireyler ve gruplar arasında istihdama katılma yarışını daha da arttırmış, aranan niteliklere sahip olabilmek için rekabet ortamı oluşmuştur. Tam istihdamın mümkün olmadığı böyle bir ortamda gerekli yeterliliğe sahip olmayan bireyler bir tür toplumsal ayıklanma sürecine girmişlerdir.

Küreselleşmeyle birlikte piyasa ekonomisi tek başına meşru kılınmıştır. Sistem artık daha fazla meşruluk problemiyle karşı karşıya bulunmadığından sosyal adalet

problemlerine dikkat etmedeki özeni de giderek zayıflamış, bu durum ise sürpriz sayılmayacak bir şekilde güvensizlik, yoksulluk ve eşitsizliğin birçok ülkede yeniden ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Özdemir, 2009:66). Küreselleşmeyle birlikte refah devletlerinin neredeyse bütün kazanımları kaybedilmiştir.

Küreselleşmenin temelinde yatan ideoloji neo-liberalizmdir ancak adımda belirtildiği gibi yeni değildir. Bir yüzyıldan fazla denenmiş ve ardında acıklı bir dünya bırakmış ve vahşi kapitalizm olarak isimlendirilmiş 19. Yüzyıl liberalizminin yeniden diriltilmesidir (Özdemir, 2009:67). Piyasanın üstün gücüne inanan neo-liberalizm, refah vaadiyle liberalizmin farklı bir versiyonu olarak sunulmuş bir aldatmaca olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde dünyanın ve Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri tartışmasız küresel işsizlik olduğu kabul edilmektedir. Çalışabilecek durumdaki genç nüfusun fazla olduğu buna karşılık istihdamın çok sınırlı olduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde küresel işsizlik büyük bir sorun oluşturmaktadır. Küresel işsizliğin birçok sebebi bulunmakla birlikte, kuşkusuz en temel sebepler, işsizliğe küresel bir boyut kazandıran neoliberal politikalarla ilintilidir. Neo-liberal görüşler tarafından, serbest ticarete direnmeyerek korumacılığı terk eden ülkelerin ekonomik büyümeyi gerçekleştirebileceği, sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlandığında ise istihdamın artarak işsizlik probleminin kendiliğinden çözülebileceği iddia edilmişti (Erdayı, 2009:133). 1980'lerden günümüze kadar dünyada ve Türkiye'de izlenen neoliberal politikaların küresel işsizliğe çözüm olmaması bu iddiayı geçersiz kılmıştır. İşverenler; piyasa ekonomisinin acımasız ortamında, karlarını maksimize etmek amacıyla ek maliyet getirecek fazla işçi çalıştırmak yerine, daha az işçiye daha çok iş yaptırmayı tercih etmektedirler. Ayrıca işverenler; ucuz iş gücünü sağlamak için, ülke dışından düşük ücretli çalışabilecek olan işçi transferleri yapmaktadırlar. Kayıt dışı olarak asgari ücretin bile altında çalıştırılabilen bu işçiler, yoksulluk sınırının altında yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu da küresel bazda ve yerel olarak yoksulluğu artırmaktadır.

Küreselleşme, neo-liberalizm, ekonomilerin uluslararasılaşması, ulus devletin zayıflaması vb. gibi faktörlerin hepsi refahın adil dağılımı üzerinde olumsuz bir rol oynamakta, son çeyrek yüzyıla kadar sosyal adalet ve sosyal politika anlayışında ulaşılan gelişmelerde bir durağanlık ve geriye gidişe sebep olmaktadır (Özdemir,

2009:75). Tüm bu unsurlar göz önüne alındığında devletlerin sosyal devlet özelliklerinden uzaklaşarak Ortaçağ'ın acımasız karanlık dünyasına sürüklenmekte olduğunu görmekteyiz.

Sosyal devletler küreselleşme karşısında yükümlülüklerini yerine getirmekte önemli ölçüde zorlanmaktadır. Sosyal devletler bu durum karşısında yeni çözüm yolları bulma arayışına girmiştir. Küreselleşmeyle birlikte sosyal devletler görevlerini kısmen; merkezi yönetimlere, gönüllü kuruluşlara ve özel sektöre devretmek istemektedir. Tam da bu noktada hayırseverliğe yapılan vurgu artmaktadır. Sorun şudur ki; bu hayırseverliğin karşısında hayırseverlerin kazanımları neler olacaktır? Bugün geldiğimiz aşamada dünya genelinde, hayırseverlikten menfaatseverliğe doğru bir evrimin gerçekleşmekte olduğunu görmekteyiz.

Küreselleşmenin meyvesi olan neo-liberal politikalar, rekabet ortamında işverenleri kalifiye ve yüksek maaşlı işçi çalıştırmak yerine vasıfsız ve düşük maaşlı işçi çalıştırmaya teşvik etmektedir. Ayrıca işverenler çoğunlukla kendileri için ek maliyet oluşturabilecek dezavantajlı insanları çalıştırmayı tercih etmemektedirler. Tam da bu aşamada devletin ekonomiye müdahalesi gerekmektedir. Sözelimi işverenlerin kendiliğinden engelli bireyleri istihdam etmek isteyeceklerini düşünmek iyimser bir bakış açısı olacaktır. Ülkemizde 4857 sayılı İş Kanununun 30. Maddesine göre 50 veya daha fazla işçi çalıştıran özel sektör işyerleri %3 oranında engelli birey çalıştırmak zorundadırlar. Kanunun ilgili maddesi sosyal devlet açısından iyi bir gelişme olmakla birlikte işverenler kendi açılarından engelli bireyleri zaman ve iş kaybı olarak görebilmekte, engelli işçileri çalıştırmak yerine çalışıyor göstermeyi tercih edebilmektedir. Bu durum engelli bireyleri sosyal ve ekonomik hayata kazandırmayı hedefleyen uygulamanın amacına ulaşmasını engellemektedir.

Küresel eşitsizlikler ulusal eşitsizlikleri tetiklediğinden problemler büyümekte, buna karşın ulusal politikalar gerilemekte ve işe yaramaz hale gelmektedir (Koray, 2017:6). Hiçbir ülkeyi küresel ölçekteki gelişmelerden bağımsız düşünemeyiz. Dünyada meydana gelen gelişmeler ulus devletlerin politikalarına yön vermektedir. Devletler, refah politikalarını küreselleşmenin olumsuz etkilerinden arındırarak planlaması gerekmektedir.

Küreselleşme, sosyal devleti, görevlerini piyasa ekonomisine devretmeye zorlamaktadır. Ancak sosyal refah devletinin sorumluluklarını piyasaya devretmesi toplumdaki eşitsizlikleri arttırarak toplumsal gruplar arasında uçurumların artmasına, daha güvencesiz iş ortamlarının oluşmasına buna bağlı olarak yoksullukların artarak toplumsal sorunların daha şiddetli yaşanmasına neden olacaktır (Çoban Kaynak, 2017:255). Piyasa ekonomisinin rekabet ortamı daha düşük işçi maaşlarına, daha uzun çalışma saatlerine, daha az dinlenme süresine ve daha az sosyal hakkın verilmesine işverenleri teşvik etmektedir. Çalışma hakkı işverenlerin inisiyatifine bırakılamayacak kadar önemli olan temel bir vatandaşlık hakkıdır. Dolayısıyla sosyal devlet, çalışma haklarının düzenlenmesini hiçbir suretle piyasaya bırakmaması gerekmektedir.

1.1.3.Sosyal Devletin Gerekliği

Günümüzde gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülke kendini sosyal devlet olarak tanımlamakta ve anayasasında buna yer vermektedir. Devletler vatandaşlarını korumak için sosyal devlet şemsiyesine ihtiyaç duymaktadırlar. Devletlerin kendi refah politikaları gereği olarak kimi ülkelerde sosyal devlet geniş ölçekte faaliyet gösterirken kimi ülkelerde ise dar kapsamlı faaliyet göstermektedir.

Yoksulluk olgusunu kişisel özelliklere bağlayarak açıklamak ve yoksulu özellikle tembellikle, aynı zamanda hesabını bilmezlikle, kötü alışkanlıkları bulunmakla, aile yaşamının düzensizliğiyle, bazen de çok çocuk sahibi olmakla suçlamak eğilimi, tarihsel ve kültürel farkları aşarak günümüze değin varlığını korumuştur (Buğra, 2008:11). Yoksulu suçlayarak yoksulluğu görmezden gelme çabaları tarih boyunca her zaman daha çok başvurulan bir yöntem olmuştur. Öte yandan dünyada sanayileşmenin başlamasıyla birlikte sosyal devlete daha çok ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

İnsanların başına gelen kötü şeyler kendi sorumluluklarındaysa, “dadı devlet” gereksiz olmakla kalmayıp “bağımlılık” yaratarak, sorumsuzluğu da teşvik eder (Barry, 2017:161). Barry’in de dikkat çektiği gibi devlet sadece vatandaşlarının güvenliğinden sorumlu olursa sosyal devlet anlayışı jandarma devlet anlayışından öteye gidemez.

Spencer, Darwin’in doğal ayıklanma kavramını sosyal hayata uyarlayarak sosyal darwinizmin öncülerinden olmuştur. Spencer’a göre toplumsal ve ekonomik rekabette

başarılı olanların yaşamaya ve ilerlemeye devam edecekler, bu mücadelede başarısız olanlar ise ayıklanıp gidecektir. Spencer, asgari ücret uygulaması, ücretsiz kamu okullarıyla birlikte yoksullara eğitim ve ilerleme imkanının sunulması, çalışma saatlerinin sınırlandırılması gibi müdahalelerin birey özgürlüklerine zarar verdiğini, toplumsal ve ekonomik ayıklama sürecinin doğal işleyişini aksattığını savunmaktadır (Waligorski, 1981:78 akt. Tosun 2010:89). Spencer açıkça sosyal devleti gereksiz görmekte hatta sosyal adaletin olumsuz etkileri olacağını savunmaktadır.

Sosyal devlet toplumun tüm kesiminin haklarını gözetmeli ve herkesin yararına düzenlemeler yapmalıdır. Bu nedenle sosyal devlet görece pek çok insan tarafından olumlu yaklaşılan bir kavramdır. Bununla birlikte sosyal devletin meşruiyeti konusunda tartışmalar günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bazı kesimler işsizler, yoksullar, yaşlılar, engelliler, çocuklar gibi mağdur duruma düşen insanlar için kendi kazançlarından vergi alınmasını adil bulmamaktadırlar. Bazı insanlar, yoksul olmanın, işsiz olmanın ve hatta hasta olmanın kişisel sorunlardan kaynaklandığını düşünerek pek de insancıl olmayan bir tutum sergilemeyi daha karlı bulmaktadırlar. Sosyal devletin güçsüzü güçlüler karşısında koruduğu gerçeğinden hareketle sosyal devletin olmaması gerektiğini söyleyenlerin düşüncelerine katılmak zor gözükmektedir. Sosyal devlete ihtiyaç olmadığını söyleyenler özellikle günümüz koşullarında herkesin işsiz kalma durumunun olduğunu ve hastalık gibi olumsuz durumlarla karşılaşabilme ihtimalinin her daim var olduğunu ve en nihayetinde yaşlılığın kaçınılmaz olduğu gerçeğini göz ardı etmektedirler.

Tocqueville ve Townsend gibi devlet müdahalesi karşıtları “piyasa düzgün işlerse kimse yoksulluğa düşmez” inancının ötesinde yoksullukla alakalı devlete değil, önce aileye sonra da hayırseverlere önemli sorumluluklar yüklemişlerdir. Sadakayı yücelten bu yaklaşım, devletin sosyal yardım sahasında sorumluluk üstlenmesine karşı dururken, bunun ailenin ve hayırseverliğin rolünü azaltacağına dikkat çekerek, böyle bir olumsuz gelişme yaşanmaması için devletin yoksullukla mücadeleyle uğraşmaması gerektiğini savunmuşlardır (Buğra, 2008: 80). Fakat tarihsel deneyimlerimize baktığımızda piyasa, yoksulluk sorununu kendiliğinden ortadan kalkmasını sağlamamış aksine yoksulları daha da yoksullaştırmıştır. Dolayısıyla refah devleti uygulamaları yoksulluğun önlenmesinde temel görevi üstlenmektedir.

Sosyal devlet sadece dezavantajlı durumdaki insanların refahını sağlamaz, toplumun tümünün refahını sağlamaya yöneliktir. Sosyal devlet tüm kesimlerin hakkını gözetmek zorunda olan toplumsal faydayı önceleyen bir devlet sistemidir. Herkes için var olan sosyal devlet, devletin vazgeçilmez niteliklerindedir.

1.1.4.Sosyal Devlet ve Hayırseverlik Anlayışı

Bu çalışmanın temel konularından biri sosyal devlet uygulamalarının hayırseverlik olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Sosyal devletten devlet babaya doğru bir dönüşümün yaşanıp, yaşanmadığı tartışılmaktadır.

Refah devleti için sosyal güvenlik, sosyal hizmetler ve sosyal yardımda bulunmak, vatandaşlarına tanıdığı bir lütuf değil, devletin görevi olmaktadır (Toprak, 2015:154). Dolayısıyla vatandaşların bu tür hizmetlerden yararlanırken sırf o devletin vatandaşı olduğu için sunulan hizmetlerin vatandaşlık hakları olduğunu bilmesi gerekmektedir.

Liberal düşünce ortamlarında devlet müdahalesine şüpheyle bakıldığından kapitalizmin devlet eliyle geliştirilmeye çalışıldığı ortamlarda kaynakların ekonomik kalkınma ve istihdam yaratmaya ayrılması zorunluluğu önem kazandığından, yoksulluk probleminin hayırseverliğe havale edilmesi olağandır (Buğra, 2008:11). Piyasa ekonomisinin hakim olduğu devlette, sosyal devlet geri plana itilerek, hayırseverliğe vurgu yapılmaktadır.

Alman sosyal yardım yasasına göre sosyal yardım bir haktır. Sosyal yardımın işlevi, herkese yaşamı için gerekli olan asgari geçim kaynaklarının sağlanması yoluyla onurlu bir yaşam sürmeleri konusunda yardımcı olmaktır (Metin, 2012:135). Alman yasasına göre sosyal yardımın bir hak olduğu anayasada açıkça belirtilmiştir. Sosyal devletin tanımına uygun olarak Alman anayasasında da insan onuruna yaraşır yaşam sunmanın devletin ödevi olduğu belirtilmiştir.

Genel olarak bakıldığında sosyal yardımların amacı bireyi kendine yeter hale gelinceye kadar geçici süreyle desteklemektir. Sosyal yardımlar sadece devlet tarafından değil STK'lar gibi gönüllü kuruluşlar tarafından da yapılabilir. Fakat sosyal yardımlar yarı resmi ve gönüllü kuruluşlar tarafından da yapılabiliyor olsa da bir sosyal hizmet alanı olması nedeniyle devletin görevidir. Dolayısıyla devlet bu görevini kendisi uygulamayıp, yarı resmi ve gönüllü kuruluşlara tamamen devredememektedir.

Sosyal yardım alanında çıkarılan 29.05.1986 tarih ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun (SYDTK) amacı; muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici önlemler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde dağıtılmasını sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir. Bu kanuna göre sosyal yardım almaya hakkı olan kişilerin kapsamı genişletilerek, devletin sadece kendi yurttaşlarına değil hangi şartlarda olursa olsun ülkeye kabul edilmiş kişilere de yardım etmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Dolayısıyla Türkiye'ye gelen mültecilere sosyal yardımların yapılması bir hayırseverlik değil, kanunlarda belirtilmiş olan sosyal devletin gereğidir.

Uzun yıllardır, kurumsal yapıdaki dağınıklıkla da bağlantılı olarak sosyal yardım ve hizmet alanındaki uygulamaların objektif kriterler gözetilmeden gerçekleştirilmesi, bazı yoksul bireyler birden fazla kurumdan yardım alabilirken, bazılarının ise hiçbir kurumdan yardım alamaması, aynı yardımların kimi zaman yoksulların onurunu zedeleyici bir şekilde dağıtılması sosyal yardım uygulamalarındaki yetersizliğin göstergeleri olarak ortaya çıkmaktadır (Metin, 2012:145). Sosyal devletin uygulama alanlarından biri olan sosyal yardım uygulamaları, bir hak olarak onur kırıcı bir şekilde dağıtılmaması gerekmektedir. Aynı zamanda sosyal yardımların hakkaniyete uygun olarak dağıtılması, subjektif değerlendirmelerden uzak tutulması bu hususta bir mihenk taşı görevi üstlenmektedir.

Sosyal yardımların, vatandaşların muhtaçlık durumları belirlenerek ve muhtaçlık düzeylerine göre yapılması gerekmektedir. Bu hususta kayıt dışı çalışmanın önüne geçilmesi ve sigortasız işçi çalıştıran işverenler ile resmi olmayan işletme sahiplerine ciddi yaptırımların uygulanması çok büyük önem arz etmektedir. Kayıt dışılığın önüne geçilmemesi, çalışıyor olduğu halde kişilerin işsiz olarak gözükmemesine, dolayısıyla hak etmediği halde sosyal yardım almalarını kolaylaştırmaktadır. Bu da hak eden ile hak etmeyen arasında ayırım yapılamamasına sebebiyet vereceği için, bir sosyal devlet uygulaması olan sosyal yardımların sistematik olarak sekteye uğramasına yol açacaktır.

Öte yandan dünyada bazı gelişmiş ülkelerde vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için çalışıp, çalışmamasına bakılmaksızın temel gelir güvencesi sağlanmaktadır. Temel gelir güvencesinden bahsedilebilmesi için, bu gelirin keyfi bir

şekilde ya da hayır ve iyilik göstergesi olarak paternalist bir yaklaşımla verilmemesi de gerekir (Metin, 2012:126). Keyfilikten uzak, hayırseverlik sayılmayan uygulamalar sosyal devletin başarısını ortaya koymaktadır. Türkiye’de de bazı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi temel gelir güvencesinin sağlanması çok yoksul durumda bulunan kişilerin azalmasını sağlayacağı öngörülebilir.

Geremek’e (1994) göre; Ortaçağ Avrupası’nda sadece sadakayla geçinen bir kesimin varlığı büyük bir toplumsal rahatsızlık uyandırmıyor, aksine yoksulların, zenginlerin sadaka vererek ruhlarının selametini sağlamaya yaramak gibi belirli bir toplumsal işlevi bulunuyordu (Buğra, 2008:25). 21. yüzyılda geldiğimiz aşamaya baktığımızda bugün de kısmen bu anlayışın geçerli olduğunu görmekteyiz.

Hayırseverlik temelli yaklaşım, devletin bir iyi niyet göstergesi olarak yoksul kişilere yardım etmesinde din bir motivasyon aracı olarak yer almakta ve sadaka kişiler arasında eşitsiz bir durum oluşturarak yardımların hakkaniyetli dağılımına engel olmaktadır (Çoban Kaynak, 2017:255). İnsanların temel ihtiyaçları başka insanların vicdanlarına bırakılamayacak kadar önemlidir. Sosyal devlet, sosyal devletin gereği olarak vatandaşlarının temel gereksinimlerini asgari seviyede de olsa karşılamak zorundadır.

Türkiye’de yoksullukla mücadele devletin uzun süre yeterli bir politika geliştirememesi sonucu, yardımlar her daim sadaka verme şeklinde düşünülmüş ve bu anlayış kamunun yardım süreçlerine yansımış, sosyal yardım düzenlemesi, devletin bir vatandaşı olmaktan doğan, hak temelli, devletin yerine getirmesi gereken mecburi bir görev olarak algılanmamıştır (Güneş, 2012:179). Türkiye’nin önemli sorunlarından biri de sosyal yardımların adil bir şekilde dağıtılmasında yaşanan problemler olup bir diğer önemli sorun ise görece vatandaşların birçoğunun yararlandıkları yardımların hak temelli yararlandıklarının bilincinde olmayışıdır.

Sosyal yardım ve hizmetlerin evrensel olmaktan çok uzak ve yetersiz olduğunu, yoksul ve muhtaçlara yapılan sosyal yardımlara bakıldığında ise yardımların daha çok hibe ve aynı şekilde yapıldığı, sosyal hizmet ve yardımların sosyal haklar bağlamında düzenlenmediğini görmekteyiz (Dedeoğlu, 2009:44). Objektif kriterler olmadan, subjektif değerlendirmeler ile yapılan sosyal yardımların toplumda adaletsizlik ve huzursuzluk yaratacağı kuşkusuzdur. Ayrıca enformel ilişkiler yoluyla sosyal

yardımlardan faydalanabilen bireylerin olduğu bir sistemde kaynaklara ulaşma noktasında fırsat eşitliğinin olmadığı açıktır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 2006 yılında ortaya konulan “Yoksullukla mücadele, hayırseverlik değil, bir yükümlülük meselesidir” sloganı, yoksullukla mücadelede daha sürdürülebilir, daha etkin politikalar tasarlanması gerektiğini, dolayısıyla hayırseverlik anlayışının yetersiz kalacağını vurgulamıştır (Güneş, 2012:152). UNDP’nin açıkça ortaya koyduğu gibi yoksullukla mücadele devletin zorunluluğudur. Nelson Mandela’nın “Yoksulluğu bitirmek hayır işi değil, adalettir” sözü her şeyi özetliyor aslında.

1.2.Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi

Şüphesiz refah devletinin ortaya çıkması sancılı ve zorlu mücadeleler sonucunda gerçekleşmiştir. Vahşi kapitalizmin tüm dünyada derinden hissedildiği yıllarda devletler yeni bir yol arayışı içine girmiştir. Özellikle yoksul insanlar tarafından daha çok ihtiyaç duyulan bir sosyal güvenlik sistemi arayışı sosyal devleti ortaya çıkarmıştır.

1.2.1.Dünyada Sosyal Devletin Gelişimi

Refah ve devlet kavramları çok uzun yıllar önce kullanılmış olsa da, ikisinin bir arada kullanıldığı ve “Devlete” yüklediği görev sebebiyle ayırıcı bir özellik katan refah devleti kavramı ilk olarak 1941 yılında Başpiskopos Sir William Temple tarafından kullanılmıştır (Forberg, 2012:1-3 akt. Tiyek ve Yertüm, 2016:28).

Sosyal devlete dair ilk uygulamalara 19. yüzyılın sonlarında rastlamaktayız. 1883 yılında sosyal sigorta uygulaması ilk kez Bismarck tarafından Almanya’da uygulanmıştır. 1883– 1889 yılları arasında çıkarılan hastalık sigortası, iş kazaları ve yaşlılık-malullük sigortası kanunlarının Bismarck dönemi Almanya’sında, yönetimin uyguladığı baskıcı politikaların perdelenmesi amacını taşıdığı düşünülmektedir. Bununla beraber bu kanunlar modern sosyal politikaların ve sosyal güvenlik sistemlerinin temeli olarak görülmektedir (Ulutürk ve Dane, 2009:117). Bu yönüyle Bismarck’ın sosyal sigorta uygulaması sosyal güvenliğin gelişimi açısından önem arz etmektedir.

İşsizlik sigortası ilk kez 1911 yılında İngiltere’de yürürlüğe girmiştir. Günümüzden bir asırdan fazla önce işsizlik sigortası uygulamasının İngiltere’de uygulanmaya başlanması sosyal devlet için çok önemli bir adım olmuştur. Nitekim işsizlik toplumun tüm fertleri için risk oluşturan büyük bir sosyal bir problemdir.

1942 yılında İngiltere’de William Beveridge tarafından hazırlanan Beveridge Raporu refah devleti için çok büyük önem taşımaktadır. Geniş bir sosyal risk tanımı yaparak bu risklerin karşılanmasında kısıtlı ve kısmi refah politikaları yerine, kapsamlı bir sosyal güvenlik sisteminin oluşturulmasını öneren rapor, modern refah devletinin en kapsamlı temellerinden birisi olmuştur (Rosanvallon, 2004:123 akt. Ulutürk ve Dane, 2009:118). Beveridge Raporu modern anlamda sosyal devletin oluşmasında yapı taşı görevi görmüştür. 1945-1975 yılları genel olarak refah devletinin altın çağı olarak isimlendirilir. İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan refah devletinin altın çağı, küreselleşmenin tüm dünyayı etkisi altına almaya başladığı 1975 yıllarına kadar devam eder.

İngiliz tarihi içinde yaklaşık dört yüzyıllık bir dönemi kapsayan yoksul yasalarının (PoorLaws) başlangıcından önce İngiltere’de merkantilist bir hava hakimdi ve İngiliz asilzadeleri, çalışmadan yaşamını sürdüremeyen herkesi “yoksul” olarak ifade etmekteydiler. Onlara göre, halk eşittir yoksul demektir (Polanyi, 1986:104 akt. Kurşun ve Rakıcı 2016:137). Sosyal yardımlar ilk olarak yoksul yasalarıyla birlikte İngiltere’de uygulamaya konmuştur.

İkinci dünya savaşı sonrası refah devletinde Endüstri Devrimi Fordist üretim şekliyle birleşerek yüksek ve istikrarlı bir büyümeyi mümkün kılmıştır. Fordist üretim biçimi refah devletinin iktisadi temelini oluşturmaktadır (Aksoy, 2016:55). Fordist üretim şekli sosyal devleti ortaya çıkaran ekonomik faktörler arasında sayılmaktadır.

Vahşi kapitalizmin olağanca ağırlığıyla hakim olduğu yıllarda belli bir süreden sonra piyasa ekonomisi krize girmiştir. Bu kriz devletleri yeni arayışlara yönlendirmiştir. Tam bu aşamada Keynesyen Teori ortaya çıkmıştır. Giderek güç kazanan Keynesçi yaklaşım refah devletinin temellerini atmıştır. Refah devletinin fikir babası diyebileceğimiz Keynes’in öne sürdüğü fikirlerin kapitalizmi insanileştirmeye çalıştırma çabaları olduğunu görmekteyiz.

Sosyal devletin, Batı Avrupa’da ortaya çıkışında, ulus devletlerin inşası, insan hakları ve demokrasinin varlık kazanması, artan sefalet, biriken problemler ve bir yüzyılı kapsayan işçi hareketi; arkasından gelen İkinci Dünya Savaşı ve buradan alınan dersler; Avrupa’nın yanı başında yükselen Sosyalist Blok; liberalizmin getirdiği krizler ve Keynesyen ekonomi politikalarına geçme zorunluluğu gibi birçok faktörün varlığından söz edilebilir (Koray, 2017:13). Avrupa ülkelerini ciddi anlamda tehdit eden birçok faktörün olması sosyal devletin Avrupa’da inşasında önemli rol oynamıştır. Geline son aşamada mevcut şartlar sosyal devleti zorunlu olarak ortaya çıkarmıştır.

Sosyal devlet bir diğer adıyla refah devleti, Sanayi Devrimi’nin ortaya çıkardığı değişimlerin sonucunda doğmuştur. Refah devletinin meydana gelmesinde; ekonomik değişimler (sanayileşmenin başlaması ve kapitalist üretim tarzına geçiş vb.), sosyal değişimler (kentleşmenin ve ücretli çalışmanın çoğalması vb.), ideolojik değişimler (işçi sınıfının siyasal bilinç kazanması vb.) ve siyasal değişimler (mutlakiyetçi yönetimlerden demokratik yönetimlere geçiş vb.) önemli rol oynamıştır (Toprak, 2015:152). Buradan anlaşılacağı üzere sosyal devlet; tek yönlü bir değişimin değil, ekonomik, sosyal ve siyasal değişimlerin birlikte meydana getirdiği kazanımların ürünüdür. Devletler toplumda meydana gelen değişimlere ve işçi sınıfının yükselen sesine karşı duramamış, bunun sonucunda sosyal devletin gerekleri doğrultusunda adımlar atmaya başlamıştır.

Sosyal devletin batıda daha önce gelişmesi, batı devletlerinin insan haklarının önemini daha önce kavramasından dolayı olduğunu söylemek güçtür. Toplumsal dinamikler devletleri vatandaşlarına sosyal haklar tanımaya zorlamıştır. Sözgelimi sanayileşmenin getirdiği rekabet ortamı işçilerin daha fazla çalıştırılmasını gerektirmeseydi ve işçiler bu ağır çalışma koşullarına karşı seslerini yükseltmeye başlamasalardı, çalışma şartlarının ve sigorta haklarının düzenlenmesi için devletin kendiliğinden adım atmasını beklemek çok iyimser bir ihtimal olacaktır. Toplumun itici gücü, devleti, sigorta sistemine, çalışma saatlerinin düzenlenmesine, emeklilik hakkının tanınmasına mecbur bırakmıştır. Dolayısıyla sanayileşmesini daha önce gerçekleştiren devletlerin, sosyal devlet uygulamalarının daha önce gelişmeye başladığı devletlerin olması doğal karşılanmalıdır.

Sosyal devlet Sanayi Devrimi’nin sefalete mahkum ettiği işçi sınıfından gelen itirazın bir yansımasıdır (Aydın ve Çakmak, 2017:1). İşçilerin çalışma saatlerinin fazlalığına

karşın yaşamlarını insan onuruna yakışır bir biçimde sürdürememeleri belli bir süreden sonra işçilerin örgütlenip isyan etmelerine yol açmıştır. İşçiler aleyhine olan mevcut durumun işçiler tarafından kendi lehlerine çevrilmesi sonucu zorunlu olarak sosyal devlet için adımlar atılmaya başlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarda refah devletinin genel kabul görmesi ve sosyal harcamalarda yükselen artış; dışarıda bir sosyalist dünyanın ve içeride de sosyalist işçi hareketlerinin varlığı vb. gibi birçok faktörün sonucuydu (Özdemir, 2009:64). Batı'nın sosyalizmi bir tehdit olarak algılaması ve risk olarak görmesi sosyal refah uygulamalarını hayata geçirmesine mecbur bırakmıştır. Türkiye'de örgütlü bir işçi sınıfı olmadığı için sosyalist işçi hareketleri risk olarak görülmemiştir. Dolayısıyla işçi sınıfı refah devleti için itici bir rol üstlenmemiştir.

1.2.2. Türkiye'de Sosyal Devletin Gelişimi

Türkiye'de sosyal devletin ortaya çıkması Batı toplumları ile karşılaştırıldığında geç bir tarihe rastlamaktadır. Türkiye'de sosyal devletin Avrupa'dan sonra ortaya çıkmasının altında sosyal, ekonomik ve siyasal birçok faktör bulunmaktadır.

1921 yılında ilk olarak Ankara'da Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Bu kurum bugünkü sosyal hizmetlerin temelini oluşturmaktadır. Himaye-i Etfal Cemiyeti, 1981 yılında dernek statüsünden çıkarılarak devlet kurumu haline getirilmiştir. Daha sonra 1983 yılında ise 2828 sayılı kanunla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Sosyal devlet yönündeki en önemli gelişme 1926 yılında eğitim alanında yaşanmış ve her kademedeki eğitim parasız hale getirilmiştir (Sallan Gül, 2004:265). Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk çıkarılan kanunlardan birinin eğitim alanında olması sosyal devlet adına sevindiricidir. 1926 yılında çıkarılan bu kanun devletin eğitime vermiş olduğu önemin göstergesidir.

1936 yılında çıkarılan İş Kanunu, çalışma saatlerinin düzenlenmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. İş kanunuyla birlikte çalışma saatleri sekiz saat olarak belirlenmiş, fazla çalışma süreleri için alınacak ücret oranları tespit edilmiş, analık haklarının düzenlenmesi sağlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1945 yılında Çalışma Bakanlığı kurulmuştur. Çalışma Bakanlığı'nın görevleri arasında tam istihdamı sağlamak da yer alıyordu. Tam istihdam kavramı birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de yeni duyulmaktaydı ve bu kavram İngiliz iktisatçısı Keynes'ten kaynaklanan herkese iş sorununun bir ifadesiydi (Talas, 1991:414). 1945 yılında kurulan Çalışma Bakanlığı bugünkü Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın temelini oluşturmaktadır.

1976 yılında çıkarılan 2022 sayılı kanun ile 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması kararlaştırılmıştır. Zor durumda olan yaşlılar bu kanunla birlikte cüzi bir aylıkla kısmen de olsa koruma altına alınmıştır.

İşsizlik Sigortası'nın Türkiye'de kabulü gelişmiş ülkelere göre çok geç bir tarihe rastlamaktadır. Türkiye tarafından İşsizlik Sigortası 25.08.1999 tarihinde 4447 sayılı kanunla kabul edilmiş ve 01.06.2000 tarihinden itibaren yürürlüğe girerek uygulanmaya başlamıştır. İşsizlik sigortası ülkemizde yürürlüğe girdiği 1999 yılından bu yana gerek faydalanma koşullarının zor olması verilen miktarın yatırılan prim ile orantısız olması sebeplerinden ötürü yıllardır tartışma konusu olmuş olup 2017 yılında yapılan düzenleme ile bağımsız çalışanların da İşsizlik Sigortası kapsamına alınması yasa yürürlüğe girdiğinden bu yana yapılan en önemli düzenleme olmuştur (Akyol, 2018:97). Gelişmiş birçok ülkeye benzer şekilde Türkiye'de de sadece işçileri değil bağımsız çalışanları da kapsamına alan işsizlik sigortasının hayata geçirilmiş olması sosyal devlet adına atılan önemli bir adım olmuştur.

Bunların dışında sosyal hizmet alanında yaşanan diğer önemli gelişmeler şu şekildedir:

- ❖ 1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler Kanunu kabul edilmiş ve belediyelere sosyal hizmetlerle ilgili çeşitli görevler verilmiştir.
- ❖ 1930 yılında kabul edilen 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile sosyal yardımlarla ilgili çeşitli konular düzenlenmiştir.
- ❖ 1941 yılında 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun ile askerlik hizmetinde bulunanların muhtaç ailelerine yapılacak sosyal yardımlarla ilgili hususlar düzenlenmiştir.
- ❖ 1949 yılında 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

- ❖ 15.05.1959 tarihinde 7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun kabul edilmiş ve afetler sırasında yapılacak yardımlar düzenlenmiştir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/yalova/hakkimizda/tarihce/>).

Bugün geldiğimiz aşamada sosyal devlet adına birçok gelişme yaşanmış olmakla birlikte sosyal devlet alanında birçok adım atılması gerekmektedir. TÜRK-İŞ'in açlık ve yoksulluk sınırı verileri de dikkate alındığında asgari ücret miktarının insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri için yeterli olmadığı görülmektedir.

TÜRK-İŞ (2020) Mart ayı açlık ve yoksulluk sınırı araştırmasının sonucu şu şekildedir:

- ❖ Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 2.345,24 TL'dir.
- ❖ Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 7.639,22 TL'dir.
- ❖ Evli olmayıp çocuksuz bir çalışanın yaşama maliyeti ise aylık 2.847,14 TL'dir.

Asgari ücret uygulamasının amacı gelir dağılımı adaletinin sağlanmasıdır. Ayrıca asgari ücret uygulaması, yoksulluk seviyesinde veya daha düşük seviyede ücret alan sınıfın ortalama ücretlerinde yükselişe neden olacağından yoksulluğu azaltıcı bir etkisi de vardır (Tütüncü ve Gönülaçan, 2018:67). Öte yandan İsveç, Danimarka, Finlandiya, Avusturya, İtalya ve GKRY gibi AB ülkelerinde yasal asgari ücret uygulaması olmayıp asgari ücret miktarı toplu sözleşmeler ile belirlenmektedir. Aşağıdaki tablo 5'de yasal asgari ücret uygulaması olan Avrupa Birliği ülkelerinin 2019 yılına ait brüt asgari ücret miktarları gösterilmiştir.

Tablo 5: AB Ülkelerinin 2019 Yılına Ait Brüt Asgari Ücret Miktarları (Euro)

İrlanda	1.656	Litvanya	555
Hollanda	1.616	Estonya	540
Belçika	1.594	Polonya	523
Almanya	1.557	Slovakya	520
Fransa	1.521	Çekya	519
İngiltere	1.453	Hırvatistan	506
İspanya	1.050	Macaristan	464
Slovenya	887	Romanya	446
Malta	758	Letonya	430
Portekiz	700	Türkiye	422
Yunanistan	684	Bulgaristan	286

Kaynak: Eurostat verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur (<https://www.haberturk.com/avrupada-27-ülke-icin-de-asgari-ucrette-22-siradayiz-2515012-ekonomi>)

Tablo 5 incelendiğinde yasal asgari ücret miktarının en fazla olduğu ülke 1.656 Euro ile İrlanda olup ikinci sırada 1.616 Euro ile Hollanda, üçüncü sırada 1.594 Euro ile Belçika yer almaktadır. Bunları 1.557 Euro ile Almanya, 1.521 Euro ile Fransa, 1.453 Euro ile İngiltere, 1.050 Euro ile İspanya, 887 Euro ile Slovenya, 758 Euro ile Malta, 700 Euro ile Portekiz, 684 Euro ile Yunanistan takip etmektedir. Bu ülkeleri 555 Euro ile Litvanya, 540 Euro ile Estonya, 523 Euro ile Polonya, 520 Euro ile Slovakya, 519 Euro ile Çekya, 506 Euro Hırvatistan, 464 Euro ile Macaristan, 446 Euro ile Romanya, 430 Euro ile Letonya izlemektedir.

Tablo 5'e göre Türkiye'de yasal asgari ücret miktarı 2019 yılı için 422 Euro olup AB ülkeleri arasında sondan ikinci sırada yer almaktadır. Yasal asgari ücret miktarının en düşük olduğu Avrupa Birliği ülkesi ise 286 Euro ile Bulgaristan'dır.

Aşağıdaki tablo 6'da Avrupa Birliği ülkelerinin ve Türkiye'nin 2017 ve 2018 yıllarındaki ortalama eşdeğer net geliri gösterilmiştir.

Tablo 6: AB28 Ülkelerinin ve Türkiye'nin 2017 ve 2018 Yıllarındaki Ortalama Eşdeğer Net Geliri (Euro)

Ülkeler	2017	2018
AB28 ort.	16891	17441
Birleşik Krallık	20995	21464
İrlanda	22879	24920
Almanya	21920	22713
Belçika	22733	23686
Hollanda	23561	24016
Avusturya	24752	25176
Fransa	21960	22220
Lüksemburg	36076	40270
İsveç	25376	25540
Danimarka	29383	30104
Finlandiya	23987	24544
İtalya	16542	16844
Portekiz	9071	9346
İspanya	14203	14785
Yunanistan	7600	7863
Bulgaristan	3590	3590
Çekya	8282	9088
Estonya	9384	10524
İrlanda	22879	24920
Hırvatistan	6210	6659
GKRY	14497	15336
Letonya	6607	7333
Litvanya	6134	6895
Macaristan	4988	5424
Malta	14522	14781
Polonya	5945	6574
Romanya	2742	3284
Slovenya	12713	13244
Slovakya	7183	7462
Türkiye	3866	3499

Kaynak: Eurostat

Tablo 6'ya göre ortalama eşdeğer net gelir Birleşik Krallık'ta 2017 yılında 20995 Euro iken 2018 yılında artarak 21464 Euro, İrlanda'da 2017 yılında 22879 Euro iken 2018 yılında artarak 24920 Euro, Almanya'da 2017 yılında 21920 Euro iken 2018 yılında

artarak 22713 Euro, Belçika'da 2017 yılında 22733 Euro iken 2018 yılında artarak 23686 Euro olmuştur. Ortalama eşdeğer net gelir Hollanda'da 2017 yılında 23561 Euro iken 2018 yılında artarak 24016 Euro, Avusturya'da 2017 yılında 24752 Euro iken 2018 yılında artarak 25176 Euro, Fransa'da 2017 yılında 21960 Euro iken 2018 yılında artarak 22220 Euro, Lüksemburg'da 2017 yılında 36076 Euro iken 2018 yılında artarak 40270 Euro, İsveç'te 2017 yılında 25376 Euro iken 2018 yılında artarak 25540 Euro olmuştur.

Tablo 6'ya göre ortalama eşdeğer net gelir Danimarka'da 2017 yılında 29383 Euro iken 2018 yılında artarak 30104 Euro, Finlandiya'da 2017 yılında 23987 Euro iken 2018 yılında artarak 24544 Euro, İtalya'da 2017 yılında 16542 Euro iken 2018 yılında artarak 16844 Euro, Portekiz'de 2017 yılında 9071 Euro iken 2018 yılında artarak 9346 Euro, İspanya'da 2017 yılında 14203 Euro iken 2018 yılında artarak 14785 Euro, Yunanistan'da 2017 yılında 7600 Euro iken 2018 yılında artarak 7863 Euro olmuştur. Ortalama eşdeğer net gelir Bulgaristan'da 2017 yılında 3590 Euro iken 2018 yılında da 3590 Euro, Çekya'da 2017 yılında 8282 Euro iken 2018 yılında artarak 9088 Euro, Estonya'da 2017 yılında 9384 Euro iken 2018 yılında artarak 10524 Euro, İrlanda'da 2017 yılında 22879 Euro iken 2018 yılında artarak 24920 Euro, Hırvatistan'da 2017 yılında 6210 Euro iken 2018 yılında artarak 6659 Euro olmuştur.

Tablo 6'ya göre ortalama eşdeğer net gelir GKRY'de 2017 yılında 14497 Euro iken 2018 yılında artarak 15336 Euro, Letonya'da 2017 yılında 6607 Euro iken 2018 yılında artarak 7333 Euro, Litvanya'da 2017 yılında 6137 Euro iken 2018 yılında artarak 6895 Euro, Macaristan'da 2017 yılında 4988 Euro iken 2018 yılında artarak 5424 Euro, Malta'da 2017 yılında 14522 Euro iken 2018 yılında artarak 14781 Euro olmuştur. Ortalama eşdeğer net gelir Polonya'da 2017 yılında 5945 Euro iken 2018 yılında artarak 6574 Euro, Romanya'da 2017 yılında 2742 Euro iken 2018 yılında artarak 3284 Euro, Slovenya'da 2017 yılında 12713 Euro iken 2018 yılında artarak 13244 Euro, Slovakya'da 2017 yılında 7183 Euro iken 2018 yılında artarak 7462 Euro, Türkiye'de 2017 yılında 3866 Euro iken 2018 yılında azalarak 3499 Euro olmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde ortalama eşdeğer net gelir AB28 ülkelerinde 2017 yılında 16891 Euro iken 2018 yılında artarak 17441 Euro olmuştur. Türkiye ise AB28 ülkeleri arasında ortalama eşdeğer net geliri 2017 yılına göre 2018 yılında azalmıştır.

Refah sözcüğü çok boyutlu bir kavram olup güvenlik, yaşam koşulları, eğitim, kişisel özgürlük gibi pek çok unsuru içinde bulunduran bir kavramdır. Türkiye'nin refah durumu diğer ülkelerle karşılaştırıldığında gelişmiş gözükmemektedir. Türkiye'de refah durumu 2019 yılında yapılan istatistiklere göre aşağıdaki gibidir:

Tablo 7: 2019 Dünya Refah Sıralaması

Danimarka	1	Fransa	23
Norveç	2	Tayvan	24
İsviçre	3	İspanya	25
İsveç	4	Portekiz	26
Finlandiya	5	Slovenya	27
Hollanda	6	Çekya	28
Yeni Zeland	7	Güney Kore	29
Almanya	8	İtalya	30
Lüksemburg	9	İsrail	31
İzlanda	10	Slovakya	32
Birleşik Krallık	11	Litvanya	33
İrlanda	12	GKRY	34
Avusturya	13	Letonya	35
Kanada	14	Polonya	36
Hong Kong	15	Şili	37
Singapur	16	Kosta Rika	38
Avustralya	17	Uruguay	39
ABD	18	BAE	40
Japonya	19	Malezya	41
Malta	20	Yunanistan	42
Estonya	21	Katar	43
Belçika	22	Türkiye	91

Kaynak:2019 Legatum Prosperity Index, Legatum İnstitute, https://prosperitysite.s3-accelerate.amazonaws.com/8115/8635/0367/The_Legatum_Prosperty_Index_2019.pdf

Tabloya 7'ye bakıldığında 2019 yılında dünya refah sıralamasında ilk beş sırada Danimarka, Norveç, İsviçre ve Finlandiya yer almaktadır. Bu ülkeleri Hollanda, Yeni

Zellanda, Almanya, Lüksemburg, İzlanda, Birleşik Krallık, İrlanda, Avusturya ve Kanada izlemektedir. Hong Kong ise Çin'den bağımsız olarak ele alınmış olup dünya refah sıralamasında 15. sırada yer almaktadır. Hong Kong'u Singapur, Avustralya, ABD, Japonya, Malta, Estonya, Belçika, Fransa, Tayvan, İspanya, Portekiz, Slovenya, Çekya ve Güney Kore izlemektedir.

Tablo 7'ye göre dünya refah sıralamasında 30. sırada İtalya, 31. sırada İsrail, 32. sırada Slovakya, 33. sırada Litvanya, 34. sırada Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 35. sırada Letonya, 36. sırada Polonya, 37. sırada Şili, 38. sırada Kosta Rika, 39. sırada Uruguay, 40. sırada Birleşik Arap Emirlikleri, 41. sırada Malezya, 42. sırada Yunanistan, 43. sırada Katar bulunmaktadır. Türkiye ise dünya refah sıralamasında 91. sıradadır.

1.3.Sosyal Devlet Modelleri ve Türkiye

Sosyal devletin ortaya çıkış aşamasında ve gelişim sürecinde devletlerin birbirinden etkilenmesi söz konusu olmuştur. Fakat her ne kadar birbirinden etkilenmiş olsa da devletler, kendi ülkelerinin gerçeklerinden hareketle sosyal devlet modellerini oluşturmaya çalışmışlardır. Ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal koşulların birbirinden farklı olması, farklı sosyal devlet modellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Refah devletlerini ilk sınıflandırma çalışması, Harold Wilensky ve Charles Lebeaux (1958) tarafından kalıntı ve kurumsal olarak iki şekilde yapılmıştır. Kalıntı refah devletlerinde temel refah sağlayıcı kurumlar aile ve piyasa olup aile ve piyasa refah sağlama fonksiyonlarını yerine getiremediğinde devlet devreye girmektedir. Kurumsal refah devletlerinde ise modern sanayi toplumu olmanın gereği olarak refah hizmetlerinden temel sorumlu kurum devlettir (Abrahamson, 1999: 395-396 akt. Selek Öz ve Peri, 2019:3). Harold Wilensky ve Charles Lebeaux'ın sosyal devlet modelleri sınıflandırması bu alanda çalışan diğer araştırmacılar için kaynak niteliği taşımıştır. Wilensky ve Lebeaux'un sınıflandırmasından yola çıkılarak yeni modeller geliştirilmiştir.

Richard Titmuss (1960) kalıntı refah, endüstriyel başarı-performans, kurumsal-yeniden bölüşümcü olmak üzere üçlü bir refah devleti sınıflandırması yapmıştır. Bu çalışmaların

yanında Furniss ve Tilton'un (1972) üçlü sınıflandırması (pozitif devlet, sosyal güvenlik devleti ve sosyal refah devleti), Lewis'in (1992) sosyal devlet modellerini güçlü, ılımlı ve zayıf biçiminde sınıflandırması ve Hicks'in (1999) gelişimci liberalizm ile geleneksel muhafazakârlık yaklaşımı da konu bakımından önem taşır (Gough, 1979: 7-8; Esping-Andersen, 1990: 49; Mingione, 2011: 266; Petersen, 2013: 229 akt. Güler, 2017:96).

Sosyal devlet modellerini sınıflandırmada literatürde birçok çalışma olmasına rağmen bunların içerisinde en çok kabul gören Esping-Andersen'in sınıflandırmasıdır. Fakat daha sonraları Esping-Andersen'in sınıflandırmasına eleştiriler getirilerek farklı kişiler tarafından yeni sınıflandırma çalışmaları yapılmıştır.

1.3.1.Esping-Andersen Sosyal Devlet Modelleri Sınıflandırması

Refah devletleriyle ilgili çalışmalarda, bu devletleri ölçümleme ve sınıflandırmada genellikle sosyal refah harcamaları dikkate alınmaktadır. Ancak Esping-Andersen sosyal harcamaların seviyesinin verili bir refah devletinin karakterini anlamada güvenilir bir ölçüt olmadığını savunmaktadır. (Toprak 2015:156). Ona göre sınıflandırma devletlerin sosyal refah harcamalarına göre değil, dekomüdfikasyon seviyelerine göre yapılmalıdır. Dekomüdfikasyon (metasızlaştırma) piyasadan bağımsız olma durumunu gösteren bir kavram olup bireylerin piyasadaki durumu ne olursa olsun belirli sosyal haklara sahip olmasını ve bireylerin/ailelerin iş piyasasına katılma koşulu olmaksızın iyi bir yaşam standartına sahip olmasını ifade eder (Özdemir, 2005:240). Dekomüdfikasyon, kişilerin çalışıp çalışmasına bakılmaksızın ülke vatandaşlarına sağlanan gelir güvencesini temsil eder.

Esping-Andersen (1990) "Refah Kapitalizminin Üç Dünyası (The Three Worlds of Welfare Capitalism)" isimli eserinde refah devletlerini sınıflandırmıştır. Esping-Andersen'e göre üç tür refah devleti modeli vardır. Bunlar; liberal refah devleti, muhafazakar refah devleti ve sosyal demokrat refah devletidir.

Liberal refah devleti piyasayı önceleyen sosyal devlet modelidir. Yardımlar başlıca düşük gelir gruplarına, işçi sınıfına ve devlete bağımlı kesime dönük olup burada amaç yüksek bir gelir eşitliğini desteklemek veya göreceli yoksulluğu iyileştirmekten ziyade

yalnızca “aşırı yoksulluğun” önüne geçmektir (Ülgen ve Arda Özalp, 2017:638). Liberal refah devletinin ideolojisinin temeli Adam Smith’in “görünmez el” metaforuna dayanmaktadır. Adam Smith’e göre devlet piyasaya müdahale etmez ve piyasa düzgün işlerse ortada hiçbir sorun kalmaz.

Muhafazakâr Refah Rejimi; devletçilik, korporatizm ve Katolik Kilisesinin ortak etkisiyle Kıta Avrupası’nda biçimlenmiş olup Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg büyük ölçüde bu kapsamda değerlendirilmektedir (Selek Öz ve Peri, 2019:5). Muhafazakar sosyal devlet modelinde katkıya dayalı olarak sosyal haklardan yararlanılır.

Sosyal demokrat refah devleti modelinde sosyal yardımların kapsamı çok geniştir. Sosyal demokrat refah rejimine dâhil İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya gibi ülkelerde yüksek oranda eşitlik, aktif işgücü piyasası politikalarıyla desteklenen yüksek istihdam oranları (kadınlar dahil), düşük seviyelerde ücret farklılıkları, yüksek vergi oranları ve aile dostu sosyal politikalarla çocuklu ailelerin gerek bakım yönünden gerekse de ekonomik yönden desteklenmesi rejimin karakteristik özellikleri olarak öne çıkmaktadır (Greve, 2007:45 akt. Selek Öz ve Peri, 2019:4). İskandinav ülkelerindeki refah uygulamalarının başlıcaları; sosyal güvenlik alanında eşit yaklaşım, halkın bütüncül olarak sağlık sisteminden yararlanması, istihdam politikalarının sorunsuzluğu, mali ve sosyal yardımlar, cömert aile politikalarıdır (Kurşun ve Rakıcı 2016:152). Sosyal demokrat refah devletlerinin, yaşlılardan daha çok gençlere yönelik sosyal politika uygulamalarına önem veriyor olması, bu modeli diğer Avrupa ülkelerinden farklılaştırmaktadır (Esping-Andersen, 1996: 14 akt. Toprak 2015:162). Sosyal demokrat refah devletlerinde eğitime ayrılan kaynağın fazla olması gençlere daha çok önem verildiğinin göstergesi olarak düşünülebilir.

Tablo 8: Esping–Andersen’in Refah Devletlerini Dekomüdifikasyon Derecelerine Göre Sınıflandırması

Liberal Refah Devletleri	Dekomüdifikasyon Derecesi	Muhafazakar Refah Devletleri	Dekomüdifikasyon Derecesi	Sosyal Demokrat Refah Devletleri	Dekomüdifikasyon Derecesi
Avustralya	13	İtalya	24,1	Avusturya	31,1
Amerika	13,8	Japonya	27,1	Belçika	32,4
Yeni Zelanda	17,1	Fransa	27,5	Hollanda	32,4
Kanada	22	Almanya	27,7	Danimarka	38,1
İrlanda	23,3	Finlandiya	29,2	Norveç	38,3
İngiltere	23,4	İsviçre	29,8	İsveç	39,1

Kaynak:(Esping–Andersen, 1990: 52 akt. Özdemir 2005:251)

Esping-Andersen’in dekomüdifikasyon derecelerine göre refah devletlerini sınıflandırdığı yukarıdaki tablo 8’e göre; dekomüdifikasyonun en çok gerçekleştiği refah devletleri İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, Avusturya gibi sosyal demokrat refah devletleridir. İkinci sırada İsviçre, Finlandiya, Almanya, Fransa, Japonya, İtalya gibi muhafazakar refah devletleri yer almaktadır. Son sırada ise İngiltere, İrlanda, Kanada, Yeni Zelanda, Amerika, Avustralya gibi liberal refah devletleri yer almaktadır. Muhafazakar refah devleti modeline Kıta Avrupası refah modeli, sosyal demokrat refah devleti modeline ise İskandinav refah modeli de denmektedir.

Esping-Andersen’in liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat olarak üçe ayırdığı rejimleri birbirinden ayırt eden dört kavram tanımlanmıştır. Bunlar; aile yapısı, sosyal sınıflar, devlet-piyasa ilişkisi ve ‘decommodification’ olarak isimlendirilen ve emeği meta olmaktan çıkaran ya da meta dışılaştırma olarak isimlendirilebilecek piyasadan

bağımsız olarak refah devletinin sağladığı parasal imkanlardır (Dedeoğlu, 2009:43). Esping-Andersen sosyal devlet modelleri sınıflandırmasında dekomüdfikasyon kavramını merkeze almaktadır.

Tablo 9: Esping-Andersen’in Üç Tür Refah Kapitalizmi

Rejim	“Liberal”	“Muhafazakar”	“Sosyal Demokrat”
Önde gelen örnekleri	ABD, İngiltere	Almanya	İsveç
Dekomüdfikasyon	Düşük	Orta	Yüksek
Sosyal haklar	İhtiyaç temelli	Katkıya dayalı	Evrensel
Haklar	Düz oranlı ödenekler	Katkıya dayalı	Yeniden dağıtıcı
Sosyal politika sağlayan kurumlar	Piyasa(kalıntısal)	Devlet(mesleksel)	Devlet(evrensel)
Felsefi temeli	Klasik liberalizm	Muhafazakar sosyal politika	Sosyalizm /Marksizm
Refah önlemleri	Karma hizmetler	Transfer ödemeleri	Kamu hizmetleri

Kaynak: Esping-Andersen akt. Özdemir 2005:240

Esping-Andersen tarafından oluşturulan yukarıdaki tablo 9’a bakıldığında önde gelen temsilcilerinin ABD ve İngiltere olduğu liberal refah devletlerinde sosyal haklar ihtiyaç temellidir. Liberal refah devletlerinin ideolojik altyapısını klasik liberalizm oluşturmaktadır. Bu devlet modelinde dekomüdfikasyon düşük düzeydedir. Sosyal hakların çok kısıtlı olduğu bu modelde refah devleti zaruri hallerde ortaya çıkmaktadır. Liberal refah devletlerinde refah önlemleri karma hizmetler tarafından sağlanmakta olup haklar düz oranlı ödenekler yoluyla elde edilmektedir. Liberal sosyal devlet modelinde sosyal politika piyasa tarafından sağlanmaktadır.

Almanya’nın temsilcisi olduğu muhafazakar refah devleti modelinde sosyal haklar katkıya dayalı olarak sağlanmakta olup birey piyasaya katkısı ölçüsünde sosyal hakka sahip olmaktadır. Muhafazakar refah devletlerinin ideolojik altyapısını muhafazakar sosyal politika meydana getirmektedir. Bu devlet modelinde dekomüdfikasyon orta düzeydedir. Muhafazakar refah devletlerinde refah önlemleri transfer ödemeleri tarafından sağlanmakta olup haklar katkıya dayalı olarak elde edilmektedir.

Muhafazakar sosyal devlet modelinde sosyal politika mesleksel olarak devlet tarafından sağlanmaktadır.

İsveç'in temsil ettiği sosyal demokrat refah devleti modelinde ise sosyal haklar piyasadan bağımsız olarak bireyin çalışıp çalışmasına bakılmaksızın devlet tarafından sağlanmaktadır. Sosyal demokrat refah devletinin ideolojik altyapısını ise Sosyalizm/Marksizm oluşturmaktadır. Bu devlet modelinde dekomüdfikasyon yüksek seviyededir. Sosyal demokrat refah devletlerinde refah önlemleri kamu hizmetleri tarafından sağlanmakta olup haklar yeniden dağıtıcı olarak devlet tarafından sağlanmaktadır. Sosyal demokrat sosyal devlet modelinde sosyal politika evrensel olarak devlet tarafından sağlanmaktadır.

Gosta Esping-Andersen'in sınıflandırması her ne kadar en çok kabul gören yaklaşım olsa da birçok araştırmacı tarafından bu sınıflandırma eleştirilmiştir. Esping-Andersen'in sınıflandırmasına yöneltilen eleştiriler, yalnızca gelişmiş ekonomilere sahip batılı devletlerin ele alınması, Akdeniz devletlerinin yanlış tasnif edilmesi, sınıflandırmada kullanmış olduğu metalaşmanın sınırlandırılması ölçeğinin kapsamı ve cinsiyet boyutunun ihmal edilmesi gibi bazı önemli ana konular etrafında toplanmaktadır (Ülgen ve Arda Özalp, 2017:638). Buradan yola çıkarak bazı araştırmacılar Esping-Andersen'in sınıflandırmasına eleştiriler getirerek yeni sınıflandırma modelleri oluşturmuşlardır. Esping-Andersen'in göz ardı ettiği cinsiyet boyutu esas alınarak cinsiyet temelli sosyal devlet modelleri sınıflandırmaları yapılmıştır.

1.3.2.Cinsiyet Temelli Sosyal Devlet Modelleri Sınıflandırması

Gosta Esping-Andersen'in sınıflandırmasına yöneltilen en güçlü eleştirilerden biri cinsiyet faktörünü göz önünde bulundurmayaşdır. Oysa kadın önemli bir refah sağlayıcısı durumundadır. Kadının refah sağlayıcılığından yola çıkarak birçok kişi tarafından değişik sosyal devlet modelleri sınıflandırmaları yapılmıştır.

Cinsiyete dayalı refah yaklaşımlarının, kadın ve erkelerin istihdamdaki durumu, erkeğin geliri elde etme karakteri, bakım hizmetlerinin kim tarafından yapıldığı, bakım hizmetlerine ilişkin kamusal desteklerin ne şekilde örgütlendiğı gibi iş ve aile yaşamı

uyumuna ilişkin birçok tartışmayı içinde barındırdığı görülmektedir (Özaydın, 2013:49). Cinsiyete dayalı refah yaklaşımlarında kadınların istihdama katılma oranları önem taşımaktadır. Ayrıca ailede bakıma muhtaç olan kişilerin kim tarafından bakımının sağlandığı önemlidir.

Refah sınıflandırmalarına cinsiyet temelli yaklaşımların önemli bir bölümünün hedefi, kadınların bakım hizmetlerindeki toplumsal cinsiyete dayalı rollerinin ne kadarının kamusal nitelikteki sosyal refah politikalarıyla yerine getirildiği ve kadının işgücü piyasasına katılımına imkan sağladığına ilişkin bir yapının kurulmasına yöneliktir (Özaydın, 2013:58). Cinsiyete dayalı refah yaklaşımlarında kadınların istihdama katılabilmesi için devletin ne ölçüde destek verdiği önemlidir. Nitekim birçok toplumda kadınların istihdama katılmalarını engelleyebilecek toplumsal cinsiyet rolleri bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet duyarlılığına göre geliştirilen sınıflandırmaların en popülerleri Lewis'in yaptığı ve erkek aile reisinin gelirinine göre güçlü, orta ve zayıf diye ayrışan aile tipolojisine dayanan tipolojilerdir. Bu sosyal devlet modelleri sınıflandırmasına göre İrlanda güçlü aile reisinin gelirinine dayalı aile tipi, Fransa orta aile reisinin gelirinine dayalı aile tipi olarak görülürken İsveç daha çok çift kazançlı aile olarak tanımlanan düşük aile reisi gelirinine egemen olduğu sosyal devlet modeli olarak görülür (Lewis, 1992 akt. Dedeoğlu 2009:43). Bu modelde hanenin geçimine erkeğin sağladığı katkı oranına göre sınıflandırma yapılır.

Sainsbury, Hollanda, İsveç, İngiltere ve Amerika'daki sosyal devlet uygulamalarının toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine etkilerini analiz ettiği araştırmasında, ekmeği kazanan erkek modelinde eş olarak; bakım verici/ anne olarak ve istihdamın içinde çalışan olarak kadınların rollerine ilişkin üçlü bir ayırım yapmıştır. Refah devletlerinde refah sağlanan temel biriminin aile olduğu ve ekmeği kazanan erkek modelinin egemen olduğu şartlarda, evli kadınların refaha ulaşmalarının eşleri üzerinden gerçekleşebildiğini ve bireysel olarak refah kazanımlarından dışlandıklarını ortaya koymuştur (Sainsbury, 1996 akt. Ünlütürk Ulutaş, 2015:730). Sainsbury farklı ülkelerde yapmış olduğu araştırmada kadına biçilen toplumsal cinsiyet rolüne dayalı sınıflandırma yapmıştır.

Jensen, bakım hizmetlerinin kim tarafından ve ne kalitede verildiğine odaklanarak bu çerçevede bir sosyal devlet modelleri sınıflandırması gerçekleştirmiştir. Buna göre evde bakım hizmetleri, erken çocukluk eğitimi, emeklilik maaşlarında yapılan iyileştirmeler sosyal devletin gereği olarak sunulması gereken hizmetlerdir (Jensen, 1997:185-186 akt. Karaman, 2014:94). Bu modelde devletin sunmuş olduğu kreş, yaşlı bakım hizmetleri vb. imkanların kalitesi önemlidir.

Hobson (1994) ise refah devletlerini üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutar. Hobson'a göre refah devletinin kadınlar bakımından ne kadar duyarlı olduğunu ölçmenin yolunun bakım için gerekli hizmet sunumu, hizmet alımı için para yardımı ya da kadını evde bakım vermesini sağlayan gelir desteği uygulamalarının değerlendirilmesi olduğunu belirtir (Atasü Topcuoğlu, 2016:50). Bu modelde ise bakım hizmetleri için devletin doğrudan kendisinin hizmet sağlaması önemlidir.

1.3.3.Güney Avrupa Refah Rejimleri

Maurizio Ferrera da bazı Güney Avrupa ülkelerini farklı bir sosyal devlet modeli olarak sınıflandırmıştır. Maurizio Ferrera'ya göre İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İtalya'dan oluşan bu ülkeler kendine özel niteliklere sahiptir ve Güney Avrupa refah rejimi kapsamında değerlendirilir.

Leibfried, Gosta Esping-Andersen'in sınıflandırmasını temel alarak dördü bir refah modeli sınıflandırması yapmıştır. Leibfried; İskandinav, Bismarck, Anglo-Sakson ve Latin Çevresi refah rejimleri şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır. Leibfried de Esping-Andersen'in sınıflandırmasıyla uyumlu bir şekilde İskandinav refah rejimi, sosyal demokrat rejimine, Bismarck refah rejimi, muhafazakâr-korporatist refah rejimine, Anglo-Sakson refah rejimi ise liberal refah rejimine karşılık gelmektedir. Esping-Andersen'den farklı olarak dördüncü bir refah rejimi olarak tanımladığı Latin Çevresi refah rejimine İspanya, Portekiz, Yunanistan ve bir ölçü İtalya'yı dâhil etmiştir (1993: 251-255 akt. (Selek Öz ve Peri, 2019:4). Leibfried, Esping-Andersen'in sınıflandırmasına paralel olarak bir ayırım yapmış yalnızca Esping-Andersen'in herhangi bir gruba dahil etmediği Güney Avrupa ülkelerini yeni bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur.

Esping-Andersen tarafından yapılan sosyal devlet sınıflandırmalarında İtalya Muhafazakar/Korporatist sosyal devlet modeli içinde değerlendirilirken daha sonra yapılan yeni sınıflandırmalarda Güney Avrupa Sosyal Devlet modeline daha yakın bulunduğundan bu gruba dahil edilmiştir.

Kalıntı refah devleti modeli de denilen Güney Avrupa refah rejimlerinde; güçlü bireyler ailelerinin ve kendi refahlarından sorumludurlar, devlet diğer kaynaklar yetersiz kaldığında en son çare olarak ve geçimlik düzeyde refah hizmetleri ve nakit ödenekler sunar. Bu hizmetlere uygunluk gelir araştırmasıyla belirlenir (Porket, 1998:109 akt. Aksoy, 2016:58). Bu modelde devlet yardımlarla ilgili aileye, dini kuruluşlara ve sivil toplum örgütlerine öncelikli sorumluluğu verir. Eğer bu kurumlar yetersiz kalırsa devlet sosyal yardım yapar fakat yardım almada belli kriterler söz konusu olup yardımlar muhtaç durumda bulunan dar bir kitleyi kapsar.

Güney Avrupa Refah Devleti Modelinde aile neredeyse tek başına bu modelin taşıyıcı elemanıdır. Bu sosyal devlet modelinde modern ve geleneksel olan hemen hemen tüm sosyal problemlerde [yoksulluk, işsizlik, sosyal dışlanma, muhtaç durumdakilerin (engelli, yaşlı, çocuk) korunması] enformel sektör seviyesinde devletin sosyal politika alanındaki yükünü azaltmaktadır. (Günel, 2010:82). Güney Avrupa Refah Rejiminin en önemli özelliklerinden birisi de yaşlıların bakımı konusunda ailenin temel görevi üstlenmesidir. Bu modelde sosyal sorunların çözümünde öncelikle aile ilişkileri kullanılır. Yine korunmaya muhtaç diğer bireyler ailenin koruması altındadır. Ancak bunun mümkün olmadığı hallerde devlete başvurulur.

Kayıt dışı ekonominin yaygın olduğu Güney Avrupa refah modeline sahip devletlerde, işsizlik, çalışan oranı, gelir durumu, çalışan oranı, ekonomik girdi ve çıktılar vb. birçok faktörün tespit edilememesi, ülkenin sosyo-ekonomik yapısının tam olarak değerlendirilememesine sebep olmakta, bunun sonucu olarak, sosyal koruma ağının bütün vatandaşları kapsamaması ve evrensel ilkelere göre yapılandırılması mümkün olmamaktadır (Günel, 2010:82). Güney Avrupa refah modeli sigortasız çalışan kişilerin oranının fazla olduğu bir modeldir.

Güney Avrupa refah rejimlerinde kadınların istihdamdaki durumu diğer rejimlere oranla düşük seviyededir. Aşağıdaki tabloda bazı Avrupa Birliği ülkelerinin ve Türkiye'nin cinsiyete göre istihdamdaki oranları gösterilmiştir.

Tablo 10: 2019 Yılı Bazı AB Ülkelerinin ve Türkiye'nin Cinsiyete Göre İstihdam Oranları

Refah Rejimi	Ülkeler	Kadın	Erkek	Toplam
Liberal	Birleşik Krallık	74,6	84,0	79,3
	İrlanda	69,0	81,4	75,1
Muhafazakar/ Korporatist	Almanya	76,6	84,6	80,6
	Belçika	66,5	74,5	70,5
	Hollanda	75,5	84,8	80,1
	Avusturya	72,4	81,2	76,8
	Fransa	68,1	75,2	71,6
	Lüksemburg	68,1	77,2	72,8
Sosyal- Demokrat	İsveç	79,7	84,4	82,1
	Danimarka	74,7	81,9	78,3
	Finlandiya	75,8	78,5	77,2
Güney Avrupa	İtalya	53,8	73,4	63,5
	Portekiz	72,7	79,9	76,1
	İspanya	62,1	74,0	68,0
	Yunanistan	51,3	71,3	61,2
	Türkiye	34,4	73,2	53,8

Kaynak: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_30/CustomView_1/table?lang=en

Yukarıdaki tablo 10'a ait gösterge, istihdam edilen 20 ila 64 yaş arasındaki nüfusun payını ölçer. Çalışan kişiler, bir referans haftası boyunca en az bir saat ücret veya kâr için çalışan veya geçici olarak böyle bir işte bulunmayan tüm kişiler olarak tanımlanır (Eurostat, 2019).

Tablo 10'daki AB ülkeleri arasında 2019 yılında kadın istihdam oranının en fazla olduğu ülke %79,7 ile sosyal-demokrat refah rejimine sahip İsveç'tir. İsveç'te erkek

istihdam oranı ise %84,4 olup kadın istihdam oranından fazladır. Ayrıca İsveç %82,1 ile tablodaki AB ülkeleri arasında toplam istihdam oranının en fazla olduğu ülkedir.

Tablo 10'daki AB ülkeleri arasında 2019 yılında kadın istihdam oranının en az olduğu ülke Güney Avrupa refah rejimine sahip Yunanistan'dır. Yunanistan da erkek istihdam oranı ise %71,3 olup kadın istihdam oranından fazladır. Ayrıca Yunanistan %61,2 ile tablodaki AB ülkeleri arasında toplam istihdam oranının en az olduğu ülkedir.

Tablo 10'a göre 2019 yılında Türkiye'nin kadın istihdam oranı %34,4 olup AB ülkelerine göre en son sıradadır. Türkiye'nin erkek istihdam oranı ise %73,2 olup kadın istihdam oranının iki katından fazladır. Ayrıca erkek istihdam oranı %71,3 olan Yunanistan'dan sonra %73,2 ile AB ülkelerine göre sondan ikinci sıradadır. Türkiye'nin 2019 yılında toplam istihdam oranı %53,8 olup AB ülkelerine göre en son sıradadır.

Tablo 10'daki ülkelere bakıldığında tüm ülkelerde erkek istihdam oranı kadın istihdam oranından fazladır. Buna karşın sosyal-demokrat refah rejimine sahip ülkelerde kadın istihdam oranı ile erkek istihdam oranı arasında daha az fark bulunmaktadır. Bu yönüyle sosyal-demokrat refah rejimine sahip ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitliği, diğer refah rejimine sahip ülkelere kıyasla daha fazladır. Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerin çoğunda ise kadın istihdam oranı ile erkek istihdam oranı arasında daha fazla fark bulunmaktadır. Bu yönü itibariyle Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, diğer refah rejimine sahip ülkelere oranla daha fazladır. Kadın istihdam oranının erkek istihdam oranının yarısından daha az olduğu Güney Avrupa refah rejimine sahip Türkiye ise bunun en keskin örneğini oluşturmaktadır.

1.3.4. Türkiye'nin Refah Rejimi Sistemi

Türkiye'nin refah devleti modeli Güney Avrupa refah devleti modelleriyle benzerlik taşıdığı için Türkiye bu kategoride değerlendirilir. Türkiye, Castles (1995), Gough (1996 ve 2001), Saraceno (2002), Buğra ve Keyder (2006) gibi yazarlar tarafından Güney Avrupa sosyal devlet modelinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Öz ve Peri, 2019:2).

Esping-Andersen'in sınıflandırmasından hareketle yapılan sosyal devlet ayrımlarında Türkiye'nin sosyal devlet yapısı Güney Avrupa ülkelerini tanımlamak için kullanılan ve

“Latin Çemberi” olarak isimlendirilen modele benzerlikler gösterirken, toplumsal cinsiyet temelli yapılan sınıflandırmalarda ise aile reisinin geçimlik ücretle desteklediği ailelerin çoğunlukta olduğu ve kadınların toplumsal konumunun genel olarak anne ve eş olarak tanımlandığı bir model olduğunu söyleyebiliriz (Dedeoğlu, 2009:45). Pozitif ayrımcılık uygulamalarına rağmen Türkiye’de kadınların istihdama katılım düzeyleri batılı ülkelerin çok gerisindedir. Her ne kadar kadınların istihdama katılımları için teşvikler yapılıyor olsa da bu teşviklerin işverenler tarafından dikkat çekmediği görülmektedir.

Güney Avrupa refah rejimlerinde sosyal harcamaların miktarı sosyal demokrat refah rejimlerine göre düşük düzeydedir. Aşağıdaki tabloda Güney Avrupa sosyal devlet modellerindeki devletlerin GSYH’nin yüzdesi olarak sosyal harcamaların oranı verilmiştir.

Tablo 11: Güney Avrupa Refah Rejimindeki Ülkelerin GSYH’nin Yüzdesi Olarak Sosyal Harcamalar

Yıllar	İtalya	Yunanistan	İspanya	Portekiz	Türkiye
1995	21	16,6	20,7	16	5,6
2000	22,6	18,4	19,5	18,5	7,7
2002	23,3	19,2	19,3	20,3	9
2005	24,1	20,4	20,4	22,3	10,3
2010	27,6	23,8	25,8	24,5	12,8
2014	29	26,1	26,1	24,5	13,5

Kaynak: OECD (akt. Akyol, 2018:7).

Tablo 11’e göre Türkiye’de yıllar itibariyle GSYH içinde sosyal harcamaların payı giderek artmıştır. Buna karşın GSYH içindeki sosyal harcamaların oranı diğer Güney Avrupa ülkelerine kıyasla azdır. Tablodaki Güney Avrupa ülkeleri içerisinde 2014 yılı için GSYH içinde sosyal harcamaların payı %26,1 ile en fazla olan ülkeler İspanya ve Yunanistan’dır.%24,5 ile Portekiz ikinci sırada yer almakta olup %29 ile İtalya üçüncü sıradadır. Türkiye ise %13,5 ile son sıradadır.

Türkiye’nin refah rejimi, geleneksel olarak tek kazananlı aile modeline dayalı bir niteliğe sahip olup kadın istihdam oranı düşüktür ve sosyal sigortalar sistemi formel

sektörde tam zamanlı erkek çalışanları temel alarak düzenlenmiştir (Ünlütürk Ulutaş, 2015:724). Bundan dolayı BBC'ye (2019) göre Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) 2020 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nde 153 ülke arasında 130. sırada yer almaktadır. Endekste Türkiye; kadınların ekonomiye katılımı ve fırsat eşitliği kategorisinde 136., işgücüne katılımında 135., aynı işe eşit ücrette 106., eğitim olanaklarına erişimde 13., sağlıkta 64. ve siyasi yaşamda temsilde 109. sırada yer almaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'nin refah rejiminin sosyal demokrat refah rejimine sahip İskandinav ülkelerine benzer şekilde düzenleyecek sosyal politikaların üretilmesi gerekmektedir. Refah seviyesinin artırılması hususunda sosyal politikaların üretilmesinde sosyal hizmetlere önemli görev düşmektedir.

1.4.Sosyal Adalet Kavramı

TDK'ya göre adalet kavramı; “(i) Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe; (ii) Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; (iii) Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları; (iv) Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal adalet, toplumsal kaynakların ve sorumlulukların toplumun tüm bireyelerine eşit dağılımı olarak tanımlanmaktadır (Wendorf, Alexander ve Firestone, 2002:20 akt. Tuncay ve Erbay 2006:56). İnsan haklarını bir söylem olmaktan çıkararak hayata geçiren bir meslek olan sosyal hizmetin en önemli enstrümanı sosyal adalettir (Çoban Kaynak, 2017: 252). Sosyal adalet sosyal hizmetin odak noktalarından birini meydana getirmektedir. Sosyal hizmetin gayelerinden biri de sosyal adaletin sağlanması için itici güç oluşturmaktır.

Türkiye'de gelirin adaletsiz dağılışının gerisindeki birçok faktörün arasında tarım kesimindeki yoksullaşma, kentlerdeki işsizlik, gerçek ücretlerin alım gücündeki düşme ve vergi adaletsizliği yer almaktadır (Koray, 2008). Kişilerin gelirleri ölçüsünde vergi alınmaması vergi adaletsizliğine yol açmakta bu da sosyal adaletin yerine getirilememesine neden olmaktadır. Vergilendirmenin adil bir şekilde yapılması için kayıt dışı çalışmanın önüne geçilmesi gerekmektedir.

Günümüzde dört tür eşitlikten bahsedildiği söylenebilir; birincisi, her bireyin aynı değerde olduğunun kabulüne ilişkin temel eşitlik, ikincisi fırsat eşitliği, üçüncüsü şartlarda eşitlik, dördüncüsü de sonuçlarda eşitlik olmaktadır (Turner, 2007: 35-37 akt. Koray, 2017:4). Eşitliğin hangi boyutta olacağı da ayrı bir tartışma konusudur. Hayata başlamada her kişinin aynı şansa sahip olmadığı düşünüldüğünde her bireye eşit başlangıç vermek adil olmayacaktır.

Türkiye’de ekonomide enformelleşme giderek artmaktadır. İstihdam olanaklarının yaratılamaması, ekonominin gelişme düzeyi, kalkınmanın gerçekleştirilememesi, özellikle tarım ve hizmet sektörlerinin ağırlıklı olması ve bu sektörlerin denetiminin zorluğu, işletmelerin giderek daha küçük ölçekli yapılanmaları, ekonomik hayattaki istikrarsızlık, ekonomik krizler, maliyetin düşürülmesi amacı, eğitim düzeyinin yetersizliği, evde üretim olanakları ekonominin enformelleşmesi yönünde etkili olmaktadır (Uyanık, 2008:219). Kayıt dışı çalışma gününbirlik olarak çalışana geçici bir fayda sağlasa da uzun vadede sosyal güvencesizliğe yol açmaktadır.

Kadınlar erkeklere oranla daha fazla kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası verilerine göre 2017 yılında, kayıt dışı çalışan kadınların toplam çalışan kadınlara oranı yüzde 44,5 iken kayıt dışı çalışan erkeklerin toplam çalışan erkeklere oranı ise yüzde 29,2’dir. Kadınlar daha güvencesiz olarak yaşamlarını sürdürmekte, bu da kadın erkek eşitliğini engellemekte sonuç olarak sosyal adaletsizliğe neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı önemli bir sosyal adaletsizlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkeklere aynı ölçüde fırsat eşitliğinin sağlanmaması cinsiyete dayalı sosyal adaletsizliğe sebep olmaktadır. Son yıllarda söz konusu problemin çözümü için kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık içeren uygulamalara rastlamaktayız. Fakat bu uygulamaların başarılı olup olmadığı konusu ciddi tartışmaları içermektedir.

Keynesyen yaklaşıma göre gelir dağılımı konusu, bütünüyle devletin görevidir ve devlet gelir dağılımını daha eşitlikçi hale getirmek için ekonomiye aktif ve bilinçli olarak müdahale etmelidir (Cural, 2009: 87). Keynesçi yaklaşım devletin ekonomiye müdahalesini meşru görmektedir ve ekonomiye müdahale konusunda tek yetkiliyi devlet kılmaktadır.

Eğitim hizmetleri tamamıyla özel sekt3r tarafından sağlanırsa; gelir seviyesi y3ksek aileler eğitime daha fazla kaynak harcarlar ve dolayısıyla onların çocukları da ortalama olarak daha fazla kazanç elde ederler. Eğitim hizmetlerinin b3t3n3 devlet tarafından sağlanırsa çocukların eğitimi ve gelecekteki kazançları ailelerinin gelir seviyelerinden bağımsızlaşacaktır (Biggs ve Dutta, 1999: 68-70 akt. Cural, 2009: 89). Briggs ve Dutta'nın eğitim hizmetlerinin kim tarafından karşılanacağı konusunda devlet ve özel sekt3r3 karşılaştırması ve şayet eğitim 3zel sekt3r tarafından sağlanırsa bunun doğurduğu sonuçları ortaya koymasđ açısından 3nemlidir.

BBC'ye g3re; T3rkiye OECD 3lkeleri arasında ne istihdamda ne eğitimde (NEET) olan 18 – 24 yaş arası kadınların oranının en y3ksek olduğu devlet olarak g3z3kmektedir. 2016-2018 Aralık ayının verilerine g3re bu oran y3zde 33.1 ile OECD sıralamasının en altındadır (Altuntaş, 2018). Sosyal adaletin sağlanmasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin 3nemi b3y3kt3r. T3rkiye'de 3zellikle b3lgeler arasında sosyal ve k3lt3rel fakt3rlerden dolayı toplumsal cinsiyet eşitsizliği ciddi boyuttadır.

Eşit olmama durumu farklı toplumsal sınıfların ya da kişilerin yaşam şartları arasındaki farktır. Bu fark bireylerin temel haklara erişiminde bir dezavantaj meydana getiriyorsa bu durum eşitsizliğin 3tesinde bir hak ihlalidir (oban Kaynak, 2017:254). Dolayısıyla eşitsizliğin b3y3kl3đ3 temel hakların ihlaline yol açabilmektedir. Karşılanmamış her bir ihtiyaç bir hakkın ihlaline sebep olmaktadır. Aile yoksulluğu sebebiyle eğitime devam edemeyen ve çalışmak mecburiyetinde kalan bir çocuğun eğitim hakkının ihlal edilmesinin gerisinde aile 3yelerinin çalışma hakkına erişememiş olması ya da insani yaşam seviyesine erişemeyecek kadar d3ř3k bir 3cret ile çalışması sebep olabilir (oban Kaynak, 2017:255). Eğitim hakkının temel bir ihtiyaç olarak karřılanmamasđ, yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılmasına neden olmaktadır. Çalışma hakkđ, eğitim hakkđ, sağlık hakkđ vb. haklardan birinin bile karşılanamıyor oluğu diğer hakların da ihlaline yol açmaktadır.

Cinsiyet, etnik farklılık, engellilik gibi nedenlerle daha az 3cretli çalışmak mecburiyetinde kalan insanlara eşit başlangıç vermekten ziyade pozitif ayrıcalık sağlamak gerçek manada sosyal adaletin gerçekleşmesine daha fazla fayda sağlayacaktır. (oban Kaynak, 2017:254). Dolayısıyla fırsat eşitliği; herkese eşit haklar

tanımayı değil, adil olmayı gerektirir. Adalet, eşitliği sağlar fakat eşitlik her zaman adaleti sağlamayabilir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4. maddesine göre; eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. İlgili kanunun 4. maddesinde eğitimde fırsat eşitliği olduğu ve hiç kimseye ayrıcalık tanınamayacağı açıkça belirtilmiştir. Fakat eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleşebilmesi için, insanların hukuk önünde eşit eğitim alma hakkına sahip olmaları yanında bu hakkı kullanabilme imkanlarına da sahip olmaları gerekir (Kandemir ve Kaya, 2010:560). Maddi imkansızlıklar eğitim alanında fırsatlardan eşit olarak yararlanmayı engellemekte ve gelir düzeyi düşük kişiler için seçenekleri sınırlamaktadır.

OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının neredeyse tamamını kamu harcamaları meydana getirirken Türkiye'de kamu harcamalarının yeterli olmaması, özel harcamaların oranını çoğaltmaktadır (Arabacı, 2011:100). Türkiye'de öğrenim giderlerinin sosyal harcamalarla karşılanamaması ve gelir düzeyi yüksek olan kişilerin eğitime daha fazla pay ayırma imkanları bulunurken, gelir düzeyi düşük kişilerin böyle bir imkanın bulunmaması toplumda eşitsizlik ve adaletsizlik yaratmaktadır.

Genel olarak, yoksulluk ile eğitimde başarısızlık arasında çok yüksek ilişki, birçok akademik çalışmayla ortaya konmuştur. (Paul, R., Paul, K. Ve Bourdieu, P., 1986:241-258 akt. İnan ve Demir 2018:346). Daha önceki araştırmaların da gösterdiği gibi yoksulluk, eğitim başarısının düşük olmasında çok ciddi bir öneme sahiptir. Ailelerin ekonomik düzeyi yoksulluk sınırının üstünde olmadığı sürece eğitimde fırsat eşitliği sağlanmış olsa bile öğrencilerin büyük çoğunluğunun yeterince eğitimden faydalanamayacağı açıktır. Dolayısıyla yoksulluğun önlenmesi, işsizliğin önlenmesi ve eğitim sacayağı gibidirler, biri olmadan diğerlerinin sosyal dengeyi sağlaması mümkün gözükmemektedir.

Büyümenin ve kalkınmanın kimi sınıflar lehine olması, dünyada ve Türkiye'de yoksulluğun derinleşmesi yönünde bir etkiye sahiptir (Kayalidere ve Şahin, 2014:72). Dolayısıyla büyüme ve kalkınmaya yönelik istatistikler her zaman gerçeği yansıtmayabilir. Kaynakların toplumun her kesimine adil bir şekilde dağıtılması

gerekmektedir. Gelir dağılımı yapılırken belli zümrelere ayrıcalık tanınması ve gelirin tek elde toplanması sosyal adaletsizliği artırır.

Eğitimde fırsat eşitliği konusu ise özellikle gelir seviyeleri ve bölgeler arası önemli farklılıkların bulunduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından çok daha önemlidir (İnan ve Demir, 2018:337). Bu noktadan hareketle gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan Türkiye’de de bölgeler arasında derin farklılıklar bulunmaktadır. Doğu ile batı, köy ile kent arasında sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan büyük farklar bulunmaktadır. Söz konusu durum eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasının ülkemiz için hayati önem taşıdığını göstermektedir. Ülkemizde fırsat eşitliğine yönelik iyileştirmeler yapılıyor olsa da hala tüm vatandaşların aynı eğitim imkanlarına sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Hala ülkemizde önemli ölçüde okul eksikliği vardır. Az nüfuslu köylerde taşınmalı eğitim faaliyetlerine geçilmiş olsa da öğrenim görme ancak büyük bir meşakkat gösterilerek gerçekleşmektedir. Bu durumun oluşmasında köyden kente her geçen gün göçün artmasının payı büyüktür. Azalan köy nüfusu köyde yaşamlarını sürdüren öğrencilerin taşınmalı eğitim faaliyetlerinden yararlanmasına neden olurken, kent nüfusunun artmasıyla da kalabalık sınıfların oluşması kentte yaşayan öğrencilerin yeterli ve verimli bir şekilde eğitim imkanlarından yararlanamamalarına neden olmuştur. Bu durum karşısında gelir seviyesi yüksek olan aileler çocuklarını, nispeten öğrenci sayısının daha az ve eğitimin daha kaliteli olduğu paralı okullara göndermeyi tercih etmekte fakat gelir seviyesi düşük aileler böyle bir imkanı çocuklarına sunamamaktadırlar. Eğitim seviyesi ile gelir arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi düşündüğümüzde söz konusu durum, uzun vadede yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasında ciddi bir öneme sahiptir. Dolayısıyla sosyal adaletin gerçekleşmesi için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması öncelikli hedefler arasında olmalıdır.

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin gayesi; gençlerin sosyal statü ve rollerini elde etmelerinde karşılıklarına bir ön belirleyici olarak çıkan eski zümresel ve ekonomik ayrıcalıkları yok etmektir. Bu sayede herkes, mensup oldukları sosyal ve ekonomik kökenlere bakılmaksızın, istek ve yeteneklerine göre toplumdaki yerlerini alabilecek, kişiliklerini tam olarak gerçekleştirebileceklerdi (Ergün, 1994). Eğitimin; insanların geleceklerine yön vermede, ilerideki yaşam kalitesini ve statüsü belirlemede çok büyük

öneme sahip olması eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasının hayati öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) 1963-1967 yıllarını kapsayan birinci beş yıllık kalkınma planında; eğitim, sağlık, sosyal sigorta gibi sosyal hizmetlere yapılacak geniş kamu harcamaları adil bir gelir dağılımı ve benzeri sosyal hedeflerin gerçekleşmesine yardım ettiği kadar iktisadi verimliliği artırıcı etkileriyle de kalkınmanın iktisadi amaçlarına erişilebilmesine yardım edebileceği öngörülmüştür. Birinci beş yıllık kalkınma planına göre yapılacak sosyal harcamalarda, gelir dağılımında adalet ve ekonomik olarak kalkınma hedeflenmiştir.

1985-1989 yıllarını kapsayan beşinci beş yıllık kalkınma planında ise Türk vatandaşlarının, devleti ve ülkesi ile bölünmez olan milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet yaşamının her türlü tecellisinde ortak olduğu belirtilmiştir. Beşinci beş yıllık kalkınma planında belirtildiği üzere vatandaşların ülkenin imkanlarından adil olarak yararlanmasının yanında sorumlulukları da adil olarak bölüşmesi gerektiği ortaya konmuştur.

Bir ülkedeki kişi başına düşen milli gelirin yüksek olması, o ülkenin refah seviyesinin de yüksek olduğunu söylemek yanıltıcı olabilir. Kişi başına düşen milli gelirin yüksekliği ülkenin genel ekonomik durumunun iyi olduğunu göstergelerinden biri olsa da bu durum o ülkenin tüm vatandaşlarının refah düzeyinin iyi olduğunu ve sosyal adaletin temin edildiğini göstermemektedir.

TÜİK'in her yıl gerçekleştirdiği Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Türkiye'deki gelir dağılımı eşitliğini göstermesi açısından önemlidir. Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin 2017 ve 2018 yıllarındaki gelir dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 12: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı %20'lik Gruplar, 2017,2018

%20'lik fert grupları	2017	2018
Toplam	100,0	100,0
İlk %20 (En düşük)	6,3	6,1
İkinci %20	10,7	10,6
Üçüncü %20	14,8	14,8
Dördüncü %20	20,9	20,9
Son %20 (En yüksek)	47,4	47,6
P80/P20 oranı	7,5	7,8
Gini Katsayısı	0,405	0,408

Kaynak: TÜİK (2019c)

Yukarıdaki tablo 12'ye göre Türkiye'de 2018 yılında toplam gelirin %47,6'sını son %20'lik grup elde etmektedir. İkinci sırada toplam gelirin %20,9'unu elde eden dördüncü %20'lik grup yer almaktadır. İlk %20'lik grup ise toplam gelirin %6,1'elde etmektedir.

Gelir dağılımı eşitliğini ölçmek için en çok kullanılan yöntemlerden biri olan Gini Katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır. Gini katsayısı, 1'e yaklaştıkça gelir eşitsizliğini, 0'a yaklaştıkça da gelir eşitliğini ifade eder. TÜİK'in verilerine göre gini katsayısı 2017 yılına göre 2018 yılında 0,405'den 0,408'e yükselerek 0,003 artış göstermiştir. Bu da 2018 yılında 2017 yılına göre gelir eşitsizliğinin arttığını göstermektedir.

Gelir dağılımı eşitsizliği sadece Türkiye'yi değil birçok ülkeyi etkileyen bir problemdir. Aşağıdaki tablo 13'de Türkiye ile AB ülkelerinin gelir dağılımı eşitsizliği gösterilmiştir.

Tablo 13: 2017 Yılında AB Ülkelerinde ve Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliği
(P80/P20 Oranı)

Türkiye	8.7	İrlanda	4.6
Bulgaristan	8.2	Polonya	4.6
Litvanya	7.3	Almanya	4.5
İspanya	6.6	Fransa	4.4
Romanya	6.5	Avusturya	4.3
Letonya	6.3	Macaristan	4.3
Yunanistan	6.1	İsveç	4.3
İtalya	5.9	Malta	4.2
Portekiz	5.7	Danimarka	4.1
Estonya	5.4	Hollanda	4.0
İngiltere	5.4	Belçika	3.8
AB28 ort.	5.1	Finlandiya	3.5
Hırvatistan	5.0	Slovakya	3.5
Lüksemburg	5.0	Çekya	3.4
GKRY	4.6	Slovenya	3.4

Kaynak: Euronews

Tablo 13’e göre AB ülkeleri arasında gelir dağılımı eşitsizliğinin (P80/P20 oranı) en fazla olduğu ülke 8.7 ile Türkiye’dir. Gelir dağılımı eşitsizliğinin en fazla olduğu ikinci ülke 8.2 ile Bulgaristan, üçüncü ülke 7.3 ile Litvanya, dördüncü ülke 6.6 ile İspanya, beşinci ülke ise 6.5 ile Romanya’dır. Bu ülkeleri 6.3 ile Letonya, 6.1 ile Yunanistan, 5.9 ile İtalya, 5.7 ile Portekiz, 5.4 ile Estonya, 5.4 ile İngiltere takip etmektedir. Avrupa Birliği’ne üye 28 ülkenin P80/P20 oranı ise 5.1’dir. Bunu 5.0 ile Hırvatistan ve Lüksemburg izlemektedir. Bu ülkeleri 4.6 ile GKRY, İrlanda ve Polonya, 4.5 ile Almanya, 4.4 ile Fransa, 4.3 ile Avusturya, Macaristan ve İsveç, 4.2 ile Malta, 4.1 ile Danimarka, 4.0 ile Hollanda takip etmektedir.

Tablo 13’e bakıldığında AB ülkeleri arasında gelir dağılımı eşitsizliğinin (P80/P20 oranı) en az olduğu birinci ülke 3.4 ile Slovenya ve Çekya, ikinci ülke 3.5 ile Slovakya ve Finlandiya, üçüncü ülke ise 3.8 ile Belçika’dır.

DPT'nin 2010 yılı programına göre; gelir dağılımı eşitsizliğinin ve gelir yoksulluğunun yüksek olması, toplumun bazı kesimlerinin başta sağlık, eğitim hizmetleri olmak üzere, kültürel imkanlardan faydalanma, üretim faaliyetleri içinde bulunma ve karar alma süreçlerine katılma bakımından sosyal dışlanmaya maruz kalması; toplumda sosyal adalet ve dayanışma kültürünü zayıflatmakta ve birtakım sosyal problemlere zemin oluşturmaktadır. DPT'nin de belirttiği gibi gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olması beraberinde önemli sorunları getirmekte ve sosyal adaletin sağlanmasını engellemektedir.

Sosyal adaletin gerçekleşmediği bir toplumda huzursuzluk meydana geleceği aşikardır. Bir toplumda var olan eşitsizlikler ve sosyal adaletsizlikler kişiler ve gruplar arasında çatışma ortaya çıkarmaktadır. En büyük devrimlerin gerçekleştiği ülkelerin geçmişte önemli ölçüde eşitsiz ve adaletsiz uygulamalara sahne olması, ihtilallerin gerçekleşmesi için itici güç oluşturmuştur.

Sosyal devletin ortaya atıldığı ilk dönemlerden itibaren çeşitli uygulamalarla sosyal adalet sağlanmaya çalışılmıştır. İngiltere'deki yoksulluk yasasıyla en gelişmemiş haliyle olsa da ekonomik açıdan sosyal adaletin sağlanması için adım atılmıştır. Fakat sosyal adalet tek boyutlu değil siyasi, sosyal, ekonomik birçok boyutuyla düşünülmelidir. Sosyal adalet sadece dezavantajlı kişiler için değil toplumun bütünü için zorunlu bir ihtiyaçtır.

Refah ülkelerinde sosyal adaletin tesis edilmesinde şu kriterler dikkate alınır (Çoban Kaynak, 2017:257):

- ❖ Yoksulluğun önlenmesi
- ❖ Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması
- ❖ İş piyasasına katılım
- ❖ Sosyal güvenlik ve sosyal yardımların organize edilmesi
- ❖ Refah ve gelirin yeniden dağıtılması
- ❖ Kaynakların adil dağıtımı
- ❖ Adil vergi sistemi

Daha etkin bir vergi ve sosyal transfer sistemi vasıtasıyla geliştirilebilecek bir yeniden dağıtım mekanizması eşitsizlikteki artışları önleyebilecektir. (Fisunoğlu, Tekin ve Laleh, 2018:112). Bu hususta devletin izleyeceği sosyal politikalar gelir eşitsizliğini azaltmada belirleyici olacaktır. Gelir düzeyine göre vergilendirmenin hala tam olarak gerçekleşemediği Türkiye’de sosyal adaletin sağlanması konusunda zorluk yaşanacağı açıktır.

1.5.Sosyal Devlet ve Sosyal Adalet İlişkisi

Sosyal devletin yegane gayesinin ve nihai hedefinin sosyal adalet olması sebebiyle sosyal devlet ve sosyal adalet kavramları ayrılmaz bir bütünün parçalarıdır. Sosyal adaletin olmadığı bir sosyal devlet anlayışı düşünölemeyeceği gibi sosyal devlet olmadan da sosyal adaletin gerçekleştirilmesi mümkün gözökmemektedir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan neo-liberal düşünöcenin ön plana geçmesine kadar olan süreç içerisinde gittikçe gelişen refah devletlerinin, sosyal adaleti gerçekleştirmek gayesiyle, harcamaları ve çoğaltarak yoğun bir biçimde eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, transferler, konut, vb. gibi sosyal refah hizmetlerine başvurduğu görölmektedir (Toprak, 2015:171). Dolayısıyla sosyal refah hizmetlerinin amacı sosyal adaleti tesis ederek toplumsal barışı ve huzuru sağlamaktır.

Sosyal devletin sosyal adaleti sağlaması için önem verdiği en önemli konulardan biri eğitim olmalıdır. Eğitimin, gelir ve toplumsal statü elde edilmesindeki hayati rolü dikkate alındığında eğitime yapılacak yatırımın yoksulluğu azaltacağı öngörölebilmektedir. Fakat OECD ölkeleri ve AB22 üyeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye’de öğrenci başına yapılan yıllık harcama oranı düşüktür.

Tablo 14: 2018 Yılı Eğitim Seviyelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Yıllık Eğitim Harcamaları (USD, SAGP)

Eğitim Seviyesi	Türkiye	OECD ort.	AB22 ort.
İlkokul	4.134	8.631	8.656
Ortaokul	3.491	9.941	10.175
Ortaöğretim	3.528	10.196	10.230
Yükseköğretim	8.901	15.656	15.998
İlkokuldan yükseköğretime (toplam)	4.652	10.520	10.555

Kaynak: <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/bir-bakista-egitim-2018>

Tablo 14 incelediğinde 2018 yılında Türkiye, ilkokul düzeyinde öğrenci başına 4 bin 134 dolar, ortaokul düzeyinde öğrenci başına 3 bin 491 dolar, ortaöğretim düzeyinde öğrenci başına 3 bin 528 dolar, yükseköğretim düzeyinde öğrenci başına 8 bin 901 dolar ve ilkokuldan yükseköğretime kadar toplam öğrenci başına 4 bin 652 dolar harcamıştır. Yıllık eğitim harcamalarında OECD ülkeleri ortalamasına baktığımızda bu miktarlar ilkokul seviyesinde öğrenci başına 8 bin 631 dolar, ortaokul seviyesinde öğrenci başına 9 bin 941 dolar, ortaöğretim seviyesinde öğrenci başına 10 bin 196 dolar, yükseköğretim seviyesinde öğrenci başına 15 bin 656 dolar ve ilkokuldan yükseköğretime kadar toplam öğrenci başına 10 bin 520 dolardır. Yıllık eğitim harcamalarında AB22 ülkelerinin ortalamasına baktığımızda ise ilkokul seviyesinde öğrenci başına 8 bin 656 dolar, ortaokul seviyesinde öğrenci başına 10 bin 175 dolar, ortaöğretim seviyesinde öğrenci başına 10 bin 230 dolar, yükseköğretim seviyesinde öğrenci başına 15 bin 998 dolar ve ilkokuldan yükseköğretime kadar toplam öğrenci başına 10 bin 555 dolardır.

Türkiye’de gençler için en büyük sorunlardan biri şüphesiz işsizliktir. İşsizlik hem genç kadınları hem de genç erkekleri önemli ölçüde etkilemektedir. TÜİK’in (2020) hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre 2,2 puan azalışla %24,5, istihdam oranı ise 0,2 puan azalarak %31,0 oldu. Aynı dönemde işgücüne katılma oranı 1,5 puanlık azalışla %41,1 seviyesinde gerçekleşti. Ne eğitimde ne de istihdamda

olanların oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,2 puanlık artışla %25,7 seviyesinde gerçekleşti. TÜİK'in 2020 yılı hane halkı işgücü araştırması ne istihdamda ne eğitimde olanların oranı (NEET) artmıştır.

Aşağıdaki tablo 15'te 2019 yılında bazı Avrupa Birliği ülkelerinin ve Türkiye'nin cinsiyete göre genç işsizlik oranları verilmiştir.

Tablo 15: 2019 Yılında Bazı AB Ülkelerinin ve Türkiye'nin Cinsiyete Göre Genç İşsizlik Oranları

Refah Rejimi	Ülkeler	Kadın	Erkek	Toplam
Liberal	Birleşik Krallık	9,2	13,0	11,2
	İrlanda	10,6	14,2	12,5
Muhafazakar/ Korporatist	Almanya	4,8	6,6	5,8
	Belçika	12,3	16,0	14,2
	Hollanda	6,2	7,3	6,7
	Avusturya	7,8	9,2	8,5
	Fransa	18,2	20,8	19,6
	Lüksemburg	16,0	17,8	17,0
Sosyal Demokrat	İsveç	19,7	20,5	20,1
	Danimarka	9,7	10,4	10,1
	Finlandiya	15,6	18,7	17,2
Güney Avrupa	İtalya	31,2	27,8	29,2
	Portekiz	21,4	15,5	18,3
	İspanya	34,5	30,9	32,5
	Yunanistan	37,1	33,5	35,2
	Türkiye	30,3	22,4	25,2

Kaynak: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem140/default/table?lang=en>

Genç işsizlik oranı, 15 ila 24 yaş arasındaki işsizlerin sayısının aynı yaş grubundaki toplam aktif nüfusa bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Tablo 15'deki gösterge, AB İşgücü Anketine dayanmaktadır (Eurostat, 2019).

Tablo 15'e AB ülkeleri arasında 2019 yılında toplam genç işsizlik oranının en az olduğu ülke %5,8 ile Almanya'dır. Almanya'da genç işsizlik oranı kadınlarda %4,8 olup

erkeklerde bu oran %6,6'dır. Tabloya bakıldığında Almanya'da genç kadın işsizlerin oranının genç erkek işsizlerden az olduğu görülmektedir.

Tablo 15'deki AB ülkeleri arasında 2019 yılında toplam genç işsizlik oranının en fazla olduğu ülke %35,2 ile Yunanistan'dır. Yunanistan'da genç işsizlik oranı kadınlarda %37,1 olup erkeklerde bu oran %33,5'tir. Tabloya bakıldığında Yunanistan'da genç kadın işsizlerin oranının genç erkek işsizlerden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 15'e göre 2019 yılında Türkiye'nin toplam genç işsizlik oranı %25,2 olup bu oran kadınlarda %30,3 erkeklerde ise 22,4'tür. AB ülkelerine bakıldığında genç işsizlik oranı %35,2 ile Yunanistan birinci sırada, %32,5 ile İspanya ikinci sırada, %29,2 ile İtalya üçüncü sırada, %25,2 ile Türkiye dördüncü sıradadır. AB ülkelerine bakıldığında genel olarak genç işsizlik oranının en fazla olduğu ülkelerin Güney Avrupa ülkeleri olduğu gözlenmektedir.

1.6.Türkiye'de Sosyal Devletin Yansıması Olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Devlet, sosyal hizmet sunumunda en temel kurumdur (Özdemir, 2004:145). Bu noktadan hareketle Türkiye'de sosyal hizmetleri sağlama görevi büyük ölçüde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na (AÇSHB) verilmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bu görevini önemli ölçüde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla yerine getirir. SYDV'lerin gelir kaynağını Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu oluşturmaktadır.

SYDTF'nin gelirleri:

- ❖ Kanun ve Kararnamelerle kurulu bulunan veya kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulu kararıyla %10'a kadar aktarılacak miktarlar.
- ❖ Gelir ve kurumlar vergisi tahsilat toplamının %2,8'i.
- ❖ Trafik para cezalarının %50'si.
- ❖ RTÜK gelirlerinin %15'i.
- ❖ Bütçeye konulacak ödenekler.
- ❖ Her nevi bağış ve yardımlar ve diğer gelirler.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları düzenli yardımlar ve geçici süreli yardımlar aracılığıyla yoksulluğu azaltmaya çalışmaktadır. SYDV'ler aracılığıyla aynı ve nakdi yardımlarla muhtaç durumda bulunan kişilere sosyal destek sağlanmaktadır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılan sosyal yardımların bir kısmı aşağıdaki tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Sosyal Yardım Programları

Yardımların Adı	Miktarı	İçeriği
Gıda Yardımları	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarındaki müteveli heyeti tarafından belirlenir.	İhtiyaç sahibi ailelerin temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla başta dini bayramlar olmak üzere ihtiyaç durumunda yapılır.
Yakacak Yardımları	Asgari 500 kg olmak üzere SYDV'lerdeki müteveli heyetinin takdiriyle belirlenir.	Muhtaç ailelere ücretsiz kömür yardımını içeren yakacak yardımlarıdır.
Doğum Yardımı	İlk çocuk için 300 TL İkinci çocuk için 400 TL Üçüncü ve sonraki çocuklar için 600 TL	15 Mayıs 2015 tarihinde ve sonrasında gerçekleşen doğumları kapsamaktadır.
Ücretsiz Ders Kitabı	Ders kitabı olarak verilir.	İlk ve orta öğrenim öğrencilerinin ders kitapları ücretsiz verilmektedir.
Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	Kişi başına gelir düzeyi brüt asgari ücretin üçte birinin altında ise GSS primi devlet tarafından ödenir.	Sosyal güvenceye sahip olmayan tüm vatandaşlar
Aşevleri	Sıcak yemek şeklinde verilir.	Yaşlı, engelli, kimsesiz ve muhtaç vatandaşlara günlük yemek verilmektedir.
Yaşlılık Maaşı	672,81 TL	Sosyal güvencesi olmayan ve kendisi ile eşinin ortalama geliri net asgari ücretin üçte birinden (701,32 TL) az olan vatandaşlara yapılır.

Engelli Maaşı	%40-%69 için 537,09 TL %70 ve üzeri için 805,62 TL	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin üçte birinden (701,32 TL) az olan bireylere yapılır.
Öksüz ve Yetim Yardımı	150 TL	Annesi veya babası vefat etmiş 18 yaşından küçük muhtaç halde bulunan çocuklar için yapılan nakdi yardımdır.
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım	325 TL	Sosyal güvenceye sahip olmayan, muhtaç halde bulunan eşi vefat etmiş kadınlara yapılan nakdi yardımdır.
Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	400 TL	Yakını askerde olan, sosyal güvenceye sahip olmayan, muhtaç halde bulunan vatandaşlara yapılan yardımdır.

Kaynak: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>

Bunların dışında oturulamayacak şekildeki sağlıksız evlerde yaşayan muhtaçlık kriterlerini taşıyan vatandaşlara 20.000 TL-40.00 TL barınma yardımı yapılmaktadır. Yine muhtaç hanelere 75 kWh-150 kWh elektrik tüketim desteği verilmektedir. Eğitim yardımları kapsamında; eğitim materyali yardımı, şartlı eğitim yardımı, öğle yemeği yardımı, öğrenci taşıma, barınma ve iaaşe yardımı, engelli öğrencilerin ücretsiz taşınması gibi yardımlar yapılmaktadır. Sağlık yardımları kapsamında; engelli ihtiyaç yardımı, genel sağlık sigortası katılım payı ödemesi, kronik hastalara yönelik yardımlar, çoklu doğum yardımı gibi yardımlar yapılmaktadır. Ayrıca afet/acil durum yardımı, terör zararı yardımları gibi yardımlar yapılmaktadır.

BÖLÜM 2. METODOLOJİ

Bu bölümde; çalışmanın yöntemi, hipotezleri, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği, sınırlılıkları, verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi ele alınmıştır.

2.1. Yöntem

Bu araştırma kolaylamasına örnekleme yoluyla gerçekleştirilen survey bir araştırmadır. Araştırma İstanbul Üniversitesi Beyazıt kampüsünde eğitim gören 420 öğrenciyle yapılmıştır.

Bu çalışmada, veri toplama tekniği olarak anket formu kullanılmıştır. Anket geliştirme aşamasında literatür taraması yapılmış ve tezin amacına uygun soruların oluşturulmasına destek olacak kaynaklardan yararlanılmıştır. Anket formunun birinci bölümünde kişisel bilgiler istenmiş ve devamında Evet/Hayır bölümlerinden oluşan 11 adet soru sorulmuştur. Daha sonra 5’li likert ölçeği kullanılarak “Hiç/yok, az, fikrim yok, fazla, çok fazla” seçeneklerinden oluşan 9 adet, “tamamen katılmıyorum, katılmıyorum, fikrim yok, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden oluşan 14 adet, “çok kötü, kötü, fikrim yok, iyi, çok iyi” seçeneklerinden oluşan 7 adet soru sorulmuş olup öğrencilerin sosyal devlet ve sosyal adalete ilişkin tutum ve algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket formunun son bölümünde ise katılımcılara Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen 11 adet sosyal yardım çeşidini devletin görevi olarak mı yoksa hayırseverlik olarak mı gördükleri sorulmuştur.

Anket formları uygulandıktan sonra veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde One-Way ANOVA ve T-test kullanılmış olup elde edilen bulgular $p < 0,05$ anlamlılık düzeyine göre değerlendirilmiştir.

2.2. Hipotezler

Bu araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: Öğrencilerin çoğunluğu devletin yapmakta olduğu sosyal yardımları hayırseverlik olarak değerlendirmektedirler.

H1.1: Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal devlet anlayışları/algıları hayırseverlikten sosyal sorumluluğa dönüşmektedir.

H1.2: Öğrencilerin yetiştiği şehir ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Büyükşehir belediyesi olmayan illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir belediyesi olan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla devletin yapmakta olduğu sosyal yardımları hayırseverlik olarak değerlendirmektedirler.

H1.3: Öğrencilerin sosyal güvence durumları ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Sosyal güvencesi olmayan öğrenciler, sosyal güvencesi olan öğrencilere göre daha fazla devletin yapmakta olduğu sosyal yardımları devletin görevi olarak değerlendirmektedirler.

H1.4: Öğrencilerin cinsiyetleri ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Erkek öğrenciler, kadın öğrencilere göre daha fazla devletin yapmakta olduğu sosyal yardımları hayırseverlik olarak değerlendirmektedirler.

H2: Öğrencilerin çoğunluğu toplumda sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünmektedirler.

H2.1: Cinsiyet ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Kadınlar erkeklere göre daha fazla sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünmektedirler.

H2.2: Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme düzeyi artar.

H2.3: Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim seviyeleri ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Ebeveynlerinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler, ebeveynlerinin eğitim düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha fazla sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünmektedirler.

H2.4: Öğrencilerin yetiştiği şehir ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Büyükşehir belediyesi olan illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir

belediyesi olmayan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla sosyal adaletsizliğin olduğunu düşünmektedirler.

H3: Öğrencilerin çoğunluğu devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmemektedirler.

H3.1: Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmeleri arasında ilişki vardır. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmemektedirler.

H3.2: Öğrencilerin yetiştikleri şehir ile devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmeleri arasında ilişki vardır. Büyükşehir belediyesi olan illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir belediyesi olmayan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmemektedirler.

H4: Öğrenciler devletin sunduğu sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli bulmamaktadırlar.

H4.1: Cinsiyet ile sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görme arasında ilişki vardır. Erkekler, kadınlara göre daha fazla sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görmektedirler.

H4.2: Öğrencilerin yetiştiği şehir ile sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görme arasında ilişki vardır. Gelişmemiş illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir belediyesi olan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görmektedirler.

2.3. Evren ve Örneklem

Evren; araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür (Karasar, 2012: 109). Araştırmanın evrenini; İstanbul Üniversitesi'nde örgün eğitim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencisi olan birinci öğretim ve ikinci öğretim olmak üzere 73832 öğrenci oluşturmaktadır. İstanbul Üniversitesi'nin öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısı aşağıdaki Tablo 13'de gösterildiği şekildedir:

Tablo 17: İstanbul Üniversitesi Öğrenci Sayısı

Öğrenim Düzeyi	Öğrenci Sayısı
Ön lisans	971
Lisans	58547
Tezli yüksek lisans	6772
Tezsiz yüksek lisans	1615
Doktora	5927
Toplam	73832

Kaynak: İstanbul Üniversitesi

Araştırmanın evreninin İstanbul Üniversitesi seçilmesinin nedeni, İstanbul Üniversitesi'nin Türkiye'nin en eski ve en köklü üniversitesi oluşudur. Dolayısıyla burada öğrenim gören öğrencilerin donanımlı, bilgi düzeyi yüksek, sosyal olaylara karşı ilgili ve duyarlı olacağı öngörülmüştür. Ayrıca İstanbul Üniversitesi'nin Türkiye'nin tüm bölgelerinden öğrenciye sahip oluşu bu nedenle farklı kültürlerden öğrencilerin burada eğitim alıyor olması evrenin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Örneklem; belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş, seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir (Karasar, 2012: 110). Araştırmanın örneklemini; Beyazıt merkez yerleşkesindeki Hukuk Fakültesi, İktisat Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, İletişim Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi'nde eğitim gören 420 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan öğrenciler kolaylamasına örneklemeyle seçilmiştir.

2.4. Veri Toplama Tekniği

Üniversite öğrencilerinin sosyal devlet ve sosyal adalete ilişkin görüşlerini öğrenmek, sosyal devlet ve sosyal adalet anlayışlarının/algılarının tespiti amacıyla araştırmacı tarafından anket formu oluşturulmuştur. Anket formunun birinci bölümünde; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, doğum yeri, en uzun süre yaşanan şehir, Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan alınan hizmet türü, ailenin ve öğrencinin geliri, hane halkı sayısı, sosyal güvenlik durumu, ebeveynlerin eğitim durumu gibi kişisel bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın diğer bölümlerinde ise sosyal devlet ve sosyal adalete ilişkin güncel

tartışmalara ve toplumsal sorunlara yönelik sorular sorulmuştur. Ayrıca sosyal hizmetlerin kalitesi ve yeterliliğiyle ilgili sorulara yer verilmiş olup devletin yapmakta olduğu sosyal yardımlarla ilgili sorular sorulmuştur. Anket formu toplamda 59 sorudan oluşmaktadır. Anket formunun cevaplanma süresi ortalama olarak 8 dakika sürmüştür.

Çalışma kapsamında geçerlilik testleri yapılmıştır. Sosyal devlet algısı, sosyal adalet algısı, asgari sınırlar, sosyal hizmet yeterliliği ölçeklerinin geçerlilik testlerinin yapılması amacıyla öncelikle veri setlerinin faktör analizi için uygun olup olmadığı KMO katsayıları ve Bartlett Küresellik Testi anlamlılık düzeyleri elde edilerek incelenmiştir. KMO katsayıları incelendiğinde; sosyal devlet algısı (0,777), sosyal adalet algısı (0,710), asgari sınırlar (0,655) ve sosyal hizmet yeterliliği (0,779) olarak bulunmuş ve hepsi 1'e yakın olduğundan yeterli olduğu, Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyleri ise hepsi için anlamlı olduğu ($p < 0,05$) görülmüştür. Araştırma kapsamında yapılan geçerlilik testleri varyans tabloları ve faktör ağırlık matrisleri ile gösterilmiştir.

Sosyal devlet algısı için toplam açıklanan varyans tablosu (Tablo 18) incelendiğinde; özdeğeri 1'den büyük faktör sayısı 4 olduğu için 12 maddenin 4 faktör altında ağırlıklandığı söylenebilir.

Tablo 18: Sosyal Devlet Algısı Varyans Tablosu

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Kareler Toplamı		
	Toplam	Varyans %	Birikim %	Toplam	Varyans %	Birikim %
1	2,872	23,931	23,931	2,872	23,931	23,931
2	1,393	11,605	35,536	1,393	11,605	35,536
3	1,261	10,506	46,042	1,261	10,506	46,042
4	1,092	9,100	55,142	1,092	9,100	55,142
5	0,999	8,326	63,468			
6	0,910	7,584	71,052			
7	0,828	6,898	77,950			
8	0,716	5,966	83,916			
9	0,686	5,719	89,635			
10	0,509	4,241	93,876			
11	0,473	3,942	97,818			
12	0,262	2,182	100,000			

Birinci faktör tek başına toplam varyansın %23,9'unu, ikinci faktör tek başına toplam varyansın %11,6'sını, üçüncü faktör tek başına toplam varyansın %10,5'ini, dördüncü faktör tek başına toplam varyansın %9,1'ini açıklarken dört faktör birlikte toplam varyansın %55,1'ini açıklamaktadır.

Maddelerin hangi faktör altında ağırlıklandığını gösteren faktör ağırlık matrisi ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 19: Sosyal Devlet Algısı Faktör Ağırlık Matrisi

	Bileşen			
	1	2	3	4
Gıda yardımları	0,892			
Yakacak yardımları	0,862			
Doğum yardımları	0,500			
Aşevleri		0,752		
Engelli yardımları		0,748		
Yaşlı yardımları		0,655		
Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar			0,840	
Muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar			0,821	
Öksüz ve yetim yardımları				
Ücretsiz sağlık sigortası				0,757
Ücretsiz ders kitabı				0,728
Devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesi devletin mecburi görevidir.				0,665

Sosyal adalet algısı için toplam açıklanan varyans tablosu incelendiğinde; özdeğeri 1'den büyük faktör sayısı 2 olduğu için 7 maddenin 2 faktör altında ağırlıklandığı söylenebilir.

Tablo 20: Sosyal Adalet Algısı Varyans Tablosu

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Kareler Toplamı		
	Toplam	Varyans %	Birikim %	Toplam	Varyans %	Birikim %
1	2,331	33,296	33,296	2,331	33,296	33,296
2	1,128	16,121	49,416	1,128	16,121	49,416
3	,944	13,484	62,900			
4	,786	11,229	74,129			
5	,701	10,016	84,145			
6	,669	9,559	93,704			
7	,441	6,296	100,000			

Birinci faktör tek başına toplam varyansın %33,2'sini, ikinci faktör tek başına toplam varyansın %16,1'ini açıklarken iki faktör birlikte toplam varyansın %49,3'ünü açıklamaktadır. Maddelerin hangi faktör altında ağırlıklandığını gösteren faktör ağırlık matrisi ise aşağıdaki tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21: Sosyal Adalet Algısı Faktör Ağırlık Matrisi

	Bileşen	
	1	2
Sizce ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği ne ölçüdedir?	0,797	
Sizce ülkemizde gelir dağılımı eşitliği ne ölçüdedir?	0,724	
Sizce ülkemizde işe alınma konusunda gerekli yeterliliğe sahip herkesin fırsat eşitliği ne ölçüdedir?	0,699	
Sizce ülkemizde düşünce özgürlüğü ne ölçüdedir?	0,648	
Vergiler insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınmaktadır.		0,755
Asgari ücret miktarı sosyal adaletin sağlanması için yeterli seviyededir.		0,673
Sizce ülkemizde cinsiyet ayrımcılığı ne ölçüdedir?		-0,514

Asgari sınırlar için toplam açıklanan varyans tablosu incelendiğinde; özdeğeri 1'den büyük faktör sayısı 1 olduğu için 3 maddenin 1 faktör altında ağırlıklandığı söylenebilir.

Tablo 22: Asgari Sınırlar Varyans Tablosu

Bileşen	Başlangıç Ödeğerleri			Kareler Toplamı		
	Toplam	Varyans %	Birikim %	Toplam	Varyans %	Birikim %
1	1,789	59,647	59,647	1,789	59,647	59,647
2	0,648	21,603	81,250			
3	0,563	18,750	100,000			

Bir faktör tek başına toplam varyansın %59,6'sını açıklamaktadır. Maddelerin hangi faktör altında ağırlıklandığını gösteren faktör ağırlık matrisi ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 23: Asgari Sınırlar Faktör Ağırlık Matrisi

	Bileşen
	1
Emekli maaşları emeklilerin geçimini sağlayacak düzeydedir.	0,793
En düşük işsizlik maaşı baz alındığında işsizlik maaşı vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlayacak miktardadır.	0,778
Asgari ücret miktarı vatandaşların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri için yeterlidir	0,745

Sosyal hizmet yeterliliği için toplam açıklanan varyans tablosu incelendiğinde; özdeğeri 1'den büyük faktör sayısı 2 olduğu için 7 maddenin 2 faktör altında ağırlıklandığı söylenebilir.

Tablo 24: Sosyal Hizmet Yeterliliği Varyans Tablosu

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Kareler Toplamı		
	Toplam	Varyans %	Birikim %	Toplam	Varyans %	Birikim %
1	3,582	51,177	51,177	3,582	51,177	51,177
2	1,157	16,529	67,706	1,157	16,529	67,706
3	0,704	10,056	77,762			
4	0,518	7,403	85,165			
5	0,479	6,850	92,015			
6	0,378	5,399	97,414			
7	0,181	2,586	100,000			

Birinci faktör tek başına toplam varyansın %51,17'sini, ikinci faktör tek başına toplam varyansın %16,5'ini açıklarken iki faktör birlikte toplam varyansın %67,7'sini açıklamaktadır. Maddelerin hangi faktör altında ağırlıklandığını gösteren faktör ağırlık matrisi ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 25: Sosyal Hizmet Yeterliliği Varyans Tablosu

	Bileşen	
	1	2
Size ülkemizde engelli bakım hizmetleri ne düzeydedir?	0,861	
Size ülkemizde yaşlı bakım hizmetleri ne düzeydedir?	0,846	
Size ülkemizde engellilerin yaşam kaliteleri ne düzeydedir?	0,770	
Size ülkemizde sağlık hizmetleri ne düzeydedir?	0,698	
Size ülkemizde yaşlıların yaşam kaliteleri ne düzeydedir?	0,690	
Size ülkemizde eğitim kalitesi ne düzeydedir?		0,895
Size ülkemizde eğitim hizmetleri ne düzeydedir?		0,822

Çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi için güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach's alpha katsayısı elde edilmiştir. Cronbach's alpha katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü şu şekildedir (Can, 2014):

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Sosyal devlet algısı ölçeğinin Cronbach's alpha katsayısı 0,912 olarak bulunmuş olup $0.80 \leq \alpha < 1.00$ olduğundan ölçek yüksek derecede güvenilir bulunmuştur. Sosyal adalet algısı ölçeğinin ise Cronbach's alpha katsayısı 0,932 olarak bulunmuş olup $0.80 \leq \alpha < 1.00$ olduğundan ölçek yüksek derecede güvenilir bulunmuştur. Asgari sınırlar ölçeğinin Cronbach's alpha katsayısı 0,887 olarak bulunmuş olup $0.80 \leq \alpha < 1.00$ olduğundan ölçek yüksek derecede güvenilir bulunmuştur. Sosyal hizmet yeterliliği ölçeğinin ise Cronbach's alpha katsayısı 0,725 olarak bulunmuş olup $0.60 \leq \alpha < 0.80$ olduğundan ölçek oldukça güvenilir bulunmuştur.

2.5. Sınırlılıklar

İstanbul Üniversitesi; Beyazıt, Avcılar, Vefa, Kadıköy, Laleli, Horhor, Süleymaniye, Vezneciler ve Çapa olmak üzere İstanbul'un değişik bölgelerine dağılmış toplam dokuz yerleşkeden oluşmaktadır. Ulaşım imkanlarının meşakkatli oluşundan ve zamanın sınırlılığından dolayı bütün yerleşkelerde anket formu uygulanamamış, araştırma Beyazıt kampüsüyle sınırlı tutulmuştur. Anket formu sahada beş kişilik ekip tarafından 2019 yılının Aralık ayında uygulanmıştır. Katılımcılara bu araştırmanın akademik bir çalışma olduğu ve isim belirtmeleri gerekmediği anlatılarak sorulara samimi cevaplar verilmesi istenmiştir. Kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilmesine rağmen katılımcıların bir kısmı politik kaygılardan dolayı soruları cevaplamak istememiştir. Ayrıca katılımcılar ailelerinin gelirlerinin ve kendi gelirlerinin sorulduğu soruları cevaplamak konusunda çekimser davranmışlardır.

2.6. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Veriler IBM SPSS 22 analiz programıyla analiz edilmiş olup istatistiksel olarak One-Way ANOVA ve T-test kullanılmıştır. Analiz aşamasında katılımcıların araştırma sorularına verdikleri cevapların frekans dağılımlarına bakılmıştır. Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı $p < 0,05$ anlamlılık düzeyine göre hesaplanmıştır.

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Sosyo-demografik Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan 420 öğrencinin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine, yaşlarına, sınıf düzeylerine, doğum yerlerine, yetiştiği illere, Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan yararlandıkları hizmet türlerine, ailelerinin gelir düzeylerine, hane halkı kişi sayılarına, aylık gelirlerine, sosyal güvenlik durumlarına, anne eğitim düzeylerine, baba eğitim düzeylerine ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

3.1.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları

Tablo 26: Cinsiyet Durumu

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	226	53,8
Erkek	194	46,2
Toplam	420	100,0

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 26) araştırmaya katılanların %53,8'ini kadınlar oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların %46,2'sini ise erkekler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların çoğunu kadınlar oluştursa da katılımcıların cinsiyete göre dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

3.1.2. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları

Tablo 27: Yaş Durumu

Yaş	Sayı	Yüzde
18-21	264	63,2
22-25	131	31,3
25 üstü	23	5,5
Toplam	418	99,5

Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde (Tablo 27) 18-21 yaş grubundaki kişilerin oranı %63,2, 22-25 yaş grubundaki kişilerin oranı %31,3 olup, 25 üstü yaş grubundaki kişilerin oranı ise %5,5'tir. En büyük katılımcı grubunu 18-21 yaş grubundaki kişiler

oluşturmaktadır. İkinci büyük katılımcı grubunu 22-25 yaş grubundaki öğrenciler oluşturmakta olup 25 yaş üstü öğrenciler ise en küçük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması (mean) 21,3 olup ortanca değeri (median) 21'dir.

3.1.3. Katılımcıların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları

Tablo 28: Sınıf Durumu

Sınıf Düzeyleri	Sayı	Yüzde
Birinci Sınıf	88	21,0
İkinci Sınıf	102	24,3
Üçüncü Sınıf	91	21,7
Dördüncü Sınıf	91	21,7
Lisansüstü	48	11,5
Toplam	420	100,0

Katılımcıların sınıf düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 28) %24,3 ile 2. sınıf öğrencileri en büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadır. 3. sınıf ve 4. Sınıf öğrencileri %21,7 ile aynı oranda katılım sağlayarak ikinci büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. En küçük katılımcı grubunu ise %11,5 ile lisansüstü öğrencileri oluşturmaktadır.

3.1.4. Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımları

Tablo 29: Doğum Yeri Durumu

Doğum Yerleri	Sayı	Yüzde
Büyükşehir Belediyesi Olan İller	316	75,2
Büyükşehir Belediyesi Olmayan İller	89	21,2
Yurtdışı	15	3,6
Toplam	420	100,0

Katılımcıların doğum yerlerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 29) %75,2 ile en büyük oranının büyükşehir belediyesi olan illerde doğduğu görülmektedir. Büyükşehir

belediyesi olmayan illerde doğan katılımcılar %21,2 ile ikinci sırada yer almakta olup yurtdışında doğan katılımcılar ise %3,6 ile en son sırada yer almaktadır.

3.1.5. Katılımcıların Yetiştığı İllere Göre Dağılımları

Tablo 30: Yetiştığı İl Durumu

Yetiştığı Şehirler	Sayı	Yüzde
Büyükşehir Belediyesi Olan İller	347	82,6
Büyükşehir Belediyesi Olmayan İller	64	15,2
Yurtdışı	9	2,1
Toplam	420	100,0

Katılımcıların yetiştığı illere göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 30) %82,6 ile çok büyük bir oranının büyükşehir belediyesi olan illerde yetiştığı görülmektedir. Büyükşehir belediyesi olmayan illerde yetişen katılımcıların oranı %15,2 olup ikinci büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Yurtdışında yetişen katılımcıların oranı ise %2,1 olup en küçük katılımcı grubunu oluşturmaktadır.

3.1.6. Katılımcıların Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan Yararlandıkları Hizmet Türlerine Göre Dağılımları

Tablo 31: KYK'dan Yararlanılan Hizmet Türü Durumu

KYK hizmeti	Sayı	Yüzde
Burs	60	14,3
Kredi	189	45,0
Yurt	13	3,1
Kredi-yurt	24	5,7
Burs-yurt	12	2,9
Hiçbiri	122	29,0
Toplam	420	100,0

Katılımcıların Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan yararlandıkları hizmet türlerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 31) %45 ile en büyük katılımcı grubunu sadece kredi

alan katılımcılar oluşturmaktadır. Sadece kredi alan katılımcılar ile kredi-yurt hizmeti alan katılımcıların oranı toplandığında %50,7 ile araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının kredi aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin %14,3'ü ise sadece burs almakta olup %2,9'u ise hem burs hem yurt hizmeti almaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin %17,2'sinin Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan burs aldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %71'i Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun en az bir hizmet türünden yararlanırken, %29'u Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun hiçbir hizmet türünden yararlanmaktadır. Katılımcıların %3,1'i ise sadece yurt hizmetinden yararlanmaktadır. 2020'nin Ocak ayından itibaren Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun; burs/kredi miktarı lisans öğrencileri için 550 TL, yüksek lisans öğrencileri için 1100 TL, doktora öğrencileri için ise 1650 TL'dir.

3.1.7. Katılımcıların Ailelerin Gelir Düzeylerine Göre Dağılımları

Tablo 32: Aile Gelir Durumu

Aile gelir durumu	Sayı	Yüzde
0 TL – 2500 TL	66	15,7
2501 TL – 5000 TL	177	42,1
5001 TL – 7500 TL	65	15,5
7501 TL – 10000 TL	61	14,5
10000 TL üstü	44	10,5
Toplam	413	98,3
Gelir beyan etmeyenler	7	1,7

Katılımcıların ailelerin gelir düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 32) %42,1 ile en büyük katılımcı grubunu, ailelerinin aylık geliri 2501 TL–5000 TL olan katılımcılar oluşturmaktadır. Bu oranı %15,7 ile ailelerin aylık geliri 0 TL–2500 TL olan katılımcıların izlediği görülmektedir. Ailelerinin aylık geliri 5001 TL–7500 TL olan katılımcılar üçüncü sırada yer almakta olup ailelerinin aylık geliri 7501 TL-10000 TL olan katılımcılar dördüncü sırada yer almaktadır. En az katılımcı grubunu ise %10,5 ile ailelerinin aylık geliri 10000 TL ve üstü olan katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların %1,7'si ailelerinin gelirini beyan etmek istememiştir. Saha çalışması sırasında katılımcıların ailelerinin gelirlerini beyan etme konusunda çekimser

davrandığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların ailelerinin gelir miktarını yüksek beyan etme eğiliminde olduğu gözlenmiştir.

3.1.8. Katılımcıların Hane Halkı Kişi Sayılarına Göre Dağılımları

Tablo 33: Hane Halkı Kişi Sayısı Durumu

Hane halkı kişi sayısı	Sayı	Yüzde
2 kişilik aile	15	3,6
3 kişilik aile	75	17,9
4 kişilik aile	172	41,0
5 kişilik aile	97	23,1
6 kişilik aile ve üstü	61	14,4
Toplam	420	100,0

Katılımcıların hane halkı kişi sayılarına göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 33) %41,0 ile en büyük katılımcı grubunu dört kişilik aileye sahip öğrenciler oluşturmaktadır. Bu oranı %23,1 ile beş kişilik aileye mensup öğrenciler takip etmektedir. Üç kişilik aileye sahip öğrenciler üçüncü sırada yer almakta olup altı kişilik ve üstü aileye sahip öğrenciler dördüncü sırada yer almaktadır. İki kişilik aileye sahip öğrencilerin oranı ise %3,6 ile en küçük grubu oluşturmaktadır.

3.1.9. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımları

Tablo 34: Aylık Gelir Durumu

Öğrenci Gelir Durumu	Sayı	Yüzde
0 TL – 500 TL	91	22,2
501 TL – 750 TL	50	12,2
751 TL – 1000 TL	99	24,1
1001 TL – 1500 TL	79	19,3
1501 TL – 2000 TL	43	10,5
2000 TL ve üstü	48	11,7
Toplam	410	100,0

Katılımcıların Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan aldıkları burs/kredi dahil gelir düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 34) %24,1 ile en büyük katılımcı

grubunu, gelir durumları 751 TL – 1000 TL olan katılımcılar oluşturmaktadır. Bu oranı %22,2 ile gelir durumları 0 TL – 500 TL olan katılımcıların izlediği görülmektedir. Öğrencilerin %19,3'ü 1001 TL – 1500 TL gelire sahip olup üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedirler. Katılımcıların %12,2'si ise 501 TL – 750 TL gelire sahip olup dördüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmekte, öğrencilerin %11,7'si ise 2000 TL ve üstü geliri sahip olup beşinci büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. 1501 TL – 2000 TL gelire sahip öğrenciler %10,5 ile en son sırada yer almaktadırlar. Saha çalışması sırasında katılımcıların gelirlerini beyan etme konusunda çekimser davrandığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların gelir durumlarını yüksek beyan etme eğiliminde olduğu gözlenmiştir.

3.1.10. Katılımcıların Sosyal Güvenlik Durumlarına Göre Dağılımları

Tablo 35: Sosyal Güvenlik Durumu

Sosyal Güvenlik Durumu	Sayı	Yüzde
SSK	232	55,2
Bağ-Kur	31	7,4
Emekli sandığı	60	14,3
Genel sağlık sigortası	43	10,2
Sigortasız	48	11,4
Toplam	414	98,6
Sosyal güvenlik durumunu beyan etmeyenler	6	1,4

Katılımcıların sosyal güvenlik durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında (Tablo 35) katılımcıların %55,2'sinin sosyal güvencesi SSK olup en büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadırlar. Bu oranı %14,3 ile sosyal güvencesi Emekli Sandığı olan katılımcılar takip etmektedir. Herhangi bir sosyal güvencesi olmayan katılımcıların oranı ise %11,4 olup üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedirler. Genel sağlık sigortasına sahip öğrenciler %10,2 ile dördüncü sırada yer alırken sosyal güvenlik durumu Bağ-Kur olan öğrenciler %7,4 ile son sırada yer almaktadır.

3.1.11. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Tablo 36: Anne Eğitim Durumu

Anne eğitim düzeyi	Sayı	Yüzde
Okur-yazar değil	11	2,6
Okur-yazar	28	6,7
İlkokul ve ortaokul	164	39,0
Lise ve dengi okullar	116	27,6
Ön lisans	14	3,3
Lisans	82	19,5
Lisansüstü	5	1,2
Toplam	419	99,8

Katılımcıların anne eğitim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 36) anne eğitim düzeyi ilkököl ve ortaokul olan katılımcıların % 39,0 ile en büyük orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oranı %27,6 ile anne eğitim düzeyi lise ve dengi okullar olan öğrenciler izlemektedir. Anne eğitim düzeyi lisans olan öğrenciler %19,5 ile üçüncü büyük katılımcı grubunu, anne eğitim düzeyi okur-yazar olan öğrenciler %6,7 ile dördüncü büyük katılımcı grubunu, anne eğitim düzeyi ön lisans olan öğrenciler %3,3 ile beşinci büyük katılımcı grubunu, anne eğitim düzeyi okur-yazar değil olan öğrenciler %2,6 ile altıncı büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedirler. En son sırayı ise %1,2 ile anne eğitim düzeyi lisansüstü olan öğrenciler oluşturmaktadır.

3.1.12. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Tablo 37: Baba Eğitim Durumu

Baba eğitim düzeyi	Sayı	Yüzde
Okur-yazar değil	3	0,7
Okur-yazar	10	2,4
İlkokul ve ortaokul	136	32,4
Lise ve dengi okullar	122	29,0
Ön lisans	20	4,8
Lisans	111	26,4
Lisansüstü	17	4,0
Toplam	419	99,8

Katılımcıların baba eğitim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 37) baba eğitim düzeyi ilkokul ve ortaokul olan katılımcıların %32,4 ile en büyük orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oranı %29,0 ile baba eğitim düzeyi lise ve dengi okullar olan öğrenciler izlemektedir. Baba eğitim düzeyi lisans olan öğrenciler %26,4 ile üçüncü büyük katılımcı grubunu, baba eğitim düzeyi ön lisans olan öğrenciler %4,8 ile dördüncü büyük katılımcı grubunu, baba eğitim düzeyi lisansüstü olan öğrenciler %4 ile beşinci büyük katılımcı grubunu, baba eğitim düzeyi okur-yazar olan öğrenciler %2,4 ile altıncı büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedirler. En son sırayı ise %0,7 ile baba eğitim düzeyi okur-yazar değil olan öğrenciler oluşturmaktadır.

Katılımcıların anne eğitim düzeyleri ile baba eğitim düzeylerini gösteren tablolar karşılaştırıldığında ilk üç sıralamanın aynı olduğu görülmektedir. Fakat diğer gruplar karşılaştırıldığında farklılık olduğu saptanmıştır. Tablolara bakıldığında katılımcıların anne eğitim düzeylerinin, baba eğitim düzeylerinden daha düşük olduğu söylenebilir.

3.2. Hipotez Bulguları

Bu bölümde çalışmanın ana ve alt hipotezlerine ilişkin istatistiki bulgular ve analizler ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında 420 öğrenci ile anket çalışması yapılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların anket sorularına verdiği cevaplar aşağıdaki gibidir:

Tablo 38: Anket Formu B Grubu Analizi

	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Daha önce burs/kredi dışında devletten/belediyeden herhangi bir sosyal yardım aldınız mı?	85	20,2	335	79,8
Aileniz şimdiye kadar devletten/belediyeden herhangi bir sosyal yardım aldı mı?	35	8,4	384	91,6
Sosyal yardım alma gereksinimi duyduğunuzda hangi kurumlara başvuruda bulunabileceğinizi biliyor musunuz?	236	56,2	184	43,8
Sosyal hayatınızda, ailenizle birlikte oturduğunuz şehirden dolayı size karşı olumsuz bir tutumla hiç karşılaştınız mı?	70	16,7	350	83,3
Başkalarının maddi sıkıntılarıyla ilgilenir misiniz?	341	81,2	79	18,8
Başka insanlara yapılan haksızlığı kendinize yapılmış gibi algılar mısınız?	385	91,7	35	8,3
Sadece kendinizi ilgilendiren adil uygulamalarla mı ilgilenersiniz?	51	12,1	369	87,9
Sosyal hayatta hiç cinsiyet ayrımcılığına uğradınız mı?	238	56,7	182	43,3
Toplumsal sorunlarla ilgilenir misiniz?	393	93,6	27	6,4
Kendi seçimlerinizi özgürce yapabiliyor musunuz?	313	74,7	106	25,3
Maddi imkanlarınızın yeterli olduğunu varsaydıgınızda özel bir üniversitede okumak ister miydiniz?	114	27,1	306	72,9

Tablo 38'e göre; daha önce burs/kredi dışında devletten/belediyeden herhangi bir sosyal yardım alanların oranı %20,2 olup ailesi şimdiye kadar devletten/belediyeden herhangi bir sosyal yardım alanların oranı %8,4'dir. Öğrencilerin küçük bir oranı kendisi ya da ailesi herhangi bir kurumdan yardım almışlardır. Sosyal yardım alma gereksinimi duyduklarında hangi kurumlara başvuruda bulunabileceğini bilenlerin oranı ise %56,2'dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %43,8 ile yarıya yakını sosyal yardıma ihtiyaç duyduklarında hangi kuruma başvuruda bulunabileceği hakkında bilgi sahibi değildir. Bu bağlamda sosyal yardımlar konusunda vatandaşların bilgilendirilmesi önem arz etmektedir.

Tablo 38'e göre; başkalarının maddi sıkıntılarıyla ilgilenenlerin oranı %81,2, başka insanlara yapılan haksızlığı kendisine yapılmış gibi algılayanların oranı ise %91,7'dir. Sadece kendisini ilgilendiren adil uygulamalarla ilgilenenlerin oranı %12,1 olup

toplumsal sorunlarla ilgilenenlerin oranı ise %93,6'dır. Araştırmaya katılanların ağırlıklı çoğunluğunun sosyal olaylara karşı duyarlı ve ilgili olduğu söylenebilir.

Tablo 38'e göre; sosyal hayatlarında cinsiyet ayrımcılığına uğramış olanların oranı %56,7, kendi seçimlerini özgürce yapabilenlerin oranı ise %74,7'dir. Araştırmaya katılanların yarısından çoğu daha önce en az bir kez cinsiyet ayrımcılığına uğramıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu ise seçimlerini özgürce yapabildiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 38'e göre; maddi imkanlarının yeterli olduğu varsayıldığında özel bir üniversitede okumak isteyenlerin oranı %27,1'dir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu öğrenim görmekte oldukları devlet üniversitesinden memnundurlar. Sosyal hayatlarında aileleriyle birlikte oturdukları şehirden dolayı olumsuz bir tutumla karşılaşanların oranı %16,7 olup katılımcıların büyük bir kısmı ailesiyle birlikte yaşadıkları şehirden dolayı olumsuz bir tutumla karşılaşmamışlardır.

Tablo 39: Anket Formu C Grubu Analizi

	Hiç/Yok		Az		Fikrim yok		Fazla		Çok fazla	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Mezun olunca iş bulma imkanınızın ne ölçüde olduğunu düşünüyorsunuz?	23	5,5	124	29,6	98	23,4	144	34,4	30	7,2
Burs/kredi dahil aylık geliriniz temel ihtiyaçlarınızı (beslenme, barınma, giyinme, eğitim masrafları) karşılamaya ne ölçüde yetiyor?	37	8,9	187	45,0	55	13,2	104	25,0	33	7,9
Özel hastaneler ne ölçüde gereklidir?	38	9,1	74	17,7	111	26,6	138	33,0	57	13,6
Özel okulları ne ölçüde gerekli buluyorsunuz?	105	25,2	141	33,8	81	19,4	62	14,9	28	6,7
Sizce ülkemizde gelir dağılımı ne ölçüdedir?	271	65,3	121	29,2	13	3,1	4	1,0	6	1,4
Sizce ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği ne ölçüdedir?	234	56,7	143	34,6	21	5,1	13	3,1	2	0,5
Sizce ülkemizde işe alınma konusunda gerekli yeterliliğe sahip herkesin fırsat eşitliği ne ölçüdedir?	209	49,9	180	43,0	24	5,7	4	1,0	2	0,5
Sizce ülkemizde cinsiyet ayrımcılığı ne ölçüdedir?	28	6,7	37	8,8	29	6,9	150	35,8	175	41,8
Sizce ülkemizde düşünce özgürlüğü ne ölçüdedir?	158	37,7%	192	45,8%	30	7,2%	28	6,7%	11	2,6%

Tablo 39'a göre; "Mezun olunca iş bulma imkanınızın ne ölçüde olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna hiç/yok yanıtı veren öğrencilerin oranı %5,5, az yanıtı veren öğrencilerin oranı %29,6 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı ise %23,4'tür. "Mezun olunca iş bulma imkanınızın ne ölçüde olduğunu düşünüyorsunuz?"

sorusuna fazla yanıtı veren öğrencilerin oranı %34,4 olup çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı ise %7,2'dir. Katılımcıların en yüksek oranı mezun olunca iş bulma imkanlarının fazla olduğunu düşünmekte olup mezun olunca iş bulma imkanlarının az olduğunu düşünen katılımcılar ikinci sırada yer almaktadır. Mezun olunca iş bulma imkanlarının ne ölçüde olduğuyla ilgili fikri olmadığını belirten öğrenciler üçüncü sırada yer almaktadır. Mezun olunca iş bulma imkanlarının çok fazla olduğunu düşünen öğrenciler dördüncü sırayı oluşturmaktadır. En son sırada ise mezun olunca iş bulma imkanlarının hiç olmadığını düşünen katılımcılar yer almaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı ($\%34,4 + \%7,2 = \%41,6$) mezun olunca iş bulma konusunda umutludurlar.

Tablo 39'a göre "Burs/kredi dahil aylık geliriniz temel ihtiyaçlarınızı (beslenme, barınma, giyinme, eğitim masrafları) karşılamaya ne ölçüde yetiyor?" sorusuna hiç/yok cevabı veren öğrencilerin oranı %8,9, az cevabı veren öğrencilerin oranı %45 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı ise %13,2'dir. "Burs/kredi dahil aylık geliriniz temel ihtiyaçlarınızı (beslenme, barınma, giyinme, eğitim masrafları) karşılamaya ne ölçüde yetiyor?" sorusuna fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %25 olup çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı ise %7,9'dur. Katılımcıların en yüksek oranı aylık gelirlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamaya az yettiğini ifade etmekte olup aylık gelirlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamaya fazla yettiğini ifade eden katılımcılar ikinci sırada yer almaktadır. Aylık gelirlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetip yetmediği konusunda fikri olmayan öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Aylık gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamaya hiç yetmediğini belirten öğrenciler dördüncü sırada yer almakta olup aylık gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamaya çok fazla yettiğini ifade eden öğrenciler son sırada yer almaktadır. Öğrencilerin yarısından fazlası ($\%8,9 + \%45 = \%53,9$) burs/kredi dahil aylık gelirlerinin temel ihtiyaçlarını (beslenme, barınma, giyinme, eğitim masrafları) karşılamaya yetmediğini ifade etmiştir.

Tablo 39'a göre "Özel hastaneler ne ölçüde gereklidir?" sorusuna hiç/yok cevabı veren öğrencilerin oranı %9,1, az cevabı veren öğrencilerin oranı %17,7 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %26,6'dır. "Özel hastaneler ne ölçüde gereklidir?" sorusuna fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %33, çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı ise %13,6'dır. Araştırmaya katılan öğrencilerin en yüksek oranı özel hastaneleri fazla

derecede gerekli görmektedir. Özel hastanelerin gerekli olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayan öğrenciler ikinci büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Özel hastaneleri az derecede gerekli gören öğrenciler üçüncü sırada yer almakta olup özel hastaneleri çok fazla derecede gerekli gören katılımcılar dördüncü sırada yer almaktadır. Özel hastanelerin hiç gerekli olmadığını düşünen öğrenciler son sırada yer almaktadır. Katılımcıların yarıya yakını (%33,0+%13,6=%46,6) özel hastanelerin gerekli olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin önemli bir kısmının özel hastanelerin varlığını sosyal adaletsizlik olarak görmediklerini söyleyebiliriz.

Tablo 39'a göre "Özel okulları ne ölçüde gerekli buluyorsunuz?" sorusuna hiç/yok cevabı veren öğrencilerin oranı %25,2, az cevabı veren öğrencilerin oranı %33,8 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %19,4'tür. "Özel okulları ne ölçüde gerekli buluyorsunuz?" sorusuna fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %14,9 olup çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı ise %6,7'dir. Özel okulları az derecede gerekli gören öğrenciler ilk sırada yer almakta olup özel okulları hiç gerekli görmeyenler ikinci sırada yer almaktadır. Özel okulların gerekli olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayanlar üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Özel okulların fazla derecede gerekli olduğunu düşünen öğrenciler dördüncü sırada yer almakta olup özel okulların çok fazla gerekli olduğunu söyleyen katılımcılar en son sırada yer almaktadır. Öğrencilerin yarısından fazlası (%33,8+%25,2=%59) özel okulları fazla gerekli görmemektedir. Barry'e (2017) göre özel hastaneler özel okullar kadar sosyal adaletsizlik sorunu oluşturmamaktadırlar. Çünkü bireyler paralarını pahalı tatiller yerine yurt dışında tedavi olmak için kullanabilir. Fakat özel okullar iyi işlere sahip olabilmek için eşitsiz bir durum yaratmaktadırlar. Araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmının Barry'e benzer şekilde düşündükleri söylenebilir.

Tablo 39'a göre "Sizce ülkemizde gelir dağılımı eşitliği ne ölçüdedir?" sorusuna hiç/yok yanıtı veren öğrencilerin oranı %65,3, yanıtı veren öğrencilerin oranı %29,2 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %3,1'dir. "Sizce ülkemizde gelir dağılımı eşitliği ne ölçüdedir?" sorusuna fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %1, çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %1,4'tür. Gelir dağılımı eşitliğinin hiç olmadığını ifade eden öğrenciler birinci sırada yer almakta olup gelir dağılımı eşitliğinin az olduğunu belirten öğrenciler ise ikinci sırada yer almaktadır. Gelir dağılımı eşitliği

konusunda fikri olmadığını belirten katılımcılar üçüncü sırada yer almakta olup gelir dağılımı eşitliğinin çok fazla olduğunu düşünen öğrenciler %1,4 ile dördüncü sırada yer almaktadır. En son sırada ise gelir dağılımı eşitliğinin fazla olduğunu düşünen öğrenciler yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir oranı (%65,3+%29,2=%94,5) gelir dağılımı eşitliğinin yeterli olmadığını düşünmektedirler. Kaynak dağılımının daha adilane bir şekilde gerçekleşmesi için yasal düzenlemelerin yapılması gerekliliği yapılan çalışmada tekrar ortaya konmuştur.

Tablo 39'a göre "Sizce ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği ne ölçüdedir?" sorusuna hiç/yok cevabı verenlerin oranı %56,7, az cevabı verenlerin oranı %34,6 olup fikri olmadığını belirtenlerin oranı %5,1'dir. "Sizce ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği ne ölçüdedir?" sorusuna fazla cevabı verenlerin oranı %3,1, çok fazla cevabı verenlerin oranı %0,5'tir. Çalışmaya katılanlar arasında ilk sırayı eğitimde fırsat eşitliğinin hiç olmadığını ifade eden öğrenciler oluşturmakta olup eğitimde fırsat eşitliğinin az olduğunu ifade eden katılımcılar ikinci sırada yer almaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayan katılımcılar üçüncü sırada yer almaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin fazla olduğunu düşünen öğrenciler dördüncü sırada yer almakta olup eğitimde fırsat eşitliğinin çok fazla olduğunu düşünen katılımcılar en son sırada yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir oranı (%56,7+%34,6=%91,3) eğitimde fırsat eşitliğinin yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması bugünü ve geleceği etkileyen çok önemli bir sosyal adaletsizlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel okullar ve devlet okulları arasındaki fiziksel koşulların ve sosyal imkanların benzer şekilde sağlanmaya çalışılması eğitimde fırsat eşitliği için gerekli görülmektedir.

Tablo 39'a göre "Sizce ülkemizde işe alınma konusunda gerekli yeterliliğe sahip herkesin fırsat eşitliği ne ölçüdedir?" sorusuna hiç/yok yanıtı veren öğrencilerin oranı %49,9, az yanıtı veren öğrencilerin oranı %43 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %5,7'dir. "Sizce ülkemizde işe alınma konusunda gerekli yeterliliğe sahip herkesin fırsat eşitliği ne ölçüdedir?" sorusuna fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %1, çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %0,5'tir. Araştırmaya katılan öğrenciler arasında en büyük katılımcı grubunu işe girme konusunda fırsat eşitliğinin hiç olmadığını ifade eden katılımcılar oluşturmaktadır. İşe alınma konusunda fırsat

eşitliğinin az olduğunu düşünen katılımcılar ikinci sırada yer almaktadır. İş sahibi olma konusunda fırsat eşitliğinin olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayan öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. İşe alınma konusunda fırsat eşitliğinin fazla olduğunu düşünen öğrenciler dördüncü sırada yer almakta olup çok fazla olduğunu düşünen öğrenciler en son sırada yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir kısmı (%49,9+%43=%92,9) işe alınma konusunda gerekli yeterliliğe sahip herkesin fırsat eşitliğine sahip olduğu konusunda olumsuz düşüncelere sahiptir. Kamunun herkese eşit olarak açık olması, işe alımlarda objektif kriterlerin var olması sosyal adalet açısından çok önemlidir.

Tablo 39'a göre "Sizce ülkemizde cinsiyet ayrımcılığı ne ölçüdedir?" sorusuna hiç/yok cevabı veren öğrencilerin oranı %6,7, az cevabı veren öğrencilerin oranı %8,8 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %6,9'dur. "Sizce ülkemizde cinsiyet ayrımcılığı ne ölçüdedir?" sorusuna fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %35,8, çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %41,8'tir. Katılımcıların %41,8 ile en yüksek oranı cinsiyet ayrımcılığının çok fazla olduğunu ifade etmiş olup cinsiyet ayrımcılığının fazla olduğunu belirten katılımcılar ise %35,8 ile ikinci sırada yer almaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının az olduğunu düşünen katılımcılar %8,8 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayan katılımcılar %6,9 ile dördüncü sırada yer almaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının hiç olmadığını düşünen katılımcılar %6,7 ile en son sırada yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%35,8+%41,8=%77,6) cinsiyet ayrımcılığının olduğunu düşünmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı daha çok kadınları etkileyen bir sosyal sorun olsa da erkekler için de önemli bir sosyal problem olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal ve ekonomik hayatta ortaya çıkabilecek cinsiyet ayrımcılığı problemleri için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Tablo 39'a göre "Sizce ülkemizde düşünce özgürlüğü ne ölçüdedir?" sorusuna hiç/yok yanıtı veren öğrencilerin oranı %37,7, az yanıtı veren öğrencilerin oranı %45,8 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı ise %7,2'dir. "Sizce ülkemizde düşünce özgürlüğü ne ölçüdedir?" sorusuna fazla cevabı veren öğrencilerin oranı %6,7, çok fazla cevabı veren öğrencilerin oranı ise %2,6'dır. Çalışmaya katılan öğrencilerin en yüksek oranı düşünce özgürlüğünün az olduğunu ifade etmiş olup düşünce özgürlüğünün hiç

olmadığını ifade eden katılımcılar ikinci sırada yer almaktadır. Düşünce özgürlüğünün olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayan öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Düşünce özgürlüğünün fazla olduğunu düşünen öğrenciler dördüncü sırada yer almakta olup düşünce özgürlüğünün çok fazla olduğunu düşünen öğrenciler en son sırada yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük kısmı (%37,7+%45,8=%83,5) düşünce özgürlüğü olduğu konusunda olumsuz düşünceye sahiptir. Toplumların ilerlemesi ve gelişmesi ancak düşünce özgürlüğünün olmasıyla mümkündür. Burada önemli olan husus düşünce özgürlüğünün ifade özgürlüğüyle birlikte sağlanabilmesidir.

Tablo 40: Anket formu D Grubu Analizi

	Tamamen katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Tamamen katılıyorum	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Asgari ücret miktarı vatandaşların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri için yeterlidir.	272	64,9	107	25,5	18	4,3	11	2,6	11	2,6
Asgari ücret miktarı sosyal adaletin sağlanması için yeterli seviyededir.	261	62,1	125	29,8	10	2,4	12	2,9	12	2,9
Sosyal ve ekonomik hayatta kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanınmaktadır.	104	25,1	157	37,9	64	15,5	59	14,3	30	7,2
Çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması, kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilemektedir.	99	23,7	105	25,1	114	27,3	52	12,4	48	11,5
Kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması erkekler aleyhine eşitsizlik yaratmaktadır.	89	21,3	114	27,3	90	21,5	82	19,6	43	10,3
KPSS’de öğretmen adayları için mülakat şartının getirilmesi öznel değerlendirmelere neden olmaktadır.	46	11,2	36	8,8	70	17,1	101	24,6	157	38,3
En düşük işsizlik maaşı baz alındığında işsizlik maaşı vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlayacak miktardadır.	249	59,6	90	21,5	52	12,4	21	5,0	6	1,4

Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır	160	38,2	103	24,6	62	14,8	67	16,0	27	6,4
Vergiler insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınmaktadır.	209	49,9	95	22,7	51	12,2	30	7,2	34	8,1
Emekli maaşları emeklilerin geçimini sağlayacak düzeydedir.	240	57,3	96	22,9	53	12,6	18	4,3	12	2,9
Kadınlar çalışma hayatına aktif olarak katılmalıdır.	17	4,1	20	4,8	16	3,8	64	15,3	300	71,9
Erkekler ev içi sorumlulukları kadınlarla eşit olarak paylaşmalıdır.	18	4,3	21	5,0	24	5,7	70	16,7	286	68,3
Devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesi devletin mecburi görevidir.	21	5,0	16	3,8	15	3,6	75	17,9	293	69,8

Tablo 40’a göre; “Asgari ücret miktarı vatandaşların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri için yeterlidir” ifadesine tamamen katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %64,9, katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %25,5 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %4,3’tür. “Asgari ücret miktarı vatandaşların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri için yeterlidir” ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %2,6 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %2,6’dır. Asgari ücretin yeterli olduğu düşüncesine tamamen katılmayanlar en büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Asgari ücretin yeterli olduğuna katılmayan öğrenciler ikinci sırada yer almaktadır. Asgari ücretin yeterli olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayan katılımcılar üçüncü sırada yer almaktadır. Asgari ücretin yeterli olduğu düşüncesine katılanlar dördüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmekte olup asgari ücretin yeterli olduğuna tamamen katılanlar son sırayı paylaşmaktadırlar. Öğrencilerin çok büyük kısmı (%64,9+%25,5=%90,4) asgari ücretin insan onuruna yakışır bir hayat sürmek için yeterli olmadığını düşünmektedir. Asgari ücretin insanca bir yaşam için gerekli olan seviyenin üstüne çekilmesi adına yasal düzenlemeler yapılmalı, bu yasal

düzenlemelerin işverenler tarafından uygulanması hususunda devletin bu konunun takipçisi olması gerekmektedir.

“Asgari ücret miktarı sosyal adaletin sağlanması için yeterli seviyededir” ifadesine tamamen katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %62,1, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %29,8 olup fikri olmadığını belirtenlerin oranı %2,4’tür. “Asgari ücret miktarı sosyal adaletin sağlanması için yeterli seviyededir” ifadesine katıldığını belirtenlerin oranı %2,9 olup tamamen katıldığını belirtenlerin oranı da %2,9’dur. Asgari ücretin sosyal adaletin sağlanması için yeterli olduğu düşüncesine tamamen katılmayanlar en büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadırlar. Asgari ücretin sosyal adaletin sağlanması için yeterli olduğu düşüncesine katılmayanlar ise ikinci büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadırlar. Asgari ücret miktarının sosyal adaletin sağlanması için yeterli olduğu düşüncesine katılanlar üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmekte olup asgari ücretin sosyal adaletin sağlanması için yeterli olduğu düşüncesine tamamen katılan öğrenciler ise dördüncü sırayı paylaşmaktadırlar. Asgari ücretin sosyal adaletin sağlanması için yeterli olup olmadığı konusunda bir fikri olmayanların oranı son sırada yer almaktadır. Öğrencilerin çok büyük oranı (%62,1+%29,8=%91,9) asgari ücret miktarının sosyal adaletin sağlanması için yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu bağlamda mevcut asgari ücretin artırılması gelirin daha adil bir şekilde dağılımının sağlanması için zaruridir.

“Sosyal ve ekonomik hayatta kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanınmaktadır” ifadesine tamamen katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %25,1, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %37,9 olup fikri olmadığını belirtenlerin oranı %15,5’tir. “Sosyal ve ekonomik hayatta kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanınmaktadır” ifadesine katıldığını belirtenlerin oranı %14,3 olup tamamen katıldığını belirtenlerin oranı %7,2’dir. Katılımcıların en yüksek oranı sosyal ve ekonomik hayatta kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanındığı düşüncesine katılmamaktadır. İkinci sırada ise “Sosyal ve ekonomik hayatta kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanınmaktadır” ifadesine tamamen katılmayanlar yer almaktadır. Sosyal ve ekonomik hayatta kadınlara gerçek manada pozitif ayrımcılık tanınıp tanınmadığı konusunda fikri olmayan katılımcılar üçüncü sırada yer almaktadır. Kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanındığı düşüncesine katılan öğrenciler dördüncü sırada yer

almaktadır. Kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanındığı düşüncesine tamamen katılan öğrenciler ise en son sıradadır. Öğrencilerin yarısından fazlası (%25,1+%37,9=%63) kadınlara sosyal ve ekonomik hayatta gerçek anlamda yeterince pozitif ayrımcılık tanınmadığını düşünmektedir. Bu hususta kadınlara tanınan pozitif ayrımcılıkların uygulanması için ilgililerin konunun takipçisi olması gerekmektedir.

“Çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması, kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilemektedir” ifadesine tamamen katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %23,7, katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %25,1 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %27,3’tür. “Çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması, kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilemektedir” ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %12,4 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %11,5’dir. Çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması, kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkileyip etkilemediği hakkında fikir sahibi olmayan öğrenciler birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada ise “Çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması, kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilemektedir” ifadesine katılmayan öğrenciler yer almaktadır. Çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınmasının kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilediği düşüncesine tamamen katılmayan öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmekte olup dördüncü sırayı bu düşünceye katıldığını belirten öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcılar arasında çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınmasının kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilediği düşüncesine tamamen katılan öğrenciler en son sıradadır. Öğrencilerin yarıya yakını (%25,1+%23,7=48,8) iş hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınmasının kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilediği düşüncesini desteklememektedir. Buna karşın iş hayatında kadınlara yasal olarak tanınmış olan doğum izni, süt izni gibi analık haklarının işverenler tarafından kadın işçi çalıştırma konusunda olumsuz yaklaşımlarına neden olabilmektedir. Belli sayının üstünde işçi çalıştıran işyerlerinin belli oranda kadın işçi çalıştırması için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

“Kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması erkekler aleyhine eşitsizlik yaratmaktadır” ifadesine tamamen katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %21,3, katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %27,3 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı

%21,5'tir. "Kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması erkekler aleyhine eşitsizlik yaratmaktadır" ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %19,6 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %10,3'tür. Katılımcıların en büyük oranı pozitif ayrımcılık uygulamalarının erkekleri olumsuz yönde etkilediği düşüncesine katılmamaktadır. Katılımcılar arasında "Kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması erkekler aleyhine eşitsizlik yaratmaktadır" düşüncesine tamamen katılan öğrenciler ise en son sıradadır. Öğrencilerin yarıya yakını (%21,3+%27,3=%48,6) kadınlara pozitif ayrımcılık tanınmasının erkekler aleyhine eşitsizlik oluşturduğu fikrini desteklememektedir.

"KPSS'de öğretmen adayları için mülakat şartının getirilmesi öznel değerlendirmelere neden olmaktadır" ifadesine tamamen katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin oranı %11,2, katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %8,8 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %17,1'dir. "KPSS'de öğretmen adayları için mülakat şartının getirilmesi öznel değerlendirmelere neden olmaktadır" ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %24,6 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %38,3'tür. Katılımcılar arasında KPSS'de öğretmen adayları için mülakat şartının getirilmesinin öznel değerlendirmelere neden olduğu düşüncesine tamamen katılan öğrenciler ilk sırada yer almakta olup bu düşünceye katılan öğrenciler ise ikinci sıradadır. KPSS'de öğretmen adayları için mülakat şartının getirilmesinin öznel değerlendirmelere neden olup olmayacağı konusunda fikir sahibi olmayan öğrenciler üçüncü sırada yer almaktadır. Bu düşünceye tamamen katılmayan öğrenciler dördüncü sırada yer almakta olup bu düşünceye katılmayanlar ise en son sırada yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%24,6+%38,3=%62,9) Kamu Personeli Seçme Sınavı'nda öğretmen adayları için mülakat şartının getirilmesinin öznel değerlendirmelere neden olacağı düşüncesine sahiptirler. Dolayısıyla Kamu Personeli Seçme Sınavı'ndaki mülakatların subjektif değerlendirmelerden uzak olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

"En düşük işsizlik maaşı baz alındığında işsizlik maaşı vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlayacak miktardadır" ifadesine tamamen katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin miktarı %59,6, katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin miktarı %21,5 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %12,4'tür. "En düşük işsizlik maaşı baz

alındığında işsizlik maaşı vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlayacak miktardadır” ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %5 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %1,4’tür. “İşsizlik maaşı vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlayacak miktardadır” düşüncesine tamamen katılmayan öğrenciler birinci sırada yer almaktadır. İkinci en büyük katılımcı grubunu işsizlik maaşının yeterli olduğu düşüncesine katılmayanlar oluşturmaktadır. Üçüncü büyük katılımcı grubunu ise işsizlik maaşının işsiz kalınan dönem boyunca geçinmeye yetip yetmediği hakkında fikri olmayan öğrenciler oluşturmaktadır. Dördüncü sırayı işsizlik maaşının vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlayacak miktarda olduğu düşüncesine katılanlar oluşturmaktadır. En son sırada ise işsizlik maaşının vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerine yetecek miktarda olduğu fikrine tamamen katılan öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%59,6+%21,5=%81,1) işsizlik maaşının işsiz kalınan zaman boyunca geçinmelerini sağlayacak düzeyde yeterli olmadığını ifade etmektedir. İşsizlik maaşı miktarının vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyeye çıkarılması gerekliliği konusu önemini korumaktadır.

“Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır” ifadesine tamamen katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %38,2, katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %24,6 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %14,8’dir. “Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır” ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %16 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %6,4’tür. “Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır” ifadesine tamamen katılmayan öğrenciler en büyük katılımcı grubunu oluşturmakta olup ikinci büyük katılımcı grubunu bu düşünceye katılmayan öğrenciler oluşturmaktadır. “Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır” düşüncesine katılan öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Dördüncü büyük katılımcı grubunu “Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır” düşüncesi hakkında fikir sahibi olmayan öğrenciler oluşturmaktadır. En son sırayı ise “Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır” ifadesine tamamen katılan öğrenciler meydana getirmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%38,2+%24,6=62,8) “Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır” düşüncesini desteklememektedir. İşsizlik dünyadaki birçok ülkenin olduğu gibi Türkiye’nin de en önemli problemlerinden biridir.

Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler kadar işsizlik gelişmiş ülkeler için de büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu bağlamda büyümenin istihdamla paralel bir şekilde gerçekleşmesi gerektiği düşüncesi önem kazanmaktadır.

“Vergiler insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınmaktadır” ifadesine tamamen katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin oranı %49,9, katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin oranı %22,7 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %12,2’dir. Katıldığını belirten öğrencilerin oranı %7,2 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %8,1’dir. “Vergiler insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınmaktadır” düşüncesine tamamen katılmayan öğrenciler birinci sırada yer almakta olup bu düşünceye katılmayan öğrenciler ise ikinci sırada yer almaktadır. Vergilerin insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınıp alınmadığı hakkında fikir sahibi olmayan öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Dördüncü sırayı “Vergiler insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınmaktadır” ifadesine tamamen katılan öğrenciler oluşturmuş olup bu düşünceye katılan öğrenciler ise en son sırada yer almaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%49,9+%22,7=%72,6) vergilerin insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınmadığını düşünmektedirler. Yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin vergi adaletinin sağlanamadığı yönünde düşünceye sahip olduğu görülmüştür. Vergi adaletinin sağlanması konusunda sosyal devlete önemli bir görev düşmektedir. Bu hususta vatandaşların gelirlerini doğru olarak beyan etmeleri vergi adaletinin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

“Emekli maaşları emeklilerin geçimini sağlayacak düzeydedir” ifadesine tamamen katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin oranı %57,3, katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin oranı %22,9 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %12,6’dir. Katıldığını belirten öğrencilerin oranı %4,3 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %2,9’dur. “Emekli maaşları emeklilerin geçimini sağlayacak düzeydedir” düşüncesine tamamen katılmayan öğrenciler ilk sırada yer almakta olup bu düşünceye katılmayan öğrenciler ise ikinci sırada yer almaktadır. Emekli maaşlarının emeklilerin geçimini sağlayacak seviyede olup olmadığıyla ilgili fikir sahibi olmayanlar üçüncü sırayı meydana getirmektedir. “Emekli maaşları emeklilerin geçimini sağlayacak düzeydedir” düşüncesine katıldığını belirten öğrenciler dördüncü sırayı oluşturup bu düşünceye tamamen katılan öğrenciler ise en son sıradadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çok yüksek bir oranı (%57,3+%22,9=%80,2) emekli maaşlarının yeterli olmadığını ifade etmişler. En düşük emekli maaşı miktarının insan onuruna yakışır yaşam seviyesine getirilmesi konusu yaşlıların yaşam kalitelerini arttıracaktır.

“Kadınlar çalışma hayatına aktif olarak katılmalıdır” ifadesine tamamen katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin oranı %4,1, katılmıyorum yanıtı veren öğrencilerin oranı %4,8 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %3,8’dir. Katıldığını belirten öğrencilerin oranı %15,3 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %71,9’dur. “Kadınlar çalışma hayatına aktif olarak katılmalıdır” düşüncesine tamamen katılan öğrenciler ilk sırada yer almakta olup ikinci sırayı ise bu düşünceye katılan öğrenciler oluşturmaktadır. Üçüncü sırayı “Kadınlar çalışma hayatına aktif olarak katılmalıdır” düşüncesine katılmayan öğrenciler oluşturmakta olup dördüncü sırayı ise bu düşünceye tamamen katılmayan öğrenciler meydana getirmektedir. Kadınların iş hayatına aktif olarak katılıp katılmaması gerektiği konusunda fikir sahibi olmayan öğrenciler en son sırada yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin çok büyük oranı (%71,9+%15,3=%87,2) kadınların çalışma hayatında aktif olarak rol almasını desteklemektedir.

“Erkekler ev içi sorumlulukları kadınlarla eşit olarak paylaşmalıdır” ifadesine tamamen katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %4,3, katılmıyorum cevabı veren öğrencilerin oranı %5 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %5,7’dir. “Erkekler ev içi sorumlulukları kadınlarla eşit olarak paylaşmalıdır” ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %16,7 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %68,3’tür. Çalışmaya katılan öğrenciler arasında birinci sırayı “Erkekler ev içi sorumlulukları kadınlarla eşit olarak paylaşmalıdır” düşüncesini tamamen katılanlar meydana getirmekte olup bu düşünceye katılanlar ise ikinci büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Erkeklerin ev içi sorumlulukları kadınlarla eşit olarak paylaşım paylaşmamaları gerektiği konusunda fikir sahibi olmayan katılımcılar üçüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Dördüncü büyük katılımcı grubunu “Erkekler ev içi sorumlulukları kadınlarla eşit olarak paylaşmalıdır” düşüncesine katılmayan öğrenciler meydana getirmekte olup en son sırayı ise bu düşünceye tamamen katılmayan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan

öğrencilerin büyük çoğunluğu (68,3+%16,7=%85) erkekler ve kadınların ev içi sorumlulukları eşit olarak bölüşmesi konusunda olumlu tutuma sahiptir.

“Devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesi devletin mecburi görevidir” ifadesine tamamen katılmayan öğrencilerin oranı %5, katılmayan öğrencilerin oranı %3,8 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %3,6’dır. “Devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesi devletin mecburi görevidir” ifadesine katıldığını belirten öğrencilerin oranı %17,9 olup tamamen katıldığını belirten öğrencilerin oranı %69,8’dir. Araştırmaya katılan öğrenciler arasında devletin muhtaç kişilere yardım etmesini devletin zorunlu görevi olduğuna tamamen katılanlar ilk sırada yer almakta olup bu düşünceye katılanlar ise ikinci büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. Devletin muhtaç kişilere yardım etmesini devletin zorunlu görevi olduğuna tamamen katılmayan öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu oluşturmakta olup bu düşünceye katılmayan katılımcılar dördüncü büyük katılımcı grubunu meydana getirmektedir. En son sırayı ise devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesini devletin mecburi görevi olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmayan katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%69,8+%17,9=87,7) devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesini devletin zorunlu görevi olarak görmektedir. Dolayısıyla araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal devlet algısının yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 41: Anket formu E Grubu Analizi

	Çok kötü		Kötü		Fikrim yok		İyi		Çok iyi	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sizce ülkemizde yaşlıların yaşam kaliteleri ne düzeydedir?	81	19,3	171	40,7	97	23,1	59	14,0	12	2,9
Sizce ülkemizde engellilerin yaşam kaliteleri ne düzeydedir?	136	32,4	191	45,5	63	15,0	29	6,9	1	0,2
Sizce ülkemizde sağlık hizmetleri ne düzeydedir?	72	17,1	150	35,7	66	15,7	124	29,5	8	1,9
Sizce ülkemizde eğitim hizmetleri ne düzeydedir?	167	39,8	194	46,2	33	7,9	26	6,2	0	0,0
Sizce ülkemizde yaşlı bakım hizmetleri ne düzeydedir?	68	16,2	112	26,7	175	41,7	60	14,3	5	1,2
Sizce ülkemizde engelli bakım hizmetleri ne düzeydedir?	90	21,4	119	28,3	163	38,8	45	10,7	3	0,7
Sizce ülkemizde eğitim kalitesi ne düzeydedir?	208	49,5	170	40,5	29	6,9	10	2,4	3	0,7

Tablo 41'e göre "Sizce ülkemizde yaşlıların yaşam kaliteleri ne düzeydedir?" sorusuna çok kötü yanıtı veren öğrencilerin oranı %19,3, kötü yanıtı veren öğrencilerin oranı

%40,7 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %23,1'dir. "Sizce ülkemizde yaşlıların yaşam kaliteleri ne düzeydedir?" sorusuna iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %14 olup çok iyi cevabı veren öğrencilerin oranı %2,9'dur. Katılımcılar arasında yaşlıların yaşam kalitelerinin kötü olduğunu düşünen öğrenciler en büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadır. İkinci en büyük katılımcı grubunu yaşlıların yaşam kalitelerinin ne düzeyde olduğuyla ilgili fikir sahibi olmayan öğrenciler meydana getirmektedir. Yaşlıların yaşam kalitelerinin çok kötü olduğunu düşünen öğrenciler üçüncü büyük katılımcı grubunu oluşturmakta olup dördüncü katılımcı grubunu yaşlıların yaşam kalitelerinin iyi olduğunu düşünen öğrenciler oluşturmaktadır. En son sırada ise yaşlıların yaşam kalitesinin çok iyi olduğunu düşünen katılımcılar yer almaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu (%40,7+%19,3=%60) yaşlıların yaşam kalitesinin iyi olmadığını yönünde düşünceye sahiptir. Bu hususta yaşlıların yaşam kalitelerinin artırılması için öncelikli olarak emekli maaşlarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

"Sizce ülkemizde engellilerin yaşam kaliteleri ne düzeydedir?" sorusuna çok kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %32,4, kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %45,5 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %15'dir. "Sizce ülkemizde engellilerin yaşam kaliteleri ne düzeydedir?" sorusuna iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %6,9 olup çok iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %0,2'dir. Katılımcılar arasında engellilerin yaşam kalitelerinin kötü olduğunu düşünen katılımcılar en yüksek orana sahip olup engellilerin yaşam kalitelerinin çok kötü olduğunu belirten katılımcılar ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü büyük katılımcı grubunu engellilerin yaşam kalitelerinin seviyesiyle ilgili fikir sahibi olmayan katılımcılar oluşturmakta olup dördüncü büyük katılımcı grubunu engellilerin yaşam kalitelerinin iyi olduğunu düşünen katılımcılar meydana getirmektedir. Engellilerin yaşam kalitesinin çok iyi olduğunu düşünen öğrenciler en son sırada yer almaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%32,4+%45,5=%77,9) engellilerin yaşam kalitelerinin iyi olmadığını düşünmektedir.

1976 yılında çıkarılan 2022 sayılı kanun uyarınca gerekli şartları sağlayan engellilere engelli aylığı bağlanmıştır. 2007 yılında uygulamaya konulan evde bakım aylığı ile engellilerin kurum bakımı yerine evde yakın akrabaları tarafından bakımı desteklenmiştir. Evde bakım aylığı engellilerin yaşam kalitelerini iyileştiren bir uygulama olup sosyal devlet konusunda atılmış önemli bir adımdır. Son yıllarda

engellilere yönelik iyileştirici birçok düzenleme yapılmakla birlikte engellilerin yaşam kalitelerinin AB ülkelerinin seviyesine çıkarılması için atılması gereken birçok adım bulunmaktadır.

“Sizce ülkemizde sağlık hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna çok kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %17,1, kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %35,7 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %15,7’dir. “Sizce ülkemizde sağlık hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %29,5 olup çok iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %1,9’dur. Katılımcılar arasında sağlık hizmetlerinin kötü olduğunu düşünen katılımcılar en yüksek orana sahip olup ikinci büyük katılımcı grubunu sağlık hizmetlerinin iyi olduğunu düşünen katılımcılar oluşturmaktadır. Üçüncü en büyük katılımcı grubunu sağlık hizmetlerinin çok kötü olduğunu düşünen öğrenciler meydana getirmekte olup sağlık hizmetlerinin seviyesiyle ilgili fikir sahibi olmayan öğrenciler dördüncü büyük katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Öğrenciler arasında sağlık hizmetlerinin çok iyi olduğunu düşünen katılımcılar en son sırada yer almaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yarısından fazlası (%17,1+%35,7=%52,8) sağlık hizmetlerinin yeterli seviyede olmadığını düşünmektedir. Sağlık hizmetleri konusunda son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmaktadır ve bu durum sosyal devlet adına sevindiricidir. Öte yandan sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için atılması gereken adımlar bulunmaktadır.

“Sizce ülkemizde eğitim hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna çok kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %39,8, kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %46,2 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %7,9’dur. “Sizce ülkemizde eğitim hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %6,2 olup çok iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %0’dır. Katılımcılar arasında eğitim hizmetlerinin kötü olduğunu ifade eden öğrenciler en yüksek orana sahiptir. İkinci büyük katılımcı grubunu eğitim hizmetlerinin çok kötü olduğunu düşünen öğrenciler meydana getirmekte olup üçüncü büyük katılımcı grubunu eğitim hizmetlerinin kalitesiyle ilgili fikir sahibi olmayan öğrenciler meydana getirmektedir. Dördüncü büyük katılımcı grubunu eğitim hizmetlerinin kalitesinin iyi olduğunu düşünen katılımcılar oluşturmakta olup en son sırada ise eğitim hizmetlerinin kalitesinin çok iyi olduğunu düşünen öğrenciler meydana getirmektedir. Öğrencilerin hiçbirinin eğitim hizmetlerinin çok iyi olduğunu ifade

etmemiş olması araştırma sonuçları açısından çarpıcıdır. Araştırma sonucunda öğrencilerin çok yüksek oranı (%39,8+%46,2=%86) eğitim hizmetlerinin kalitesinin iyi olmadığını düşünmektedir. Eğitim hizmetlerinin hem nitelik hem de nicelik olarak artırılması hususu gençlerin geleceği için büyük önem arz etmektedir.

“Sizce ülkemizde yaşlı bakım hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna çok kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %16,2, kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %26,7 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %41,7’dir. “Sizce ülkemizde yaşlı bakım hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %14,3 olup çok iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %1,2’dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin en yüksek oranı yaşlı bakım hizmetlerinin ne düzeyde olduğuyula ilgili bilgi sahibi değildir. İkinci en büyük katılımcı grubunu yaşlı hizmetlerinin kalitesinin kötü olduğunu düşünen öğrenciler meydana getirmekte olup üçüncü büyük katılımcı grubunu çok kötü olduğunu düşünen öğrenciler oluşturmaktadır. Yaşlı bakım hizmetlerinin kalitesinin iyi olduğunu düşünen öğrenciler dördüncü büyük katılımcı grubunu oluşturmakta olup yaşlı bakım hizmetlerinin çok iyi olduğunu ifade eden katılımcılar en son sırada yer almaktadır. Çalışma sonucunda öğrencilerin yarıya yakını (%16,2+%26,7=%42,9) yaşlı bakım hizmetlerinin seviyesini yeterli bulmamışlardır. Buna karşın öğrencilerin %41,7 gibi yüksek bir oranı yaşlı bakım hizmetlerinin seviyesiyle ilgili bilgi sahibi değildir.

“Sizce ülkemizde engelli bakım hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna çok kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %21,4, kötü cevabı veren öğrencilerin oranı %28,3 olup fikri olmadığını belirten öğrencilerin oranı %38,8’dir. “Sizce ülkemizde engelli bakım hizmetleri ne düzeydedir?” sorusuna iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %10,7 olup çok iyi yanıtı veren öğrencilerin oranı %0,7’dir. Çalışmaya katılan öğrencilerin en yüksek oranı engelli bakım hizmetlerinin ne düzeyde olduğuyula ilgili bilgi sahibi değildir. İkinci büyük katılımcı grubunu engelli bakım hizmetlerinin kötü olduğunu düşünen öğrenciler meydana getirmekte olup üçüncü büyük katılımcı grubunu engelli bakım hizmetlerinin çok kötü olduğunu düşünen öğrenciler oluşturmaktadır. Dördüncü büyük katılımcı grubunu engelli bakım hizmetlerinin iyi olduğunu düşünen öğrenciler oluşturmakta olup engelli bakım hizmetlerinin çok iyi olduğunu ifade eden katılımcılar en son sırada yer almaktadır.

“Sizce ülkemizde eğitim kalitesi ne düzeydedir?” sorusuna çok kötü cevabı verenlerin oranı %49,5, kötü cevabı verenlerin oranı %40,5 olup fikri olmadığını belirtenlerin oranı %6,9’dur. İyi olduğunu belirtenlerin oranı %2,4 olup çok iyi olduğunu belirtenlerin oranı %0,7’dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %49,5 ile yarıya yakını eğitim kalitesinin çok kötü olduğunu ifade etmiş olup eğitim kalitesinin kötü olduğunu düşünen öğrenciler %40,5 ile ikinci sırada yer almaktadır. Eğitim kalitesinin çok iyi olduğunu ifade eden katılımcılar %0,7 ile son sırada yer almaktadır.

Tablo 42: Anket formu F Grubu Analizi

	Devletin görevi		Hayırseverlik	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gıda yardımları	352	83,8	68	16,2
Yakacak yardımları	352	83,8	68	16,2
Doğum yardımları	365	86,9	55	13,1
Ücretsiz ders kitabı	400	95,2	20	4,8
Ücretsiz sağlık sigortası	406	96,7	14	3,3
Aşevleri	317	75,5	102	24,3
Yaşlı yardımları	371	88,3	49	11,7
Engelli yardımları	405	96,4	15	3,6
Öksüz ve yetim yardımları	391	93,1	28	6,7
Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar	337	80,2	83	19,8
Muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar	380	90,5	40	9,5

Tablo 42’ye göre gıda, yakacak ve yaşlı yardımlarını devletin görevi olarak gören öğrencilerin oranı %83,8, hayırseverlik olarak görenlerin oranı ise %16,2’dir. Doğum yardımları %86,9, ücretsiz ders kitabı %95,2, ücretsiz sağlık sigortası %96,7, aşevleri %75,5, engelli yardımları %96,4, öksüz ve yetim yardımları %93,1, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar %80,2, muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar ise %90,5 düzeyinde devletin görevi olarak görülmektedir. Araştırma sonucunu göre öğrencilerin büyük çoğunluğu adı geçen yardımları devletin görevi olarak görmektedir.

3.2.1. Birinci Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 1.1: Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal devlet anlayışları/algıları hayırseverlikten sosyal sorumluluğa dönüşmektedir.

Öğrencilerin sosyal devlet algılarının sınıflara göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir.

Tablo 43: Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki

Sınıf düzeyi	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
1.Sınıf	88	2,22	0,29	0,428	0,028*
2.Sınıf	102	2,14	0,19		
3.Sınıf	91	2,10	0,28		
4.Sınıf	91	2,14	0,18		
Lisansüstü	48	2,08	0,24		
Toplam	420	2,13	0,24		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 43) öğrencilerin sosyal devlet algıları sınıflara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Farklılığın hangi sınıftan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçları incelendiğinde birinci sınıfların sosyal devlet algısının lisansüstü öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür.

Hipotez 1.2: Öğrencilerin yetiştiği şehir ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Büyükşehir belediyesi olmayan illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir belediyesi olan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla devletin yapmakta olduğu sosyal yardımları hayırseverlik olarak değerlendirmektedirler.

Öğrencilerin sosyal devlet algılarının yetiştiği şehre göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 44: Öğrencilerin Yetiştığı Şehir ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki

Yetiştikleri yer	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Büyükşehir	347	2,14	0,24	1,962	0,142
Büyükşehir olmayan	64	2,08	0,22		
Yurtdışı	9	2,08	0,20		
Toplam	420	2,13	0,24		

Tablo 44'e göre sosyal devlet algısı yaşanan yere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı yerlerde yetişen kişilerin sosyal devlet algıları aynı düzeydedir denilebilir.

Hipotez 1.3: Öğrencilerin sosyal güvence durumları ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Sosyal güvencesi olmayan öğrenciler, sosyal güvencesi olan öğrencilere göre daha fazla devletin yapmakta olduğu sosyal yardımları devletin görevi olarak değerlendirmektedirler.

Sosyal devlet algısının sosyal güvenceye göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 45: Öğrencilerin Sosyal Güvence Durumları ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki

Sosyal güvenlik	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
SSK	232	2,14	0,25	1,075	0,368
Bağkur	31	2,10	0,21		
Emekli sandığı	60	2,10	0,25		
Genel sağlık sigortası	43	2,15	0,18		
Sigortasız	48	2,09	0,24		
Toplam	414	2,13	0,24		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 45) sosyal devlet algısı sosyal güvenceye göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı sosyal güvenceye sahip kişilerin sosyal devlet algıları aynı düzeydedir denilebilir.

Hipotez 1.4: Öğrencilerin cinsiyetleri ile sosyal devlet anlayışları/algıları arasında ilişki vardır. Erkek öğrenciler, kadın öğrencilere göre daha fazla devletin yapmakta olduğu sosyal yardımları hayırseverlik olarak değerlendirmektedirler.

Sosyal devlet algısının cinsiyete göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 46: Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Sosyal Devlet Anlayışları/Algıları Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Kadın	226	2,15	0,22	1,878	0,061
Erkek	194	2,10	0,26		

Bağımsız gruplarda T-testi sonuçlarına göre (Tablo 46) sosyal devlet algısı cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile kız ve erkeklerin sosyal devlet algıları aynı düzeydedir denilebilir.

3.2.2. İkinci Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 2.1: Cinsiyet ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Kadınlar erkeklere göre daha fazla sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünmektedirler.

Sosyal adalet algısının cinsiyete göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 47: Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Kadın	226	1,64	0,47	-3,729	0,000*
Erkek	194	1,83	0,55		

*p<0,05

Bağımsız gruplarda T-testi sonuçlarına göre (Tablo 47) sosyal adalet algısı cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Erkeklerin sosyal adalet algısı kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

Hipotez 2.2: Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme düzeyi artar.

Öğrencilerin sosyal adalet algılarının sınıflara göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 48: Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki

Sınıf düzeyi	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
1.Sınıf	88	1,88	0,51	1,548	0,047*
2.Sınıf	102	1,87	0,50		
3.Sınıf	91	1,80	0,53		
4.Sınıf	91	1,81	0,53		
Lisansüstü	48	1,53	0,50		
Toplam	420	1,73	0,52		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 48) sosyal adalet algısı sınıflara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre lisansüstü öğrencilerin sosyal adalet algısı diğer tüm sınıf öğrencilerinden anlamlı derecede daha düşüktür.

Hipotez 2.3: Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim seviyeleri ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Ebeveynlerinin eğitim seviyesi yüksek olan öğrenciler, ebeveynlerinin eğitim seviyesi düşük olan öğrencilere göre daha fazla sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünmektedirler.

Sosyal adalet algısının anne eğitim durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 49: Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki

Anne eğitim durumu	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Okur-yazar değil	11	1,78	0,47	2,045	0,049
Okur-yazar	28	1,73	0,47		
İlkokul ve ortaokul	164	1,80	0,59		
Lise ve dengi okullar	116	1,71	0,46		
Ön lisans	14	1,80	0,49		
Lisans	82	1,53	0,44		
Lisansüstü	5	1,74	0,33		
Toplam	420	1,73	0,52		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 49) sosyal adalet algısı anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre annesi ilkökullü ve ortaokullü mezunu olan kişilerin sosyal adalet algısı annesi lisans mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Diğer gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Sosyal adalet algısının baba eğitim durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 50: Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki

Baba eğitim durumu	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Okur-yazar değil	3	1,33	0,30	2,025	0,061
Okur-yazar	10	1,79	0,49		
İlkokul ve ortaokul	136	1,81	0,54		
Lise ve dengi okullar	122	1,69	0,51		
Ön lisans	20	1,54	0,48		
Lisans	111	1,68	0,50		
Lisansüstü	17	1,92	0,45		
Toplam	419	1,72	0,52		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 50) sosyal adalet algısı baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile babası farklı eğitim düzeyine sahip kişilerin sosyal adalet algıları aynı düzeydedir denilebilir.

Hipotez 2.4: Öğrencilerin yetiştiği şehir ile sosyal adaletsizliklerin olduğunu düşünme arasında ilişki vardır. Büyükşehir belediyesi olan illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir belediyesi olmayan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla sosyal adaletsizliğin olduğunu düşünmektedirler.

Sosyal adalet algısının yetişilen yere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 51: Öğrencilerin Yetiştikleri Şehir ile Sosyal Adalet Algıları Arasındaki İlişki

Yetiştikleri yer	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Büyük şehir	347	1,70	0,51	0,745	0,033*
Küçük şehir	64	1,76	0,52		
Yurtdışı	9	1,42	0,71		
Toplam	420	1,63	0,52		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 51) sosyal adalet algısı yetiştirilen yere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre yurtdışında yaşayanların sosyal adalet algısı büyükşehir ve küçük şehirlerde yaşayanlardan anlamlı derecede daha düşüktür.

3.2.3. Üçüncü Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 3.1: Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmeleri arasında ilişki vardır. Öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmemektedirler.

Asgari sınırları yeterli görme durumunun sınıflara göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 52: Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri ile Asgari Sınırları Yeterli Görmeleri Arasındaki İlişki

Sınıf düzeyi	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
1.Sınıf	88	1,73	0,79	0,709	0,586
2.Sınıf	102	1,62	0,74		
3.Sınıf	91	1,56	0,63		
4.Sınıf	91	1,68	0,82		
Lisansüstü	48	1,60	0,76		
Toplam	420	1,64	0,75		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 52) asgari sınırları yeterli görme sınıflara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı sınıflarda bulunan öğrencilerin asgari sınırları yeterli görme düzeyleri aynıdır.

Hipotez 3.2: Öğrencilerin yetiştikleri şehir ile devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmeleri arasında ilişki vardır. Büyükşehir Belediyesi olan illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir Belediyesi olmayan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla devletin ekonomik alanda belirlediği asgari sınırları yeterli görmemektedirler.

Asgari sınırları yeterli görme durumunun yaşanılan yere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 53: Öğrencilerin Yetiştikleri Şehir ile Asgari Sınırları Yeterli Görmeleri Arasındaki İlişki

Yetiştikleri şehir	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Büyük şehir	347	1,62	0,70	1,093	0,336
Küçük şehir	64	1,73	0,95		
Yurtdışı	9	1,89	0,80		
Toplam	420	1,64	0,75		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 53) asgari standartların yeterlilik durumu yaşanılan yere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı yerlerde yaşan kişilerin asgari standartları yeterli görme düzeyleri aynıdır.

3.2.4. Dördüncü Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 4.1: Cinsiyet ile sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görme arasında ilişki vardır. Erkekler, kadımlara göre daha fazla sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görmektedirler.

Sosyal hizmet yeterliliğinin cinsiyete göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 54: Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Sosyal Hizmetleri Yeterli ve Kaliteli Olarak Görmeleri Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Kadın	226	2,06	0,68	2,716	0,028*
Erkek	194	2,36	0,66		
Toplam	420	2,21	0,67		

*p<0,05

Bağımsız gruplarda T-testi sonuçlarına göre (Tablo 54) sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli görme düzeyi cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Erkeklerin sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli görme düzeyleri kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

Hipotez 4.2: Öğrencilerin yetiştiği şehir ile sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görme arasında ilişki vardır. Gelişmemiş illerde büyüyen öğrenciler, büyükşehir belediyesi olan illerde büyüyen öğrencilere göre daha fazla sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görmektedirler.

Sosyal hizmet yeterliliğinin yetişilen yere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 55: Öğrencilerin Yetiştikleri Şehir ile Sosyal Hizmetleri Yeterli ve Kaliteli Olarak Görmeleri Arasındaki İlişki

Yetiştikleri şehir	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Büyük şehir	347	2,2	0,7	2,650	0,072
Küçük şehir	64	2,2	0,6		
Yurtdışı	9	2,7	0,8		
Toplam	420	2,2	0,7		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre (Tablo 55) sosyal hizmetlerin yeterliliği düzeyi yaşanan yere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı yerlerde yaşayanların sosyal hizmet yeterlilik düzeyleri algısı aynı düzeydedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bütün dünyada yoksulluğun giderek artan bir ivmeyle artış göstermesiyle birlikte yoksulluk, çok önemli bir toplumsal sorun olarak sosyal hizmet disiplinin alanına girmiştir. Hükümetler sosyal politikalar geliştirerek, sosyal yardımlar aracılığıyla yoksulluğu azaltmak için yoksul vatandaşlarına yardımda bulunmaktadırlar. Bu noktada ülkemizde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vasıtasıyla gıda yardımları, yakacak yardımları, doğum yardımları, aşevleri, yaşlı yardımları, engelli yardımları, öksüz ve yetim yardımları, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar ve muhtaç asker ailelerine yönelik yardımlarda bulunmaktadır. Ayrıca devlet okulları ve özel okullarda, yükseköğretim hariç tüm kademelerde ücretsiz ders kitabı dağıtılmaktadır. Bunun yanında devlet maddi gücü yetersiz olan vatandaşlara ücretsiz sağlık sigortası sağlamaktadır.

1982 Anayasası'na göre; Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir. Dolayısıyla devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesi sosyal devletin gereğidir. Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin ağırlıklı çoğunluğu devletin yapmakta olduğu gıda yardımlarını, yakacak yardımlarını, doğum yardımlarını, aşevlerini, yaşlı yardımlarını, engelli yardımlarını, öksüz ve yetim yardımlarını, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımları ve muhtaç asker ailelerine yönelik yardımları devletin görevi olarak görmektedirler. Ayrıca yapılan çalışma sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğu devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesini devletin mecburi görevi olduğunu düşünmektedirler. Buradan hareketle öğrencilerin sosyal devlet anlayışlarının/algılarının gelişmiş olduğunu söyleyebiliriz.

TÜRK-İŞ araştırmasının 2020 Mart ayı sonucuna göre; dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 2.345,24 TL olarak hesaplanmıştır. Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 7.639,22 TL olarak hesaplanmıştır. Bekar bir çalışanın yaşama maliyeti ise aylık 2.847,14 TL olarak hesaplanmıştır. Hem açlık sınırı hem yoksulluk sınırı 2020 yılı için geçerli olan asgari ücret miktarının (2020 yılı net asgari ücret 2.324,70 TL) üstündedir. Araştırmaya katılanların ağırlıklı çoğunluğu asgari ücret miktarını vatandaşların insan onuruna

yaraşır bir yaşam sürmeleri için yeterli olmadığını düşünmektedir. Asgari ücret miktarını, yoksulluk sınırının üstüne çekmek Türkiye'nin mevcut konjonktüründe mümkün gözükme de asgari ücret miktarı açlık sınırının belli seviyede üstünde olması gerekmektedir. Bunun yanında asgari ücretin bile altında kayıt dışı olarak çalışan işçilerin olduğu bilinmektedir. Bu konuda devletin kayıt dışı olarak işçi çalıştıran işverenlere ciddi yaptırımlar uygulaması gerekmektedir. Yaptırımların kayıt dışı işçi çalıştırma konusunda caydırıcı olması ve devletin bu konunun sıkı takipçisi olması gerekmektedir.

İşsizlik günümüzde çalışma çağındaki her birey için önemli bir problemdir. İşten ayrılma durumlarında, iş bulmaya çalışma süresi boyunca vatandaşlar açısından maddi zorluklar yaşanmaktadır. Bu konuda sosyal devlet vatandaşlarına iş bulma sürecinde geçici olarak maddi destek sağlamaktadır. Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların büyük kısmı en düşük işsizlik maaşının miktarını, vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlamaya yetmeyecek düzeyde olduğunu düşünmektedirler. İşsizlik maaşının miktarının açlık sınırının üstüne çıkarılması konusunda adımlar atılması gerekmektedir. Ayrıca İŞKUR daha aktif hale getirilerek vatandaşların iş bulma süreleri hızlandırılmalıdır. Devletin yeni istihdam alanları yaratması gerekliliği konusu ise önemini korumaktadır. Ekonomik büyümenin istihdamla paralel biçimde sürdürülmesi istihdamsız büyümeyi engelleyecektir.

Araştırma konumuz açısından “İşsizlik, Üniversiteli Gençlik ve Gelecek: Bir Alan Araştırmasının Bulguları” adlı çalışma önem taşımaktadır. 2009 yılında Akdeniz Üniversitesi Dumlupınar Kampüsü'nde 815 kişilik bir örnekleme gerçekleştirilen alan araştırmasının bulgularına göre; gençlerin %48,6'sı bireysel gelecekleri konusunda kaygılıdır, %58'i Türkiye'nin geleceğine güven duymamaktadır, %81'i işsizlikle mücadelenin devletin ödevi olduğunu düşünmekte, %24'ü ise işsiz kaldığında devletten destek bulacağına düşünmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre; cinsiyetin ve ailenin sosyo-ekonomik durumunun, gençlerin gelecek umutları üzerinde belirleyici rolü olduğu tespit edilmiştir (Mütevelliöğlu, Zanbak ve Mert, 2010).

Demografik dönüşüm sürecinde nüfus artış hızı azalmakta iken çalışma çağındaki nüfusun artması ve yüksek seviyelere ulaşması, demografik fırsat penceresi olarak adlandırılmaktadır. Bu durum ülkelerin tarihinde sadece bir kez karşılaşılabilecekleri bir

armağan olarak görülmektedir. Türkiye, yirminci yüzyılın sonuyla birlikte bu sürece girmiştir ve yaklaşık olarak 2040-2050 yıllarına kadar bu aşamada kalacağı öngörülmektedir (Köksel, 2016:2013). Fakat Türkiye’de de Güney Avrupa ülkelerine benzer biçimde genç işsizlik oranı yüksektir. Bu noktadan hareketle demografik fırsat penceresi kapanmadan çalışma çağındaki nüfus için özellikle de gençler için yeni istihdam alanlarının yaratılması gerekmektedir.

Yıldırım (2011:141) “Üniversite Gençliği ‘Sosyal Adalet’ten Ne Anlıyor? Sosyal Adalet İlkeleri Bağlamında Bir Eğilim Belirleme Araştırması” isimli doktora araştırmasını Ankara Üniversitesi’nde gerçekleştirmiş olup araştırma sonuçlarına göre gençlerin sosyal adalete yönelik olumsuz algılara sahip oldukları tespit edilmiştir. Ankara Üniversitesi’nde öğrenim gören gençlerin eğitim, yoksulluk ve gelir güvencesizliği ile işsizliği, Türkiye’de yaşanan en önemli sorun olarak ilk üç sıraya koymaları; sosyal adalet açısından neden karamsar olduklarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Yıldırım’ın araştırmasına paralel şekilde İstanbul Üniversitesi öğrencileri de sosyal adalete dönük olumsuz algılara sahiptir. Gençlerin Türkiye’deki sosyal adalete yönelik olumsuz algılarının kırılması için sosyal adaleti daha çok tevzi edecek uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Ankara Üniversitesi’nde araştırmaya katılan öğrenciler, her ne kadar Türkiye’nin sosyal adalet açısından sınıfta kaldığını düşünse de, fırsatlara erişme ve vatandaşlık hakları yönünden bilinçli oldukları anlaşılmaktadır (Yıldırım, 2011:147). Yıldırım’ın çalışmasına benzer şekilde İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin de sosyal adalet algılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gençlerin sosyal adalet algısının gelişmiş olması Türkiye açısından sevindiricidir. Gençlerin geleceğe yön veren önemli bir güç olduğu düşünüldüğünde sosyal adalet algısı gelişmiş olan gençlerin sosyal adaleti daha yüksek seviyelere çıkaracağı öngörülebilir.

Çalışma çağının sona erdiği emeklilik döneminde aktif olarak çalışılan zamana göre gelir azalmaktadır. Düşük emekli maaşına sahip emekliler, emeklilik hayatları boyunca maddi açıdan zorlanmaktadırlar. Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların ağırlıklı çoğunluğu en düşük emekli maaşının emeklilerin geçimini sağlamaya yetmeyecek düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Buradan hareketle en düşük emekli maaşının miktarını açlık sınırının üstüne çekmek konusunda adımlar atılması gerekmektedir.

Emekliler için ek gelir elde edebilecek yaşlarına uygun işler planlayarak gelir seviyelerinin yükseltilmesi sağlanabilir.

Gelir dağılımı eşitliği konusu Norveç, İsveç ve Danimarka gibi İskandinav ülkeleri hariç hem gelişmemiş hem de gelişmiş bütün ülkeleri derinden etkilemektedir. Zengin giderek daha zengin, yoksulun ise giderek daha yoksul olduğu gerçeği ile karşı karşıya bulunmaktayız. Her geçen gün zengin ile yoksul arasında makas daha çok açılmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda katılımcıların büyük kısmı gelir dağılımı eşitliğinin olmadığını düşünmektedir. Gelir dağılımı eşitliği konusunda, devletin en yüksek %20'lik grup ile en düşük %20'lik grup arasındaki dengeyi sağlamak için gerekli ekonomik tedbirleri alması gerekmektedir.

Gelir dağılımı eşitliğinin sağlanması için devlet gibi vatandaşlara da sorumluluk düşmektedir. Vatandaşların vergi kaçırma gibi gayrimeşru yollara başvurmaması sosyal adaletin tevzi edilmesi için önemlidir. Yeniden dağıtımın gerçekleşebilmesi için vatandaşların yeniden dağıtım politikalarını desteklemesi gerekmektedir.

Eğitimde fırsat eşitliği konusu sosyal adalet sorunları içinde görece en önemlisidir. Eğitimde fırsat eşitliğinin olmaması, yoksul insanların yeterli eğitimi alamamalarına neden olmakta olup bu durum gelecek kuşakları da etkileyerek yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasına yol açmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin ağırlıklı çoğunluğu eğitimde fırsat eşitliğinin olmadığını düşünmektedirler. Devletin eğitimde fırsat eşitliğini maksimum seviyede sağlaması gerekmektedir. Bunun için de devlet okulları ve özel okullar arasındaki olanaklar ve fırsatları birbirine yaklaştırmalıdır.

Barry'e (2017) göre; özel sağlık hizmetleri, fırsat eşitliğini özel eğitim gibi doğrudan ortadan kaldırmaz. Fakat özel eğitim, bir çocuğa seçkin üniversitelerde ve istenen meslekler için girilen rekabette adil olmayan bir avantaj satın almaktadır. Bunun yanında özel sağlık hizmetlerinin nitelikli doktorları ve hemşireleri kamu sisteminden uzaklaştırmaması gerektiğini de belirtmektedir. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler özel okulları, özel hastanelerden daha çok desteklememektedir. Özel okulların devlet okullarında okuyan öğrenciler için dezavantaj oluşturmaması adına devlet okullarının imkanları genişletilmelidir.

Sosyal adaletin temini için sosyal hizmetlerin sunumundaki dağınıklığın giderilmesi gerekmektedir. Günümüzün enformasyon çağında bilişim teknolojilerinden yararlanmak bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu noktada Efe'nin (2013:145-146) önerdiği e-kent modeli büyük önem arz etmektedir. E-kent modeliyle birlikte bir yerleşim yerinde yönetişimin üst düzeyde gerçekleşmesi amacı güdülmektedir. Fakat yerel yönetimlerin iki temel kurumu olan belediyeler ve valiliklerin birbirinden bağımsız hareket ederek bilgi sistemleri oluşturma çabasında olmaları, valiliklerce ve belediyelerce yürütülen sosyal hizmetlerin sunumunda, bir kurumun yaptığı işlemlerden diğerinin haberi olmamasına sebep olmakta, bu durum ise kurumların kamu yardımlarını hak ve eşitlik ilkesi çerçevesinde dağıtılmalarına engel teşkil etmektedir (Efe, 2013). Sosyal devletin nihai hedefinin sosyal adalet olduğunu düşündüğümüzde sosyal yardım alanındaki bahsi geçen karmaşıklığın ortadan kaldırılması gerekmekte ve sorunun çözümü için merkezi yönetimler, yerel yönetimler ve STK'lar gibi tüm paydaşların işbirliği içinde olmaları önem arz etmektedir.

Cinsiyet ayrımcılığı özellikle kadınları daha çok etkileyen sosyal adaletsizlikler arasında yer almaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı konusu sosyal ve ekonomik alanda kendini göstermektedir. Yapılan çalışma sonucunda katılımcıların ağırlıklı çoğunluğu cinsiyet ayrımcılığının olduğunu düşünmektedir. Sosyal devlet pozitif ayrımcılık uygulamalarıyla cinsiyet ayrımcılığını engellemek için çalışmalar yapmaktadır. Fakat çalışma hayatında kadınlara yönelik pozitif ayrımcılıkların tanınması, işverenlerin kadın istihdam etmelerini olumsuz etkilediği yönünde tartışmalar yaşanmaktadır. Devletin söz konusu mağduriyetlerin yaşanmaması için bu konunun sıkı takipçisi olması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 2008 yılında gerçekleştirilen "Gençliğin Durumu Araştırması" İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Tekirdağ, Adana, Samsun, Diyarbakır, Kayseri, Trabzon, Malatya ve Erzurum'da, 15-24 yaş grubundaki 3.322 genç arasında yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre gençlerin %49.1'i en çok istedikleri şeyin "iyi bir iş" olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamında; lise veya üniversiteye gitmeyen gençlere okula gitmemelerinin nedenleri sorulduğunda yaklaşık %30'u işe girip para kazanmaları gerektiğini ya da okul harcamalarını ödeyecek ekonomik durumları olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca araştırması

sonuçlarına bakıldığında; gençlerin neden iş bulamadıkları sorusuna %29'u "genç ve deneyimsiz olmak" yanıtını verdiği tespit edilmiştir. Deneyimsiz olma durumu gençler için iş bulma aşamasında büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. İşverenlerin işçilerde aradıkları en önemli niteliklerden biri söz konusu alanda deneyimli olmalarıdır. Bu sorunun ortadan kaldırılması için devlet tarafından işverenlere, çalıştırdıkları işçi sayısına oranla yetiştirilmek üzere belli sayıda genç eleman alma zorunluluğu getirilebilir. Gençlerin mesleki becerilerini geliştirmelerine yönelik stajların devlet tarafından planlanması gençlerin deneyim sahibi olmalarını sağlamak için başka bir çözüm yolu olarak düşünülebilir.

Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak, her geçen gün toplam nüfus içerisindeki oranı artmakta olan yaşlılara sunulacak sağlık ve sosyal hizmetlerin nitelik ve nicelik yönünden daha etkili ve yeterli hale getirilmesi gerekmektedir (Yıldırım, 2015:998). Günümüzde özellikle Avrupa ülkelerinde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payı giderek çoğalmakta ve yaşlılara dönük sosyal hizmetler artmaktadır. Türkiye'de de yaşlılara dönük sosyal hizmetler her geçen gün artmakla birlikte hala yeterli seviyede değildir. Ayrıca yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin kalitesinin AB standartlarına uygun olması gerekmektedir.

Yaşlıların ve engellilerin yaşam kalitelerini artırmak için gerekli çalışmaları yapmak sosyal hizmet disiplininin temel amaçlarından biridir. 2022 sayılı kanun kapsamında 65 yaşını doldurmuş muhtaç durumdaki yaşlı ve engellilere aylık bağlanmaktadır. Fakat söz konusu aylıkların miktarı düşük seviyededir. Bu aylıkların miktarı asgari yaşam standartlarına uygun olarak düzenlenmelidir.

Yaşlı ve engellilere yönelik tekerlekli sandalye, hasta bezi, işitme cihazı, ortopedik cihazlar vb. yardımlar yapılmaktadır. Ayrıca engelliler için birçok konuda vergi muafiyetleri sağlanmaktadır. Evde bakım aylığı ile de hastayı bakan kişi ekonomik olarak desteklenmektedir. Böylece bakıma muhtaç kişiler devlet kurumlarında değil, kendi yakınlarının yanında bakımları sağlanmaktadır. Tüm bu uygulamalar sosyal devlet adına sevindiricidir.

Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal hizmetleri yeterli ve kaliteli olarak görmemektedir. Sosyal hizmetlerin yeterliliğinin ve kalitesinin

artırılması için çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca sosyal hizmetlerin etkinliği daha çok artırılarak işlevselliği artırılmalıdır.

Vergi adaletsizliği sosyal adaletsizlikler içerisinde yer alan bir diğer önemli konudur. Vatandaşların gelirleri ölçüsünde vergi alınmaması, vergilendirmede dar gelirli vatandaşları ekonomik olarak önemli ölçüde etkilerken, gelir seviyesi yüksek olan kişiler için önemli bir sorun oluşturmamaktadır. Bu hususta vergi kaçırmanın önüne geçilmesi için gerekli ciddi yaptırımların olması gerekmektedir.

Yapılan araştırma sonucuna göre öğrencilerin çoğunun sosyal yardım alma gereksinimi duyduklarında hangi kuruma başvuruda bulunmaları gerektiğini bilmediği tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle devletin sunmuş olduğu sosyal yardımlar hakkında tüm vatandaşların bilgilendirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Prosedürlerin uzun sürmesi vatandaşları sosyal yardım alma sürecinde yormakta ve hatta bazı yardım alma süreçlerinin çok meşakkatli oluşundan dolayı vatandaşların yardıma ihtiyacı olmasına rağmen vazgeçmesine neden olabilmektedir. Sosyal hizmetlere erişimi daha da kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmalıdır.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin ağırlıklı çoğunluğu eğitim hizmetlerini yeterli ve kaliteli olarak görmemektedirler. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için eğitimin kalitesinin artırılması önkoşuldur. Çalışma sonucunda öğrenciler sağlık hizmetlerini diğer sosyal hizmet türlerine oranla daha kaliteli ve yeterli olarak değerlendirmişlerdir.

Türkiye’de genel olarak tüm vatandaşlara yönelik sosyal haklar konusunda bilgilendirici seminerler yapılmalıdır. Vatandaşların sosyal haklarını bilmesi refah devletinin gelişme göstermesi için önemlidir. Buradaki en önemli nokta vatandaşların yararlandıkları sosyal yardımlardan hak temelli yararlanıyor oluşlarının bilincinde olmaları gerektiğidir.

Araştırma sonucu genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu sosyal adaletsizliklerin olduğu yönünde algıya sahiptir. Yapılan çalışma kapsamında öğrencilerin araştırma sorularına verdikleri cevaplara bakıldığında öğrencilerin sosyal devlet anlayışlarının gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yapılan ayni ve nakdi yardımların, vatandaşların geçimlerini sağlama imkanlarının olmadığı ekonomik olarak sıkıntılı zamanlarında geçici süreliğine destek alabileceği yardımlar olabilmesi için vatandaşların istihdama katılmaları teşvik edilmeli ve istihdam olanakları genişletilmelidir. Öte yandan engelli ve yaşlı gibi geçimlerini sağlamalarının mümkün olmadığı dezavantajlı bireylere düzenli olarak verilen aylıkların miktarı yetersiz olduğundan bu miktar asgari yaşam standartlarına uygun olarak artırılmalıdır.
- Bazı vatandaşlar sosyal yardıma ihtiyaç duyduklarında hangi kurumlardan yardım alabileceği konusunda bilgi sahibi olmadıklarından dolayı bireylerin ekonomik olarak zor durumda oldukları zamanlarda yardım başvurusunda bulunabileceği kamu kurumlarının tanıtılması için reklam panoları ya da kamu spotları düzenlenmelidir. Öte yandan bazı bireyler birtakım nedenlerden ötürü sosyal yardım alma konusunda çekimser davranmaktadırlar. Bireylerin yardım başvurusunda bulunup bulunmadığına bakılmaksızın düzenli olarak tüm illerde hane ziyaretleri yapılarak vatandaşların yardıma gereksinimlerinin olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Sosyal yardımların hakkaniyete uygun bir biçimde dağıtılabilmesi için objektif ölçütlerin olması gerekmektedir. Ayrıca sosyal yardıma ayrılan kaynakların doğru bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı konusunda denetimler sıkı bir şekilde yapılmalıdır. Sosyal yardımlar konusunda şeffaflık ve hesap verilebilirlik temel ilke olmalıdır.
- Türkiye’de refah devletinin gelişmesi için İskandinav ülkelerinde izlenen sosyal politikaların örnek alınarak toplumsal yapımıza uygun biçimde hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Gelir dağılımı eşitliğinin sağlanabilmesi için vergi adaletinin sağlanması gerekmektedir. Bu hususta vergi kaçırmanın önüne geçilmesi için devlet tarafından sıkı kontrollerin olması ve vergi kaçakçılığı yapan kişilere ağır yaptırımların uygulanması gerekmektedir.
- Gençlerin iş sahibi olabilmeleri konusunda fırsat eşitliği sağlanması için kamu kurumlarına personel alırken şeffaf olunması ve objektif kriterlerin geçerli olması gerekmektedir.

- İfade özgürlüğü bireylerin gelişimi ve ülkelerin ilerlemesi için önemli bir fonksiyona sahiptir. Aynı zamanda ifade özgürlüğünün olmayışı ya da bazı kesimlerin ifade özgürlüğü varken bazı kesimlerin ifade özgürlüğünün olmayışı sosyal adaletsizlik olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) belirlediği sınırlar dahilinde ifade özgürlüğü genişletilmelidir.
- Genç işsizliğini azaltmak için işgücü piyasasının talepleri doğrultusunda gençler donanımlı hale getirilmelidir. Gençlerin donanımlı hale gelebilmesi için iş deneyimi kazanabilecekleri stajlar planlanmalıdır.
- Çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığının azaltılması için kamu kurumlarındaki kadın ve erkek çalışan oranı dengelenmeye çalışılmalıdır.
- Üniversitelerin niceliğinden çok niteliğinin artırılması gerekmektedir. Aynı zamanda eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için öğretmenlerin de donanımlı hale getirilmesi gerekmektedir.
- Vatandaşların sosyal adalet problemi olarak algıladıkları sorunların tespit edilebilmesi için bu alandaki akademik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Toplumun farklı kesimlerine yönelik olarak daha geniş ölçekte yapılacak olan araştırmalar sosyal adalet sorunlarının çözümüne ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun. (1976). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2022.pdf> Erişim tarihi: 10.12.2019
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB). Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> Erişim tarihi: 17.03.2020
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yalova İl Müdürlüğü (2020). Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/yalova/hakkimizda/tarihce/> Erişim tarihi: 19.04.2020
- Aksoy, T. (2016). Ekonomik Bir Sistem Olarak Refah Devleti. Sakarya İktisat Dergisi. 5.3, 54-62.
- Akyol, B. (2018). Güney Avrupa Refah Rejimi Ülkelerinde İşsizlik Sigortası Uygulamaları ve Türkiye ile Karşılaştırması. Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 2.2, 1-44.
- Altuntaş, Ö. (2018). 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Başladı, Türkiye OECD Sıralamasında Nerede?. British Broadcasting Corporation (BBC) Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45547955> Erişim tarihi: 01.11.2019
- Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Feminizmin Refah Devleti ve Sosyal Politika Alanına Eleştirisi ve Katkıları. Amme İdaresi Dergisi. 49.4, 37-63.
- Aydın, M. K. Ve E. E. Çakmak. (2017). Sosyal Devletin Temelleri. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 0.1, 11-19.
- Barry, B. (2017). Sosyal Adalet Neden Önemlidir. E. Kılıç (çev.), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP). (2008). İnsani Gelişme Raporu. Erişim adresi: http://www.keig.org/wp-content/uploads/2016/03/UNDP_insani_gelisme_turkiyede_genclik_2008.pdf Erişim tarihi: 18.04.2020
- British Broadcasting Corporation (2019). Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50822713> Erişim Tarihi: 15.04.2020
- Buğra, A. (2008). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Can, A. (2014). SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. Ankara: Pegem Akademi

- Cural, M. (2009). OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımının 1980 Sonrası Gelişimi ve Eşitsizliği Azaltıcı Müdahaleler. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi. 4.2, 73-97.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 4.3, 83-104.
- Çoban Kaynak, R. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 6.4, 252-260.
- Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik Mi Ayrımcılık Mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı. Çalışma ve Toplum Dergisi. 2.21, 41-54.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). Erişim adresi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Birinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1962-1967.pdf
Erişim tarihi: 19.03.2020
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1985). Erişim adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf> Erişim tarihi: 17.03.2020
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2010). Erişim adresi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/2010_Y%C4%B1ll%C4%B1k_Program%C4%B1.pdf
Erişim tarihi: 20.03.2020
- Efe, F. (2013). Kent Bilgi Sistemlerinin Oluşturulmasında Verilerin Disiplinlerarası Araştırma ve Analizlere Uygun Kurgulanması: E-Kent Modeli. Akademik İncelemeler Dergisi. 8.3, 127-161.
- Erdayı, A. U. (2009). Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye. Çalışma ve Toplum Dergisi. 3.22, 133-161.
- Ergün, M. (1994). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Ocak Yayınları.
- Euronews. (2020). Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2020/01/05/fakir-daha-da-fakirlesti-turkiye-gelir-dagilimi-esitsizliginde-avrupa-ikincisi> Erişim tarihi: 16.05.2020
- European Community Statistical Office (EUROSTAT). Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem140/default/table?lang=en> Erişim tarihi: 20.12.2019
- European Community Statistical Office (EUROSTAT). Erişim adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_30/CustomView_1/table?lang=en Erişim tarihi: 21.12.2019
- European Community Statistical Office (EUROSTAT). Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10163468/3-16102019-CP-EN.pdf/edc3178f-ae3e-9973-f147-b839ee522578> Erişim Tarihi: 16.05.2020

- Fisunoğlu, H. M., İ. Tekin. ve M. M. Laleh. (2018). Demografik Geçiş ile Gelir ve Tüketim Eşitsizliği İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 36.4, 95-115.
- Habertürk. (2019). Erişim adresi: <https://www.haberturk.com/avrupada-27-ulke-icinde-asgari-ucrette-22-siradayiz-2515012-ekonomi> Erişim Tarihi:17.05.2020
- Gören, Z. (2014). Sosyal Hukuk Devletinde Özgürlük ve Yükümlülük. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2.26, 26-46.
- Güç, Y. (2015). Refah Devletinin Gelişimi ve Türkiye’de Refah Devleti Algısı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Güler, M. A. (2017). Sosyal Politikanın ‘‘Sınıf’’ Sorunu ve Sosyal Devlet Modelleri. Emek Araştırma Dergisi. 8.12, 87-105.
- Günel, P. (2010). Avrupa Birliği’nin Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeline Etkisi: İspanya Örneği. Yardım ve Dayanışma Dergisi. 1.1, 81-95.
- Güneş, M. (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 12.24, 149-184.
- Güney, T. (2018). Hükümet Etkinliğinin Sosyal Refah Düzeyi Üzerindeki Etkisi. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi. 14.4, 919-928.
- İnan, M. ve M. Demir. (2018). Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 20.2, 337-359.
- İş Kanunu. (1936). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3330.pdf> Erişim tarihi: 11.10.2019
- İş Kanunu. (2008). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4857&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi: 10.10.2019
- İşsizlik Sigortası Kanunu. (1999). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23810.pdf> Erişim tarihi: 11.11.2019
- Kandemir, O. ve F. Kaya. (2010). Gelir Dağılımlarının Yüksek Öğrenimde Fırsat Eşitliğine Etkisi: Türkiye’de Özel Üniversite Gerçeği. Kastamonu Eğitim Dergisi. 18.2, 557-566.
- Karaman, N. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kavramı Çerçevesinde İş-Aile Yaşamı Uyum Politikaları ve Türkiye. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi. 49.1, 86-108.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.

- Kayalıdere, G. ve H. Şahin. (2014). Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2.2, 57-75.
- Koray, M. (2008). Sosyal Politika. Ankara: İmge Kitabevi.
- Koray, M. (2017). Eşitlik ve Sosyal Devletin Vaatleri ya da Sınırları. Emek Araştırma Dergisi. 8.12, 1-26.
- Köksel, B. (2016). Demografik Fırsat Penceresinden Türkiye’de İstihdam ve İşsizlik. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 9.43, 2013-2022.
- Kurşun, A. ve C. Rakıcı. (2016). Sosyal Refah Devletinin Tarihi Süreci ve Günümüz Bazı Refah Devletlerinin Değerlendirilmesi. Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 2.2, 135-156.
- LegatumProsperity Index (2019). Erişim adresi: [https://prosperitysite.s3-accelerate.amazonaws.com/8115/8635/0367/The Legatum Prosperity Index 2 019.pdf](https://prosperitysite.s3-accelerate.amazonaws.com/8115/8635/0367/The_Legatum_Prosperty_Index_2_019.pdf) Erişim tarihi:17.04.2020
- Metin, B. (2012). Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum Asgari Gelir Güvencesi İhtiyacı. Sosyal Güvenlik Dergisi. 2.1, 117-151.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> Erişim tarihi: 11.11.2019
- Mütevellioglu, N., M. Zambak. ve M. Mert. (2010). İşsizlik, Üniversiteli Gençlik ve Gelecek: Bir Alan Araştırmasının Bulguları. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 11.1, 207-229.
- Özaydın, M. M. (2013). Cinsiyete Dayalı Refah Sınıflandırmaları Temelinde İş ve Aile Yaşamının Uyumlaştırılması Sorunu. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 15.3, 47-72.
- Özbudun, E. (2019). Türk Anayasa Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özdemir, S. (2004). “Kar Gütmeyen Kuruluşlar” (KGK) ve Sosyal Refah’ın Sağlanmasında Artan Rolü. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi. 0.48, 129-161.
- Özdemir, S. (2005). Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0.49, 232-266.
- Özdemir, S. (2009). Küreselleşme ve Refah Devletleri Üzerindeki Etkisi. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0.57, 55-86.
- Sallan Gül, S. (2006). Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!. İstanbul: Ebabil Yayıncılık

- Selek Öz, C. ve D. Peri. (2019). Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Kadın İstihdamı: Refah Rejimleri Bağlamında Bir Karşılaştırma. Çalışma İlişkileri Dergisi. 10.2, 1-26.
- Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu. (1986). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3294.pdf> Erişim tarihi: 30.10.2019
- Soysal, M. (1986). 100 Soruda Anayasanın Anlamı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Talas, C. (1991). Çalışma Hakkı ve Türkiye'deki Durum. Ankara Üniversitesi S.B.F Dergisi. 46.1, 407-421.
- Tiyek, R. ve U. Yertüm. (2016). Güney Avrupa Refah Rejimi Bağlamında Türkiye: Bir Değerlendirme. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 5.1, 26-51.
- Toprak, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1.21, 151-175.
- Tosun, C. M. (2010). Liberalizm ve Sosyal Darwinizm Karşısında John Rawls. Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi. 10, 81-94.
- Tuncay, T. ve E. Erbay. (2006). Sosyal Hizmetin Temel Hedefi: Sosyal Adalet. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 17-1, 53-69.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/?kelime> Erişim tarihi: 18.11.2019
- Türk Eğitim Derneğinin Düşünce Kuruluşu (TEDMEM). (2018). Erişim adresi: <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/bir-bakista-egitim-2018> Erişim tarihi: 20.04.2020
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Erişim adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.pdf> Erişim tarihi: 19.10.2019
- Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası. (2018). Güncel Veriler. Ankara. Erişim adresi: <http://cloudsdomain.com/uploads/dosya/17141.pdf> Erişim tarihi: 01.12.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019a). Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30755> Erişim tarihi: 07.11.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019b). Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27622> Erişim tarihi: 15.11.2019

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019c). Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30755> Erişim tarihi: 11.12.2019
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33785> Erişim tarihi:20.03.2020
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ). Erişim adresi: <http://www.turkis.org.tr/MART-2020-ACLİK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d388750> Erişim tarihi: 21.04.2020
- Tütüncü, A. ve A. Gönülaçan. (2018). Asgari Ücret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 18.2, 65-77.
- Ulutürk, S. ve K. Dane. (2009). Sosyal Güvenlik: Teori, Dönüşüm ve Türkiye Uygulaması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 8.29, 114-142.
- Uyanık, Y. (2008). Neoliberal Küreselleşme Sürecinde İşgücü Piyasaları. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 10.2, 209-224.
- Ülgen, G. ve L. F. Arda Özalp. (2017). Refah Rejimleri Sınıflandırma Çalışmaları: Cinsiyet Boyutları. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 39-2, 637-656.
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2015). İş ve Aile Yaşamını Uzlaştırma Politikaları: Türkiye’de Yeni Politika Arayışları. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 70.3, 723-750.
- Yıldırım, F. (2011). Üniversite Gençliği Sosyal Adalatten Ne Anlıyor? Sosyal Adalet İlkeleri Bağlamında Bir Eğilim Belirleme Araştırması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi FBE.
- Yıldırım, N. (2015). Kent Merkezinde İkamet Eden Yaşlıların Sosyo-Ekonomik Durumları (Adapazarı Örneği). Erişim adresi: <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YILDIRIM-Ne%c5%9fide-KENT-MERKEZLER%c4%b0NDE-%c4%b0KAMET-EDEN-YA%c5%9eLILARIN-SOSYO-EKONOM%c4%b0K-DURUMLARI-ADAPAZARI-%c3%96RNE%c4%9e%c4%b0.pdf> Erişim tarihi:24.04.2020

EKLER

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı;

Elinizdeki anket formu Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yüksek lisans tez çalışması kapsamında, İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin sosyal devlet ve sosyal adalet algıları hakkında bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu araştırma akademik bir çalışmadır ve bilimsel yöntemlerle değerlendirilecektir. Sorulara doğru cevaplar vermeniz araştırma sonucunun güvenilir ve geçerli olabilmesi için önemlidir. Ankette isminizi belirtmeniz gerekmemektedir. Katılımınız için teşekkürler.

A. Kişisel bilgiler

Cinsiyetiniz:	1( )Kadın	2( )Erkek		
Yaşınız:	.....			
Sınıfınız:	1( )1	2( )2	3( )3	4( )4
	5( )Lisansüstü			
Doğum yeriniz:	.....			
En uzun süre yaşadığınız şehir:	.....			
KYK'dan hangi hizmeti alıyorsunuz?(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz).				
1( )Hiçbiri	2( )Burs	3( )Kredi	4( )Yurt	
Ailenizin ortalama aylık geliri:	.....			
Hane halkınız kaç kişiden oluşuyor?				
Burs/kredi dahil aylık geliriniz:	.....			
Sosyal güvenlik durumunuz:	1( )SSK	2( )Bağkur	3( )Emekli sandığı	
	4( )Genel sağlık sigortası	5( )Sigortasız		
Annenizin eğitim durumu:	1( )Okur-yazar değil	2( )Okur-yazar		
	3( )İlkokul ve Ortaokul	4( )Lise ve dengi okullar	5( )Önlisans	
	6( )Lisans	7( )Lisansüstü		
Babanızın eğitim durumu:	1( )Okur-yazar değil	2( )Okur-yazar		
	3( )İlkokul ve Ortaokul	4( )Lise ve dengi okullar	5( )Önlisans	
	6( )Lisans	7( )Lisansüstü		

B. Aşağıdaki maddeleri Evet (E) veya Hayır (H) olarak işaretleyiniz.

	E(1)	H(2)
1.Daha önce burs/kredi dışında devletten/belediyeden herhangi bir sosyal yardım aldınız mı?		
2.Aileniz şimdiye kadar devletten/belediyeden herhangi bir sosyal yardım aldı mı?		
3.Sosyal yardım alma gereksinimi duyduğunuzda hangi kurumlara başvuruda bulunabileceğinizi biliyor musunuz?		
4.Sosyal hayatınızda, ailenizle birlikte oturduğunuz şehirden dolayı size karşı olumsuz bir tutumla hiç karşılaştınız mı?		
5.Başkalarının maddi sıkıntılarıyla ilgilenir misiniz?		
6.Başka insanlara yapılan haksızlığı kendinize yapılmış gibi algılar mısınız?		
7.Sadece kendinizi ilgilendiren adil uygulamalarla mı ilgilenirsiniz?		
8. Sosyal hayatta hiç cinsiyet ayrımcılığına uğradınız mı?		
9.Toplumsal sorunlarla ilgilenir misiniz?		
10. Kendi seçimlerinizi özgürce yapabiliyor musunuz?		
11.Maddi imkanlarınızın yeterli olduğunu varsaydığınızda özel bir üniversitede okumak ister miydiniz?		

C. Aşağıdaki maddeleri Hiç/yok, Az, Fikrim yok, Fazla, Çok fazla olarak size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

	Hiç Yok(1)	Az(2)	Fikrim Yok(3)	Fazla(4)	Çok Fazla(5)
1.Mezun olunca iş bulma imkanınızın ne ölçüde olduğunu düşünüyorsunuz?					
2.Burs/kredi dahil aylık geliriniz temel ihtiyaçlarınızı (beslenme, barınma, giyinme, eğitim masrafları) karşılamaya ne ölçüde yetiyor?					
3.Özel hastaneler ne ölçüde gereklidir?					
4. Özel okulları ne ölçüde gerekli buluyorsunuz?					
5.Sizce ülkemizde gelir dağılımı eşitliği ne ölçüdedir?					
6.Sizce ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği ne ölçüdedir?					
7.Sizce ülkemizde işe alınma konusunda gerekli yeterliliğe sahip herkesin fırsat eşitliği ne ölçüdedir?					
8.Sizce ülkemizde cinsiyet ayrımcılığı ne ölçüdedir?					
9.Sizce ülkemizde düşünce özgürlüğü ne ölçüdedir?					

D. Aşağıdaki maddeleri Tamamen Katılmıyorum, Katılmıyorum, Fikrim yok, Katılıyorum, Tamamen katılıyorum olarak size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

	Tamamen Katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Fikrim yok(3)	Katılıyorum(4)	Tamamen Katılıyorum(5)
1.Asgari ücret miktarı (2019 itibariyle brüt asgari ücret 2.558,40 tı) vatandaşların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri için yeterlidir.					
2.Asgari ücret miktarı sosyal adaletin sağlanması için yeterli seviyededir.					
3.Sosyal ve ekonomik hayatta kadınlara gerçek anlamda pozitif ayrımcılık tanınmaktadır.					
4.Çalışma hayatında kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması, kadın istihdamı açısından kadınları olumsuz etkilemektedir.					
5.Kadınlara pozitif ayrımcılık tanınması erkekler aleyhine eşitsizlik yaratmaktadır.					
6.KPSS’de öğretmen adayları için mülakat şartının getirilmesi öznel değerlendirmelere neden olmaktadır.					
7.En düşük işsizlik maaşı baz alındığında (2019 itibariyle 1.015 tı) işsizlik maaşı vatandaşların işsiz kaldığı süre boyunca geçinmelerini sağlayacak miktardadır.					
8.Türkiye’de işsizlik değil, iş beğenmeme sorunu vardır.					
9.Vergiler insanların gelirleriyle doğru orantılı olarak alınmaktadır.					
11.Emekli maaşları (2019 itibariyle en düşük emekli maaşı 1181 tı) emeklilerin geçimini sağlayacak düzeydedir.					

12.Kadınlar çalışma hayatına aktif olarak katılmalıdır.					
13.Erkekler ev içi sorumlulukları kadınlarla eşit olarak paylaşmalıdır.					
14.Devletin muhtaç vatandaşlara yardım etmesi devletin mecburi görevidir.					

E. Aşağıdaki maddeleri Çok kötü, Kötü, Fikrim yok, İyi, Çok iyi olarak size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

	Çok kötü(1)	Kötü(2)	Fikrim yok(3)	İyi(4)	Çok iyi(5)
1.Sizce ülkemizde yaşlıların yaşam kaliteleri ne düzeydedir?					
2.Sizce ülkemizde engellilerin yaşam kaliteleri ne düzeydedir?					
3.Sizce ülkemizde sağlık hizmetleri ne düzeydedir?					
4.Sizce ülkemizde eğitim hizmetleri ne düzeydedir?					
5.Sizce ülkemizde yaşlı bakım hizmetleri ne düzeydedir?					
6.Sizce ülkemizde engelli bakım hizmetleri ne düzeydedir?					
7.Sizce ülkemizde eğitim kalitesi ne düzeydedir?					

F. Aşağıdaki sosyal yardım çeşitlerini Devletin Görevi olarak görüyorsanız A seçeneğini, Hayırseverlik olarak görüyorsanız B seçeneğini işaretleyiniz.

	A(1)	B(2)
1.Gıda yardımları		
2.Yakacak yardımları		
3.Doğum yardımları		
4.Ücretsiz ders kitabı		
5.Ücretsiz sağlık sigortası		
6.Aşevleri		
7.Yaşlı yardımları		
8.Engelli yardımları		
9.Öksüz ve yetim yardımları		
10. Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar		
11. Muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar		

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Kocaeli’de doğan Münevver SOYYIĞİT, ilk ve ortaöğrenimini Kocaeli’de tamamlamıştır. Daha sonra 2012 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyoloji bölümünden mezun olmuştur. 2016 yılında ise Sakarya Üniversitesi Kariyer Psikolojik Danışmanlığı tezsiz yüksek lisans programından mezun olmuştur. Münevver SOYYIĞİT evli ve 1 çocuk annesidir.